

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Raport opracowany przez Zachodni Instytut Badań Ekonomicznych na zlecenie Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego. Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Raport współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” PROW 2014-2020.

Analiza potrzeb rozwojowych gmin województwa lubuskiego w świetle opinii ich przedstawicieli

Autorzy:

dr hab. inż. Piotr Kułyk, prof. UZ
dr inż. Leszek Kaźmierczak-Piwko
dr inż. Mariola Michałowska

Zielona Góra, 2021

Spis treści

	Strony
Wprowadzenie	3
Rozdział 1. Metodyka badań	5
Rozdział 2. Infrastruktura społeczna	15
Rozdział 3. Infrastruktura techniczna	68
Rozdział 4. Uwarunkowania środowiskowe – zasoby naturalne, ich stan i zachodzące zmiany	94
Rozdział 5. Infrastruktura okołogospodarcza	107
Rozdział 6. Wnioski i rekomendacje	123
Zakończenie	150
Kwestionariusz ankiety dotyczący potrzeb rozwojowych gmin województwa lubuskiego	151
Spis literatury	162
Spis stron internetowych.....	163
Spis tabel	164
Spis rysunków	168

Wprowadzenie

Niniejszy raport jest rezultatem badań współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” PROW 2014-2020 pt. *Analiza potrzeb rozwojowych gmin województwa lubuskiego w świetle opinii ich przedstawicieli*. Raport został opracowany przez Zachodni Instytut Badań Ekonomicznych na zlecenie Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego. Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Diagnoza miała na celu dostarczenie kompleksowej wiedzy na temat rozpoznania aktualnych potrzeb i możliwości rozwojowych na terenie gmin województwa lubuskiego. Istotne znaczenie w rozwoju lokalnym mają zasoby endogeniczne związane m.in. z infrastrukturą. *Rozwój lokalny to proces, w który zaangażowane są lokalne władze, mieszkańcy i przedsiębiorcy, a jego celem jest m.in. poprawa warunków życia ludności, racjonalne wykorzystanie zasobów, wzrost gospodarczy oraz poprawa konkurencyjności jednostki przestrzennej. Jest on uzależniony od potencjału danej jednostki przestrzennej, ale także od umiejętności i zdolności do kreowania i stymulowania rozwoju przez aktorów tego procesu*¹. W rozwoju lokalnym istotnego znaczenia nabiera infrastruktura, którą definiuje się jako *system urządzeń i instytucji pełniących funkcje służebne w stosunku do innych systemów przestrzennych. Funkcje te mogą mieć charakter społeczny, ekonomiczny lub techniczny (...)*. Natomiast warunkiem prawidłowego pełnienia przez infrastrukturę tych funkcji jest dostosowanie jej do potrzeb zgłaszanych przez wszystkich użytkowników, jak również uwzględnienie przyszłych potrzeb infrastrukturalnych².

Diagnoza potrzeb rozwojowych gmin województwa lubuskiego w opinii Autorów może stanowić ważne źródło informacji dla decydentów, narzędzie, które umożliwia podejmowanie strategicznych decyzji dotyczących infrastruktury społecznej, technicznej, okołogospodarczej wraz ze wskazaniem najpilniejszych potrzeb i wymagań stawianych gminom wiejskim, miejskim, miejsko-wiejskim w tym zakresie. Pozwoliła ona nie tylko na

---

¹ A. Krześ, Znaczenie zasobów endogenicznych w rozwoju wrocławskiego obszaru metropolitalnego – wybrane aspekty, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2015, nr 391, ss. 275-283.

² D. Kołodziejczyk, *Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2014, nr 360 Agrobiznes 2014. Problemy ekonomiczne i społeczne, ss. 198-207.

poznanie potrzeb rozwojowych gmin województwa lubuskiego, jak i wskazanie aktualnej sytuacji panującej w jednostkach samorządu terytorialnego.

Celem głównym badań było rozpoznanie aktualnych potrzeb i możliwości rozwojowych na terenie gmin województwa lubuskiego. Diagnoza stanowi źródło informacji o zasobach endogenicznych związanych z infrastrukturą społeczną, techniczną i okołogospodarczą, które mogą być kształtowane przez politykę władz samorządowych oraz społeczność lokalną, pozwalających na prowadzenie działań podejmowanych przez samorządy gminne w zakresie rozwiązywania problemów na terenie gmin województwa lubuskiego. Istotne było również określenie zróżnicowanych oczekiwań i potrzeb mieszkańców gmin.

Opracowanie składa się z pięciu rozdziałów, poprzedzonych wprowadzeniem, a zakończonych podsumowaniem całości osiągnięć. W pierwszym rozdziale została zaprezentowana metodyka badań ukazująca cel badań, problemy badawcze, dobór próby badawczej, zastosowane metody i techniki badawcze, a także zaprezentowane obszary związane z infrastrukturą społeczną, okołogospodarczą, techniczną w kontekście uwarunkowań środowiskowych. W rozdziale drugim ukazano poziom rozwoju infrastruktury społecznej w gminach wiejskich, miejskich, miejsko-wiejskich województwa lubuskiego, w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego. Rozdział trzeci dotyczy infrastruktury technicznej czyli wszelkiego rodzaju urządzeń, placówek pozwalających zaopatrzyć jednostkę w ciepło, gaz, wodę i prąd, a także w usługi telekomunikacyjne oraz umożliwiające odprowadzanie ścieków i utylizację śmieci, a więc wszelkiego rodzaju placówek i urządzeń z zakresu ochrony środowiska. Rozdział czwarty jest próbą analizy i oceny istniejącego stanu środowiska i potencjalnych zmiany tego stanu. W rozdziale piątym skupiono się na infrastrukturze okołogospodarczej, a więc instytucjach usługowych niezbędnych do funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa, czyli względnie stałych środkach i instytucjach usługowych niezbędnych do funkcjonowania gospodarki.

W zakończeniu podjęta została próba ogólnej oceny wyników przeprowadzonych analiz w kontekście przyjętych założeń w zakresie rozpoznania aktualnych potrzeb i możliwości rozwojowych na terenie gmin województwa lubuskiego.

Rozdział 1. Metodyka badań

Celem głównym badań było rozpoznanie aktualnych potrzeb i możliwości rozwojowych na terenie gmin województwa lubuskiego. Diagnoza ta ma stanowić rzetelne źródło informacji o zasobach materialnych i społecznych, pozwalających na prowadzenie działań podejmowanych przez samorządy gminne w zakresie rozwiązywania problemów na terenie gmin województwa lubuskiego. Istotne było również określenie zróżnicowanych oczekiwań i potrzeb mieszkańców gmin. W ocenie uwzględnione zostały uwarunkowania ekonomiczne, społeczne, przestrzenne oraz przyrodnicze. Przeprowadzone badania mają pozwolić na ustalenie stanu i specyfiki gmin województwa lubuskiego.

Diagnoza obejmowała:

- Przygotowanie i przeprowadzenie badań ankietowych wśród wójtów, burmistrzów i prezydentów lub wyznaczonych przedstawicieli gmin województwa lubuskiego, w tym zaprojektowanie kwestionariusza ankiety, przeprowadzenie badań pilotażowych, zaprojektowanie ankiety w systemie CAWI (*Computer Assisted Web Interview*). Po stronie zamawiającego leżało zebranie kwestionariuszy ankiet.
- Analiza i zbadanie uzyskanego materiału badawczego, w tym analiza statystyczna, jego zaprezentowanie w raporcie i opracowanie wyników i wyciągnięcie wniosków.
- Przedstawienie zaleceń i rekomendacji na podstawie przeprowadzonych badań.
- Dodatkowo celem weryfikacji i pogłębienia uzyskanych wyników było zorganizowane spotkanie w formie on-line, na które zostali zaproszeni burmistrzowie, wójtowie i prezydenci ze wszystkich gmin z województwa lubuskiego lub wyznaczeni przez nich przedstawiciele. Potwierdzeniem jest lista wysłanych wiadomości na oficjalne adresy Urzędów Gmin w województwie lubuskim.

Badaniami zostały objęte wszystkie gminy z województwa lubuskiego (82 gminy). Przy czym w badaniach ankietowych zgodnie z metodyką wyznaczania próby reprezentatywnej określona została minimalna liczebność próby na 68.

Niezbędną liczebność próby do badań ustalono wg wzoru (1):³

$$n = \frac{p(1-p)}{\frac{E^2}{t_{\alpha}^2} + \frac{p(1-p)}{N}} \quad (1)$$

gdzie:

E - dopuszczalny maksymalny błąd szacunkowy

t_{α} - liczba odchyłeń standardowych, wynika z przyjętego poziomu ufności, dla 95% poziom ufności wynosi 1,96

N - liczebność populacji generalnej (w naszym przypadku 82 gminy)

p - oszacowana proporcja w populacji

Po podstawieniu do wzoru (1) otrzymano:

$$n = \frac{0,5(1-0,5)}{\frac{0,05^2}{1,96^2} + \frac{0,5(1-0,5)}{82}} = 68 \quad (2)$$

Na podstawie przedstawionego wzoru ustalono, że niezbędna liczebność próby powinna wynosić 68 osób. Przyjęcie do badania próby o liczebności nie mniejszej niż liczebność próby potwierdza, że wyniki badania przeprowadzonego spełniały założenia, które określono poprzez zadane parametry takie jak maksymalny błąd szacunkowy, poziom istotności oraz oszacowanie proporcji w populacji.

Przy wyborze metod doboru próby założono, że respondenci zostaną dobrani w sposób nielosowy z wykorzystaniem doboru celowego.

Przygotowując diagnozę, posłużono się zróżnicowanymi metodami i technikami badawczymi, wśród których można wymienić:

- Desk research - drugą część badań, obok badań ankietowych, stanowi analiza danych zastanych w tym danych z BDL (Banku Danych Lokalnych GUS), dokumentów strategicznych oraz planów działań na poziomie gmin, jak również dostępnych publikacji i diagnoz.
- Metody statystyczne (statystyczną analizę opisową, analizę wskaźnikową).

---

³ S. Mynarski, *Praktyczne metody analizy danych rynkowych i marketingowych*, Zakamycze, Kraków 2000, s. 49.

- Badania ankietowe (bezpośrednie, internetowe) z zastosowaniem kwestionariuszy ankiet (adresowane do wójtów, burmistrzów i prezydentów gmin województwa lubuskiego).

Diagnoza potrzeb rozwojowych gmin województwa lubuskiego została dokonana techniką ankiety. Wybór metody prowadzenia badania podyktowany był czynnikami takimi jak możliwość przeprowadzenia badania w środowisku przyjaznym dla respondentów i w dowolnym dla nich momencie. Istotnym czynnikiem, który przeważał nad wyborem tej metody badawczej było również zapewnienie poczucia anonimowości, czego nie można zapewnić np. przeprowadzając wywiady bezpośrednie, gdzie występuje bezpośrednia interakcja „twarzą w twarz”.

Kwestionariusz ankiety zawierał zestaw pytań dotyczących potrzeb i możliwości rozwojowych na terenie gmin województwa lubuskiego, w tym: czynników mających wpływ na rozwój gmin województwa lubuskiego w takich obszarach jak: infrastruktura techniczna, infrastruktura okołogospodarcza, gospodarka i rynek pracy, środowisko i przestrzeń, turystyka, rekreacja, kultura, społeczeństwo, zdrowie, bezpieczeństwo i zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne, administracja; zmian jakie dokonały się w gminach w ostatnich latach oraz działań gospodarki, które należy w pierwszej kolejności rozwijać; działań, które należałoby podjąć, aby poprawić stan środowiska naturalnego w gminach oraz polepszyć warunki życia w gminie; silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń rozwoju gmin województwa lubuskiego; kierunków rozwoju gmin na najbliższe lata; współpracy z innymi gminami; negatywnych zjawisk społecznych występujących w gminach oraz zagrożeń ze strony obszaru środowiskowego; a także działań realizowanych w gminach w koncepcji inteligentnych specjalizacji.

Pytania zawarte w kwestionariuszu miały charakter zamknięty, a odpowiedzi zostawały ujęte w formie alternatywy, zamkniętego zestawu wielu możliwych odpowiedzi, zestawu półotwartego, umożliwiającego respondentowi dopisanie innych możliwości, a także pytań otwartych umożliwiających samodzielne sformułowanie przez respondentów odpowiedzi, nie narzucając im z góry określonych wariantów odpowiedzi. W badaniu posłużono się skalami nominalnymi, porządkowymi, rang oraz pięciostopniową skalą Likerta, którą zastosowano do oceny czynników mających wpływ na rozwój gmin w obszarach takich jak: infrastruktura techniczna, infrastruktura okołogospodarcza, gospodarka i rynek pracy, środowisko i przestrzeń, turystyka, rekreacja, kultura, społeczeństwo, zdrowie, bezpieczeństwo i zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne, administracja.

Opracowany kwestionariusz ankiety został przetestowany na niewielkiej próbie osób, w przedziale wahającym się od 5 do 10% liczebności próby przyjętej do badania, co pozwoliło na zweryfikowanie poprawności postawionych pytań oraz wariantów zamieszczonych odpowiedzi. Wyniki pilotażu zostały przeanalizowane i na tej podstawie została opracowana ostateczna wersja kwestionariusza.

Celem weryfikacji i pogłębienia uzyskanych wyników zostało zorganizowane spotkanie w formie spotkania on-line z przedstawicielami władz poszczególnych gmin województwa lubuskiego. Przedstawicielom gmin zostały przedstawione na spotkaniu wyniki badania, wnioski oraz zalecenia i rekomendacje celem ich doprecyzowania oraz możliwości przedyskutowania i pogłębienia wniosków sformułowanych we wstępnej ocenie materiału badawczego.

W opracowaniu zostały poruszone następujące obszary:

- Infrastruktura społeczna (ochrona zdrowia, pomoc społeczna, oświata, kultura, kultura fizyczna).
- Infrastruktura techniczna (elementy pozwalające zaopatrzyć jednostkę w ciepło, gaz, wodę i prąd, a także w usługi telekomunikacyjne (dostęp do połączeń telefonicznych, internetu) oraz umożliwiające odprowadzanie ścieków i utylizację odpadów).
- Uwarunkowania środowiskowe – zasoby naturalne i ich stan i zachodzące zmiany.
- Infrastruktura okołogospodarcza (instytucje usługowe niezbędne do funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa; względnie stałe środki i instytucje usługowe niezbędne do funkcjonowania gospodarki).

W opracowaniu zostały podjęte następujące problemy badawcze:

- Jak wyglądają stan rozwoju i zasoby związane z poszczególnymi gminami w województwie lubuskim?
- Jakie są główne bariery rozwoju gmin?
- Jakie wyróżnić można kierunki rozwoju gmin w rozważanym obszarze przestrzennym?
- Do kogo i na jakie cele powinny być kierowane podejmowane działania związane ze wsparciem rozwoju?
- Jakie oczekiwania mają przedstawiciele gmin z województwa lubuskiego w zakresie ukierunkowania programów rozwojowych instrumentów wsparcia?

Ponadto w badaniu poddano obszary dotyczące inteligentnych specjalizacji określone w Programie Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego, zawartym w załączniku do Uchwały Nr 279/3968/18 Zarządu Województwa Lubuskiego z dnia 30 sierpnia 2018 r. Jak wskazuje Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego wyniki szczegółowych prac diagnostycznych pozwoliły na wyodrębnienie trzech obszarów specjalizacji w województwie lubuskim takie jak:⁴ zielona gospodarka, zdrowie i jakość życia oraz innowacyjny przemysł.

Zgodnie z Programem Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego specjalizacja w zakresie:⁵

a) zielonej gospodarki obejmuje:

- technologie środowiskowe, w tym m.in. produkty, procesy technologiczne, usługi, koncepcje działania, które powodują mniejszą uciążliwość dla środowiska naturalnego
- Biogospodarkę, obejmującą wszystkie sektory i związane z nim usługi, które produkują, przetwarzają lub wykorzystują zasoby biologiczne w różnej formie
- wysoko zaawansowane usługi środowiskowe
- inne branże wspomagające, takie jak: sektor ICT, przemysł metalowy świadczący usługi dla obszaru technologii i usług środowiskowych, procesy logistyczne;

b) zdrowia i jakości życia obejmuje:

- rozwój metod leczenia na bazie technologii medycznych oraz aparatury medycznej
- wysoko zaawansowane usługi medyczne obejmujące przede wszystkim profilaktykę i rehabilitację
- turystykę zdrowotną połączoną z innymi działaniami, takimi jak: sport, rekreację i wypoczynek
- zdrową, bezpieczną żywność (również produkty regionalne) od wytwarzania poprzez przetwórstwo, aż do sprzedaży na rynku regionalnym, krajowym i rynkach zagranicznych
- branże powiązane takie, jak: sektor ICT, przemysł metalowy, medycyna kosmiczna, procesy logistyczne;

c) innowacyjnego przemysłu obejmuje:

---

⁴ Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego, Załącznik do Uchwały Nr 279/3968/18 Zarządu Województwa Lubuskiego z dnia 30 sierpnia 2018 r., Zielona Góra 2018, s. 21.

⁵ *Ibidem*, ss. 22-23.

- przemysł ICT, obejmujący inteligentne media i infotainment, internet rzeczy, inteligentne technologie przemysłowe, zabezpieczenie wrażliwych danych
- przemysł metalowy, obejmujące przedsiębiorstwa produkujące maszyny, urządzenia, zespoły i części metalowe, oraz konstrukcje i wyroby spawane
- przemysł motoryzacyjny, w tym m.in. produkcję podzespołów, efektywność energetyczną i napędy alternatywne, bezpieczeństwo ruchu drogowego, inteligentne systemy transportowe
- przemysł wydobywczy i energetyczny, obejmujący innowacyjne rozwiązania w zakresie procesu technologicznego, redukcję zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych, rozwój nowych, nieznanych dotąd zastosowań paliw kopalnych
- drzewny, meblarski oraz papierniczy, w tym innowacje w zakresie technologii, funkcjonalności i estetyki oraz rozwój technik surowcooszczędnych, materiałoszczędnych oraz energooszczędnych
- sektor kosmiczny w tym m.in.: elektronika satelitarna i systemy FPGA – programowalne układy logiczne, czysty montaż, integracja i testy systemów i podsystemów satelitarnych, przetwarzanie i interpretacja danych satelitarnych oraz Cywilnych Systemów Nawigacji Satelitarnej, systemy zrobotyzowane i sztuczna inteligencja, kryptografia i przeciwdziałanie cyberzagrożeniom, medycyna kosmiczna, inżynieria materiałowa i badania wytrzymałościowe.

Na rysunku 1 zamieszczono lokalizację województwa, w którym zrealizowano badania wśród gmin miejskich, wiejskich, miejsko-wiejskich.

Rysunek 1. Lokalizacja województwa, w którym zrealizowano badania wśród gmin miejskich, wiejskich, miejsko-wiejskich

Źródło: <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/podzial-administracyjny-polski/>, 20.08.2021 – data dostępu

Województwo lubuskie podzielone jest na 12 powiatów: gorzowski, krośnieński, międzyrzecki, nowosolski, ślubicki, strzelecko-drezdenecki, sulęciński, świebodziński, wschowski, zielonogórski, żagański i żarski oraz 2 miasta na prawach powiatu: Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra. Usytuowanie województwa lubuskiego zaprezentowano na rysunku 2. W skład powiatów wchodzi 82 gminy, w tym: 9 gmin miejskich, 34 miejsko-wiejskie i 39 wiejskich.

Rysunek 2. Lokalizacja gmin, w których realizowano badania

Źródło: <https://zielonagora.stat.gov.pl/>, 20.08.2021 – data dostępu

Biorąc pod uwagę podział administracyjny województwa lubuskiego wyróżnia się miasto na prawach powiatu:

Miasta/gminy miejskie:

- Gorzów Wielkopolski
- Zielona Góra

powiat gorzowski

- gmina miejska: Kostrzyn nad Odrą
- gmina miejsko-wiejska: Witnica
- gminy wiejskie: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn, Santok

powiat krośnieński

- gmina miejska: Gubin
- gmina miejsko-wiejska: Krosno Odrzańskie
- gminy wiejskie: Bobrowice, Bytnica, Dąbie, Gubin, Maszewo

powiat międzyrzecki

- gminy miejsko-wiejskie: Międzyrzecz, Skwierzyna, Trzciel
- gminy wiejskie: Bledzew, Przytoczna, Pszczew

powiat nowosolski

- gmina miejska: Nowa Sól
- gminy miejsko-wiejskie: Bytom Odrzański, Kozuchów, Nowe Miasteczko, Otyń
- gminy wiejskie: Kolsko, Nowa Sól, Siedlisko

powiat słubicki

- gminy miejsko-wiejskie: Cybinka, Osno Lubuskie, Rzepin, Słubice
- gmina wiejska: Górzycza

powiat strzelecko-drezdenecki

- gminy miejsko-wiejskie: Dobiegniew, Drezdenko, Strzelce Krajeńskie
- gminy wiejskie: Stare Kurowo, Zwierzyn

powiat sulęciński

- gminy miejsko-wiejskie: Lubniewice, Sulęcín, Torzym
- gminy wiejskie: Krzeszyce, Słońsk

powiat świebodziński

- gminy miejsko-wiejskie: Świebodzin, Zbąszynek
- gminy wiejskie: Lubrza, Łągów, Skąpe, Szczaniec

powiat wschowski

- gminy miejsko-wiejskie: Sława, Szlichtyngowa, Wschowa

powiat zielonogórski

- gminy miejsko-wiejskie: Babimost, Czerwieńsk, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Sulechów
- gminy wiejskie: Bojadła, Świdnica, Trzebiechów, Zabór

powiat żagański

- gminy miejskie: Gozdnicza, Żagań
- gminy miejsko-wiejskie: Iłowa, Małomice, Szprotawa
- gminy wiejskie: Brzeźnica, Niegosławice, Wymiarki, Żagań

powiat żarski

- gminy miejskie: Łęknica, Żary
- gminy miejsko-wiejskie: Jasień, Lubsko
- gminy wiejskie: Brody, Lipinki Łużyckie, Przewóz, Trzebiel, Tuplice, Żary

Podjęte działania umożliwiły zdiagnozowanie aktualnych potrzeb i możliwości rozwojowych na terenie gmin województwa lubuskiego, które zostaną zaprezentowane w dalszej części opracowania.

Rozdział 2. Infrastruktura społeczna

Celem rozdziału jest przedstawienie poziomu rozwoju infrastruktury społecznej w gminach wiejskich, miejskich, miejsko-wiejskich województwa lubuskiego, w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego. Badanie infrastruktury społecznej zostało przeprowadzone w oparciu o dane GUS zgromadzone w Banku Danych Lokalnych udostępnione na stronach internetowych Urzędu (<http://bdl.stat.gov.pl>). W literaturze przedmiotu do infrastruktury społecznej zalicza się obiekty i urządzenia zaspokajające potrzeby ludności w zakresie oświaty i wychowania, zdrowia, kultury itp., czyli te elementy, które decydują w dużej mierze o możliwościach rozwoju inicjatyw gospodarczych i przyciąganiu kapitału z zewnątrz, możliwościach modernizacji wzrostu produkcji rolniczej, o warunkach życia jej mieszkańców oraz kształtowaniu wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju gmin⁶. Istotną rolę w procesie tworzenia efektów infrastruktury społecznej ma do odegrania administracja, której efekty powinny przyczyniać się do:⁷

- wzrostu poziomu życia mieszkańców;
- podniesienia atrakcyjności danego obszaru;
- podniesienia konkurencyjności danego terenu;
- zwiększenia możliwości inwestycyjnych podmiotów gospodarczych;
- wyrównania szans rozwojowych pomiędzy obszarami wiejskimi a miastem,
- wyrównania szans rozwojowych pomiędzy regionami oraz wewnątrz regionów.

Struktura tego rozdziału zawiera również wyniki przeprowadzonych badań z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety skierowanego do wójtów, burmistrzów i prezydentów lub wyznaczonych przedstawicieli gmin województwa lubuskiego. Wyniki

---

⁶ D. Kołodziejczyk, *Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2014, nr 360 Agrobiznes 2014. Problemy ekonomiczne i społeczne, ss. 198-207.

⁷ M. Dolata, *Infrastruktura społeczna jako czynnik zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich*, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Roczniki Naukowe 2014, tom XVI, zeszyt 5, ss. 40-44.

zaprezentowano zarówno zbiorczo, jak również w podziale na gminy, tj. wiejskie, miejskie, miejsko-wiejskie.

Reforma systemu oświaty z 2017 roku, wprowadzona Ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. poz. 59)⁸, a także przemiany demograficzne przekładają się na stan infrastruktury oświatowej. Zgodnie z Ustawą (art. 18) szkoły publiczne i niepubliczne dzielą się na następujące typy:

- 1) ośmioletnią szkołę podstawową;
- 2) szkoły ponadpodstawowe:
  - a) czteroletnie liceum ogólnokształcące,
  - b) pięcioletnie technikum,
  - c) trzyletnią branżową szkołę I stopnia,
  - d) trzyletnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy,
  - e) dwuletnią branżową szkołę II stopnia,
  - f) szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku.

Biorąc pod uwagę szkolnictwo podstawowe można zauważyć, że w 16 jednostkach samorządu terytorialnego liczba szkół podstawowych w latach 2015-2019 wzrosła (tabela 1). Wskaźnik dynamiki dla miasta Zielona Góra osiągnął wartość 118,52, co oznacza, że w analizowanym okresie liczba szkół w m. Zielona Góra zwiększyła się o ponad 18%. Natomiast w Gorzowie Wielkopolskim liczba szkół podstawowych w latach 2015-2019 roku wzrosła o ponad 13%. Natomiast spadek o ponad 16% nastąpił w gminie wiejskiej Sława położonej w powiecie wschowskim.

Tabela 1. Infrastruktura oświatowa - szkolnictwo podstawowe

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	Wskaźnik dynamiki 2019/2015
Województwo lubuskie	339	339	368	368	361	106,49
Kostrzyn nad Odrą (1)	2	2	4	4	4	200,00
Bogdaniec (2)	4	4	4	4	4	100,00
Deszczno (2)	4	4	4	4	4	100,00
Kłodawa (2)	2	2	2	2	2	100,00
Lubiszyn (2)	6	6	5	5	5	83,33
Santok (2)	5	5	5	5	5	100,00

⁸ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz.U. poz. 59.

Witnica (3)	4	4	6	6	6	150,00
Gubin (1)	4	4	5	5	5	125,00
Bobrowice (2)	2	2	2	2	2	100,00
Bytnica (2)	1	1	1	1	1	100,00
Dąbie (2)	4	4	5	5	5	125,00
Gubin (2)	5	5	5	5	5	100,00
Krosno Odrzańskie (3)	7	7	7	7	7	100,00
Maszewo (2)	3	3	3	3	3	100,00
Bledzew (2)	2	2	2	2	2	100,00
Międzyrzecz (3)	6	6	9	9	9	150,00
Przytoczna (2)	2	2	2	2	2	100,00
Pszczew (2)	1	1	1	1	1	100,00
Skwierzyna (3)	3	3	3	3	3	100,00
Trzciel (3)	2	2	2	2	2	100,00
Nowa Sól (1)	8	8	8	8	8	100,00
Bytom Odrzański (3)	1	1	1	1	1	100,00
Kolsko (2)	2	2	2	2	2	100,00
Koźuchów (3)	4	4	4	4	4	100,00
Nowa Sól (2)	3	3	3	3	3	100,00
Nowe Miasteczko (3)	2	2	2	2	2	100,00
Otyń (3)*	2	2	2	2	2	100,00
Siedlisko (2)	2	2	2	2	2	100,00
Cybinka (3)	2	2	2	2	2	100,00
Górzycza (2)	4	4	4	4	4	100,00
Ośno Lubuskie (3)	2	2	3	3	3	150,00
Rzepin (3)	2	2	2	2	2	100,00
Słubice (3)	8	8	9	9	8	100,00
Dobiegiew (3)	1	1	1	1	1	100,00
Drezdenko (3)	10	10	11	11	11	110,00
Stare Kurowo (2)	2	2	2	2	2	100,00
Strzelce Krajeńskie (3)	6	6	7	7	7	116,67
Zwierzyn (2)	3	3	3	3	3	100,00
Krzyszycze (2)	2	2	2	2	2	100,00
Lubniewice (3)	1	1	1	1	1	100,00
Słońsk (2)	1	1	1	1	1	100,00
Sulęcín (3)	4	4	5	5	5	125,00
Torzym (3)	4	4	4	4	4	100,00
Lubrza (2)	3	3	2	2	2	66,67
Łagów (2)	3	3	3	3	3	100,00
Skąpe (2)	3	3	3	3	3	100,00
Szczaniec (2)	2	2	2	2	2	100,00
Świebodzin (3)	6	6	8	8	8	133,33
Zbąszynek (3)	3	3	3	3	3	100,00

Babimost (3)	4	4	4	4	4	100,00
Bojadła (2)	2	2	2	2	2	100,00
Czerwieńsk (3)	5	5	5	5	5	100,00
Kargowa (3)	2	2	2	2	2	100,00
Nowogród Bobrzański (3)	4	4	5	5	4	100,00
Sulechów (3)	8	8	9	9	9	112,50
Świdnica (2)	3	3	3	3	3	100,00
Trzebiechów (2)	1	1	1	1	1	100,00
Zabór (2)	4	4	4	5	5	125,00
Gozdnica (1)	1	1	1	1	1	100,00
Żagań (1)	8	8	8	7	7	87,50
Brzeźnica (2)	3	3	3	3	3	100,00
Iłowa (3)	3	2	2	2	2	66,67
Małomice (3)	2	2	2	2	2	100,00
Niegosławice (2)	2	2	2	2	2	100,00
Szprotawa (3)	7	7	8	9	9	128,57
Wymiarki (2)	1	1	1	1	1	100,00
Żagań (2)	7	7	7	7	4	57,14
Łęknica (1)	1	1	1	1	1	100,00
Żary (1)	10	10	11	11	11	110,00
Brody (2)	1	1	1	1	1	100,00
Jasień (3)	3	3	3	3	3	100,00
Lipinki Łużyckie (2)	1	1	1	1	1	100,00
Lubsko (3)	7	7	8	9	9	128,57
Przewóz (2)	3	3	3	3	3	100,00
Trzebień (2)	4	4	4	4	4	100,00
Tuplice (2)	1	1	1	1	1	100,00
Żary (2)	7	7	7	7	7	100,00
Sława (3)	7	7	7	6	6	85,71
Szlichtyngowa (3)	3	3	3	3	3	100,00
Wschowa (3)	9	9	11	10	9	100,00
M. Gorzów Wielkopolski (1)	23	24	28	28	26	113,04
M. Zielona Góra (1)	27	27	31	31	32	118,52

* Zmiana rodzaju gminy z wiejskiego na miejsko-wiejski z dniem 01.01.2018 r. (Dz.U. poz.2248 z 2017 r.)

(1) – gmina miejska, (2) – gmina wiejska, (3) gmina miejsko-wiejska

Źródło: opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych 2021, <https://bdl.stat.gov.pl>, 10.10.2021 – data dostępu

W kontekście liczby szkół podstawowych w latach 2015-2020 (tabela 2) nie ulegają one istotnym zmianom w analizowanym okresie. Zielona Góra i Gorzów Wielkopolski z racji swej wielkości mają największą liczbę szkół w tym zakresie, na tle pozostałych jednostek samorządu terytorialnego.

Można również zaobserwować zwiększenie się liczby uczniów w szkole podstawowej w badanych jednostkach, z wyłączeniem gminy wiejskiej Szczaniec położonej w powiecie świebodzińskim, gdzie liczba uczniów w szkole zmniejszyła się ponad 51% w latach 2015-2019. Największą dynamiką charakteryzowała się gmina miejsko-wiejska Lubniewice, dla której wskaźnik dynamiki osiągnął wartość 142,24%, co oznacza, że w analizowanym okresie liczba uczniów w szkole zwiększyła się o ponad 42%. Na drugim miejscu znalazła się gmina wiejska Deszczno, dla której wskaźnik dynamiki osiągnął wartość 138,06, co oznacza, że w analizowanym okresie liczba uczniów w szkole zwiększyła się o ponad 38%.

Tabela 2. Uczniowie w szkołach podstawowych

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	Wskaźnik dynamiki 2019/2015
Województwo lubuskie	67 324	61 520	71 224	81 349	81 713	121,37
Kostrzyn nad Odrą (1)	1 393	1 277	1 511	1 688	1 719	123,40
Bogdaniec (2)	483	452	514	576	585	121,12
Deszczno (2)	628	609	730	820	867	138,06
Kłodawa (2)	551	498	550	648	663	120,33
Lubiszyn (2)	493	460	523	586	576	116,84
Santok (2)	523	466	562	679	693	132,50
Witnica (3)	839	715	804	928	925	110,25
Gubin (1)	1 091	957	1 102	1 243	1 239	113,57
Bobrowice (2)	238	221	236	269	262	110,08
Bytnica (2)	149	132	150	167	171	114,77
Dąbie (2)	298	274	320	353	368	123,49
Gubin (2)	377	349	414	460	468	124,14
Krosno Odrzańskie (3)	1 196	1 100	1 282	1 480	1 455	121,66
Maszewo (2)	210	203	209	231	223	106,19
Bledzew (2)	252	226	254	279	278	110,32
Międzyrzecz (3)	1 700	1 560	1 767	2 065	2 069	121,71
Przytoczna (2)	366	331	391	447	457	124,86
Pszczew (2)	288	269	311	357	370	128,47
Skwierzyna (3)	749	675	792	906	902	120,43
Trzciel (3)	422	384	432	501	503	119,19

Nowa Sól (1)	2 572	2 377	2 712	3 065	3 079	119,71
Bytom Odrzański (3)	440	381	447	502	495	112,50
Kolsko (2)	254	225	257	286	289	113,78
Kożuchów (3)	1 008	893	1 047	1 194	1 202	119,25
Nowa Sól (2)	398	365	408	471	465	116,83
Nowe Miasteczko (3)	376	334	408	461	464	123,40
Otyń (3)*	467	412	497	568	570	122,06
Siedlisko (2)	273	251	292	322	331	121,25
Cybinka (3)	495	432	491	554	522	105,45
Górzycza (2)	313	292	330	374	365	116,61
Ośno Lubuskie (3)	463	422	497	552	547	118,14
Rzepin (3)	750	655	764	855	868	115,73
Słubice (3)	1 386	1 292	1 533	1 774	1 815	130,95
Dobiegniew (3)	413	370	425	477	473	114,53
Drezdenko (3)	1 203	1 125	1 270	1 436	1 450	120,53
Stare Kurowo (2)	298	251	304	354	354	118,79
Strzelce Krajeńskie (3)	1 222	1 091	1 258	1 433	1 434	117,35
Zwierzyn (2)	302	271	289	326	329	108,94
Krzyszczycze (2)	323	305	343	390	386	119,50
Lubniewice (3)	161	148	178	214	229	142,24
Słońsk (2)	308	281	340	402	421	136,69
Sulęcín (3)	1 124	1 054	1 199	1 362	1 372	122,06
Torzym (3)	460	444	504	562	555	120,65
Lubrza (2)	241	210	249	277	260	107,88
Łagów (2)	289	254	295	326	317	109,69
Skąpe (2)	308	271	305	347	334	108,44
Szczaniec (2)	248	217	257	292	121	48,79
Świebodzin (3)	2 173	1 967	2 279	2 645	2 750	126,55
Zbąszynek (3)	561	496	576	668	673	119,96
Babimost (3)	422	369	422	483	505	119,67
Bojadła (2)	225	194	218	260	249	110,67
Czerwieńsk (3)	619	550	641	712	721	116,48
Kargowa (3)	378	345	393	450	470	124,34
Nowogród Bobrzański (3)	603	529	623	718	715	118,57

Sulechów (3)	1 675	1 555	1 789	2 021	2 074	123,82
Świdnica (2)	358	331	368	428	432	120,67
Trzebiechów (2)	233	201	225	271	275	118,03
Zabór (2)	232	222	244	301	339	146,12
Gozdnica (1)	143	132	152	167	168	117,48
Żagań (1)	1 672	1 521	1 795	1 995	2 043	122,19
Brzeźnica (2)	244	222	265	282	280	114,75
Iłowa (3)	431	380	426	487	479	111,14
Małomice (3)	319	289	342	378	385	120,69
Niegosławice (2)	300	261	300	340	346	115,33
Szprotawa (3)	1 417	1 284	1 441	1 633	1 654	116,73
Wymiarki (2)	108	94	113	139	140	129,63
Żagań (2)	346	302	335	381	373	107,80
Łęknica (1)	195	184	200	215	218	111,79
Żary (1)	2 768	2 520	2 926	3 300	3 268	118,06
Brody (2)	235	219	251	284	279	118,72
Jasień (3)	433	383	421	465	449	103,70
Lipinki Łużyckie (2)	228	215	250	288	289	126,75
Lubsko (3)	1 242	1 123	1 330	1 516	1 519	122,30
Przewóz (2)	218	187	206	233	222	101,83
Trzebiel (2)	378	332	371	397	399	105,56
Tuplice (2)	174	160	195	225	225	129,31
Żary (2)	680	613	702	790	785	115,44
Sława (3)	944	868	1 003	1 136	1 128	119,49
Szlichtyngowa (3)	361	342	377	403	403	111,63
Wschowa (3)	1 501	1 356	1 601	1 819	1 814	120,85
M. Gorzów Wielkopolski (1)	8 061	7 523	8 660	9 971	10 116	125,49
M. Zielona Góra (1)	9 106	8 470	10 031	11 689	11 688	128,35

* Zmiana rodzaju gminy z wiejskiego na miejsko-wiejski z dniem 01.01.2018 r. (Dz.U. poz.2248 z 2017 r.)

(1) – gmina miejska, (2) – gmina wiejska, (3) gmina miejsko-wiejska

Źródło: opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych 2021, <https://bdl.stat.gov.pl>, 10.10.2021 – data dostępu

Zgodnie z Ustawą o systemie oświaty zakładanie i prowadzenie publicznych przedszkoli, w tym z oddziałami integracyjnymi, przedszkoli specjalnych oraz innych form wychowania przedszkolnego (...), należy do zadań własnych gmin.

Z danych GUS wynika, że w 2020 roku było 195 przedszkoli prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego (tabela 3).

Tabela 3. Infrastruktura przedszkolna 2020 roku prowadzone przez jednostki samorządu gminnego

Wyszczególnienie	Przedszkola prowadzone przez jednostki samorządu gminnego
	2020 r.
Województwo lubuskie	195
Kostrzyn nad Odrą (1)	4
Bogdaniec (2)	2
Deszczno (2)	1
Kłodawa (2)	2
Lubiszyn (2)	1
Santok (2)	3
Witnica (3)	2
Gubin (1)	3
Bobrowice (2)	2
Bytnica (2)	1
Dąbie (2)	1
Krosno Odrzańskie (3)	6
Maszewo (2)	1
Bledzew (2)	1
Międzyrzecz (3)	3
Przytoczna (2)	1
Pszczew (2)	1
Skwierzyna (3)	1
Trzciel (3)	2
Nowa Sól (1)	9
Bytom Odrzański (3)	1
Kolsko (2)	2
Koźuchów (3)	2
Nowa Sól (2)	2
Nowe Miasteczko (3)	1
Otyń (3)	1
Siedlisko (2)	1
Cybinka (3)	1
Górzycyca (2)	0
Ośno Lubuskie (3)	1
Rzepin (3)	2
Słubice (3)	4

Dobiegiew (3)	1
Drezdenko (3)	1
Stare Kurowo (2)	1
Strzelce Krajeńskie (3)	2
Zwierzyn (2)	1
Krzeszyce (2)	2
Lubniewice (3)	1
Słońsk (2)	1
Sulęcín (3)	2
Torzým (3)	3
Lubrza (2)	0
Łagów (2)	1
Skąpe (2)	0
Szczaniec (2)	1
Świebodzin (3)	7
Zbąszynek (3)	0
Babimost (3)	2
Bojadła (2)	1
Czerwieńsk (3)	1
Kargowa (3)	1
Nowogród Bobrzański (3)	1
Sulechów (3)	3
Świdnica (2)	1
Trzebiechów (2)	1
Zabór (2)	0
Gozdnica (1)	1
Żagań (1)	4
Iłowa (3)	1
Małomice (3)	1
Szprotawa (3)	3
Żagań (2)	1
Łęknica (1)	1
Żary (1)	7
Brody (2)	1
Jasień (3)	1
Lipinki Łużyckie (2)	1
Lubsko (3)	4
Przewóz (2)	1

Trzebiel (2)	1
Tuplice (2)	1
Żary (2)	1
Sława (3)	1
Szlichtyngowa (3)	1
Wschowa (3)	3
M. Gorzów Wielkopolski (1)	28
M. Zielona Góra (1)	32

(1) – gmina miejska, (2) – gmina wiejska, (3) gmina miejsko-wiejska

Źródło: opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych 2021, <https://bdl.stat.gov.pl>, 10.10.2021 – data dostępu

Biblioteki zgodnie definicją GUS to jednostka organizacyjna lub jej część, posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych, liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, której głównymi celami są tworzenie i obsługa zbiorów oraz udostępnianie ich użytkownikom w sposób kontrolowany. Do podstawowych zadań bibliotek, Zgodnie z Ustawą z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 1997 Nr 85 poz. 539 z późn. zm.)⁹, należy: „1) gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych; 2) obsługa użytkowników, przede wszystkim udostępnianie zbiorów oraz prowadzenie działalności informacyjnej, zwłaszcza informowanie o zbiorach własnych, innych bibliotek, muzeów i ośrodków informacji naukowej, a także współdziałanie z archiwami w tym zakresie Ponadto, takie instytucje mogą prowadzić działalność bibliograficzną, dokumentacyjną, naukowo-badawczą, wydawniczą, edukacyjną, popularyzatorską i instrukcyjno-metodyczną. Biblioteki są istotnym elementem rozwoju kulturalnego. W województwie lubuskim odnotowano w 2020 r. 215 bibliotek i filii. W 2020 r. stosunku do 2019 r. nastąpił ponad 3% spadek liczby bibliotek i filii (tabela 4).

Tabela 4. Biblioteki i filie prowadzone przez gminę/miasto na prawach powiatu

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Województwo lubuskie	225	225	225	223	223	215
Kostrzyn nad Odrą (1)	1	1	1	1	1	1
Bogdaniec (2)	1	1	1	1	1	1
Deszczno (2)	1	1	1	1	1	1
Kłodawa (2)	2	2	2	2	2	2
Lubiszyn (2)	4	4	4	4	4	4
Santok (2)	2	2	2	2	2	2
Witnica (3)	3	3	3	3	3	3

⁹ Ustawą z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Dz.U. 1997 Nr 85 poz. 539 z późn. zm.

Gubin (1)	1	1	1	1	1	1
Bobrowice (2)	2	2	2	2	2	2
Bytnica (2)	2	2	2	2	2	2
Dąbie (2)	3	3	3	3	3	3
Gubin (2)	1	1	1	1	1	1
Krosno Odrzańskie (3)	4	4	4	4	4	4
Maszewo (2)	2	2	2	2	2	2
Bledzew (2)	4	4	4	4	4	4
Międzyrzecz (3)	5	5	5	5	5	5
Przytoczna (2)	4	4	4	4	4	4
Pszczew (2)	2	2	2	2	2	2
Skwierzyna (3)	4	4	4	4	4	4
Trzciel (3)	3	3	3	3	3	3
Nowa Sól (1)	2	2	2	2	2	2
Bytom Odrzański (3)	1	1	1	1	1	1
Kolsko (2)	1	1	1	1	1	1
Koźuchów (3)	9	9	9	9	9	9
Nowa Sól (2)	6	6	6	6	6	3
Nowe Miasteczko (3)	2	1	1	1	1	1
Otyń (3)	2	2	2	2	2	2
Siedlisko (2)	2	2	2	2	2	2
Cybinka (3)	4	4	4	4	4	4
Górzycza (2)	2	2	2	2	2	2
Ośno Lubuskie (3)	1	1	1	1	1	1
Rzepin (3)	3	3	3	3	3	3
Słubice (3)	2	2	2	2	2	2
Dobiegiew (3)	2	2	2	1	1	1
Drezdenko (3)	6	6	6	6	6	6
Stare Kurowo (2)	1	1	1	1	1	1
Strzelce Krajeńskie (3)	5	5	5	5	5	5
Zwierzyn (2)	2	2	2	2	2	2
Krzyszycze (2)	3	3	3	3	3	3
Lubniewice (3)	1	1	1	1	1	1
Słońsk (2)	2	2	2	2	2	2
Sulęcín (3)	4	4	4	4	4	4
Torzym (3)	3	3	3	3	3	3
Lubrza (2)	0	1	1	1	1	1
Łagów (2)	2	2	2	2	2	2
Skąpe (2)	2	2	2	2	2	2
Szczaniec (2)	2	2	2	2	2	2
Świebodzin (3)	4	4	4	4	4	4
Zbąszynek (3)	1	1	1	1	1	1
Babimost (3)	2	2	2	2	2	2
Bojadła (2)	2	2	2	2	2	2

Czerwieńsk (3)	5	5	5	5	5	5
Kargowa (3)	2	2	2	2	2	1
Nowogród Bobrzański (3)	3	3	3	3	3	3
Sulechów (3)	6	6	6	6	6	6
Świdnica (2)	2	2	2	2	2	2
Trzebiechów (2)	1	1	1	1	1	1
Zabór (2)	1	1	1	1	1	1
Gozdnica (1)	1	1	1	1	1	1
Żagań (1)	6	5	5	5	5	2
Brzeźnica (2)	2	2	2	2	2	2
Hłowa (3)	1	1	1	1	1	1
Małomice (3)	1	1	1	1	1	1
Niegosławice (2)	4	4	4	4	4	4
Szprotawa (3)	6	6	6	6	6	6
Wymiarki (2)	1	1	1	1	1	1
Żagań (2)	7	8	8	8	8	8
Łęknica (1)	1	1	1	1	1	1
Żary (1)	4	4	4	4	4	4
Brody (2)	2	2	2	2	2	2
Jasień (3)	3	3	3	3	3	3
Lipinki Łużyckie (2)	1	1	1	1	1	1
Lubsko (3)	4	4	4	4	4	3
Przewóz (2)	1	1	1	1	1	1
Trzebiel (2)	1	1	1	1	1	1
Tuplice (2)	1	1	1	1	1	1
Żary (2)	11	11	11	11	11	11
Sława (3)	5	5	5	4	4	4
Szlichtyngowa (3)	2	2	2	2	2	2
Wschowa (3)	1	1	1	1	1	1
M. Gorzów Wielkopolski (1)	0	0	0	0	0	0
M. Zielona Góra (1)	7	7	7	7	7	7

(1) – gmina miejska, (2) – gmina wiejska, (3) gmina miejsko-wiejska

Źródło: opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych 2021, <https://bdl.stat.gov.pl>, 10.10.2021 – data dostępu

Na uwagę zasługuje fakt, że w Gorzowie Wielkopolskim biblioteki i filie są prowadzone przez województwo. W 2020 r. odnotowano 17 bibliotek i filii.

Turystyka jest istotnym czynnikiem rozwoju lokalnego. Należy do jednych z form czynnego wypoczynku. Jest przejawem życia społecznego, który z jednej strony zaspokaja potrzeby społeczne dotyczące zagospodarowania czasu wolnego, a z drugiej strony wpływa na rozwój gospodarki. Potencjał turystyczny najczęściej jednak jest określany poprzez liczbę turystycznych obiektów noclegowych czy miejsc noclegowych oferowanych turystom, a jego wykorzystanie mierzone m.in. poprzez liczbę korzystających, liczbę udzielonych noclegów,

średnią długość pobytu turystów w obiektach¹⁰. Rozwój turystyki może spowodować wiele skutków zarówno pozytywnych, jak i negatywnych. Do pozytywnych aspektów rozwoju turystyki można zaliczyć następujące:¹¹

- przyczynia się do zwiększenia dochodów i poziomu życia ludności;
- poprawia lokalną gospodarkę;
- zwiększa możliwości zatrudnienia;
- przyczynia się do zwiększenia inwestycji i wydatków na infrastrukturę;
- stanowi źródło dochodów budżetowych;
- poprawia infrastrukturę użyteczności publicznej;
- poprawia stan infrastruktury transportowej;
- stwarza nowe możliwości biznesowe.

Natomiast do negatywnych skutków zalicza się:¹²

- wzrost cen towarów i usług;
- wzrost cen gruntów i mieszkań;
- zwiększenie kosztów utrzymania;
- zwiększenia kosztów utrzymania dróg;
- zapewnienie odpowiedniej jakości infrastruktury i usług turystycznych.

W kontekście liczby turystycznych obiektów noclegowych w latach 2015-2020 nie ulegają one istotnym zmianom w analizowanym okresie (tabela 5).

Tabela 5. Turystyczne obiekty noclegowe w latach 2015-2020- obiekty ogółem

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Wskaźnik dynamiki 2020/2015
Województwo lubuskie	288	299	290	300	302	281	97,57
Kostrzyn nad Odrą (1)	2	2	3	4	5	3	150,00
Deszczno (2)	2	2	1	1	1	1	50,00
Kłodawa (2)	3	4	3	4	4	4	133,33
Lubiszyn (2)	1	1	1	1	1	1	100,00
Santok (2)	1	1	1	1	2	2	200,00
Witnica (3)	3	3	2	3	3	2	66,67
Gubin (1)	5	5	4	3	3	4	80,00

¹⁰ Turystyka, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Warszawa 2013, s. 53.

¹¹ G. Kreag, *The Impacts of Tourism, Minnesota Sea Grant*, April, 2001, p. 6.

¹² *Ibidem*.

Bobrowice (2)	4	4	4	4	4	4	100,00
Bytnica (2)	1	2	1	1	1	1	100,00
Dąbie (2)	1	2	2	1	1	1	100,00
Gubin (2)	2	2	3	1	1	1	50,00
Krosno Odrzańskie (3)	2	2	2	2	1	1	50,00
Bledzew (2)	3	3	3	3	3	3	100,00
Międzyrzecz (3)	8	7	7	8	8	7	87,50
Przytoczna (2)	3	3	3	3	3	3	100,00
Pszczew (2)	14	15	13	14	13	11	78,57
Skwierzyna (3)	4	5	4	4	5	5	125,00
Trzciel (3)	6	5	7	7	8	6	100,00
Nowa Sól (1)	4	5	4	3	4	4	100,00
Bytom Odrzański (3)	1	1	2	2	2	1	100,00
Kolsko (2)	1	1	0	1	1	2	200,00
Kozuchów (3)	1	1	0	0	0	0	0,00
Nowa Sól (2)	2	2	1	1	1	1	50,00
Nowe Miasteczko (3)	1	1	1	1	0	0	0,00
Otyń (3)	2	2	2	2	2	2	100,00
Cybinka (3)	2	2	2	1	1	1	50,00
Górzycza (2)	3	3	3	3	3	3	100,00
Ośno Lubuskie (3)	5	6	5	6	5	4	80,00
Rzepin (3)	5	6	6	6	6	5	100,00
Słubice (3)	16	17	17	15	14	14	87,50
Dobiegniew (3)	3	3	2	2	2	2	66,67
Drezdenko (3)	10	11	11	10	9	8	80,00
Strzelce Krajeńskie (3)	7	7	7	7	6	6	85,71
Krzeszyce (2)	1	1	1	1	1	1	100,00
Lubniewice (3)	8	9	9	10	10	7	87,50
Słońsk (2)	4	4	3	4	3	3	75,00
Sulęcín (3)	4	5	5	5	5	5	125,00
Torzym (3)	9	9	7	6	6	8	88,89
Lubrza (2)	5	7	6	4	4	4	80,00
Łagów (2)	17	19	16	15	16	16	94,12

Skąpe (2)	7	7	6	7	7	6	85,71
Świebodzin (3)	8	8	8	10	10	10	125,00
Zbąszynek (3)	2	2	2	2	2	2	100,00
Babimost (3)	1	2	2	2	2	2	200,00
Bojadła (2)	1	1	1	1	1	1	100,00
Czerwieńsk (3)	1	1	1	1	1	1	100,00
Kargowa (3)	5	5	5	7	7	6	120,00
Nowogród Bobrzański (3)	1	1	1	2	2	2	200,00
Sulechów (3)	3	3	4	4	4	4	133,33
Zabór (2)	2	2	2	2	2	2	100,00
Żagań (1)	1	2	1	1	1	1	100,00
Iłowa (3)	2	2	2	2	2	2	100,00
Małomice (3)	0	0	0	0	1	1	-
Szprotawa (3)	2	2	2	2	2	2	100,00
Żagań (2)	1	1	1	1	1	1	100,00
Łęknica (1)	1	1	1	3	3	2	200,00
Żary (1)	5	4	4	4	4	4	80,00
Brody (2)	1	1	2	2	2	2	200,00
Jasień (3)	1	0	0	0	0	0	0,00
Lubsko (3)	1	0	0	0	0	0	0,00
Przewóz (2)	0	0	0	1	1	1	-
Trzebień (2)	1	1	2	2	1	0	0,00
Tuplice (2)	2	2	2	2	2	2	100,00
Żary (2)	2	2	2	2	2	2	100,00
Sława (3)	20	20	20	19	23	23	115,00
Szlichtyngowa (3)	1	1	1	1	1	1	100,00
Wschowa (3)	6	6	6	7	5	5	83,33
M. Gorzów Wielkopolski (1)	11	10	12	12	14	10	90,91
M. Zielona Góra (1)	23	22	26	31	31	29	126,09

(1) – gmina miejska, (2) – gmina wiejska, (3) gmina miejsko-wiejska

Źródło: opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych 2021, <https://bdl.stat.gov.pl>, 10.10.2021 – data dostępu

Zgodnie z danymi GUS w latach 2015-2020 liczba turystycznych obiektów noclegowych zwiększyła się takich jednostkach jak Kostrzyn nad Odrą (1), Kłodawa (2), Santok (2), Skwierzyna (3), Kolsko (2), Sulęcín (3), Świebodzin (3), Babimost (3), Kargowa (3), Sulechów (3), Łęknica (1), Body (2), Sława (3) m. Zielona Góra (1). W 2020 roku największą liczbę turystycznych obiektów noclegowych odnotowano w M. Zielona Góra (1).

Natomiast biorąc pod uwagę liczbę miejsc noclegowych nie odnotowano w większości gmin analizowanych w latach 2016-2020 istotnych zmian (tabela 6). Według danych GUS w latach 2015-2020 obserwuje się zwiększenie liczby miejsc noclegowych w 10 jednostkach, tj. Kostrzyn nad Odrą (1), Santok (2), Bobrowice (2), Dąbie (2), Gubin (2), Międzyrzecz (3), Nowa Sól (1), Kolsko (2), Rzepin (3), Lubniewice (3), Babimost (3), Nowogród Bobrzański (3), Sulechów (3), Żagań (2), Łęknica (1), Brody (2), Sława (3), m. Gorzów Wielkopolski (1), m. Zielona Góra (1).

Tabela 6. Miejsca noclegowe ogółem w latach 2015-2020- obiekty ogółem

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Wskaźnik dynamiki 2020/2015
Województwo lubuskie	18 570	19 023	18 159	18 512	19 818	18 038	97,14
Kostrzyn nad Odrą (1)	266	266	287	301	294	282	106,02
Deszczno (2)	31	31	10	20	20	20	64,52
Kłodawa (2)	171	189	117	126	127	125	73,10
Lubiszyn (2)	54	54	54	54	54	54	100,00
Santok (2)	48	45	45	45	75	75	156,25
Witnica (3)	110	110	30	93	88	35	31,82
Gubin (1)	173	173	121	66	67	113	65,32
Bobrowice (2)	257	257	273	273	262	262	101,95
Bytnica (2)	156	163	156	156	114	156	100,00
Dąbie (2)	20	166	151	131	130	130	650,00
Gubin (2)	45	31	132	21	100	100	222,22
Krosno Odrzańskie (3)	64	64	64	64	49	49	76,56
Bledzew (2)	302	307	323	323	323	283	93,71
Międzyrzecz (3)	449	415	416	519	539	494	110,02
Przytoczna (2)	112	112	108	106	100	110	98,21

Pszczew (2)	1 079	1 154	850	939	946	833	77,20
Skwierzyna (3)	234	280	234	194	211	195	83,33
Trzciel (3)	236	206	225	230	333	211	89,41
Nowa Sól (1)	118	189	118	102	150	144	122,03
Bytom Odrzański (3)	50	50	70	59	59	50	100,00
Kolsko (2)	104	104	0	129	141	181	174,04
Koźuchów (3)	46	48	0	0	0	0	0,00
Nowa Sól (2)	290	200	100	100	100	100	34,48
Nowe Miasteczko (3)	58	54	54	54	0	0	0,00
Otyń (3)	71	71	71	71	71	71	100,00
Cybinka (3)	36	36	41	21	21	21	58,33
Górzycza (2)	74	74	74	74	74	74	100,00
Ośno Lubuskie (3)	245	284	252	267	247	207	84,49
Rzepin (3)	110	182	180	196	196	170	154,55
Słubice (3)	1 386	1 363	1 279	1 237	1 276	1 048	75,61
Dobiegiew (3)	232	232	154	205	146	146	62,93
Drezdenko (3)	861	932	901	892	856	729	84,67
Strzelce Krajeńskie (3)	464	427	414	430	403	330	71,12
Krzeszyce (2)	24	24	24	24	24	24	100,00
Lubniewice (3)	487	573	551	490	721	546	112,11
Słońsk (2)	133	133	123	135	120	120	90,23
Sulęcín (3)	122	207	207	269	262	288	236,07
Torzym (3)	697	694	622	312	380	371	53,23
Lubrza (2)	343	418	395	349	325	324	94,46
Łagów (2)	1 332	1 388	1 166	1 206	1 253	1 229	92,27
Skąpe (2)	1 150	1 144	1 311	1 310	1 460	1 110	96,52
Świebodzin (3)	408	407	405	448	627	587	143,87
Zbąszynek (3)	55	55	55	55	55	55	100,00
Babimost (3)	40	67	225	227	190	190	475,00
Bojadła (2)	10	10	10	10	10	10	100,00
Czerwieńsk (3)	23	23	23	23	23	23	100,00
Kargowa (3)	229	229	210	207	237	207	90,39

Nowogród Bobrzański (3)	27	27	27	33	33	39	144,44
Sulechów (3)	215	215	231	231	271	271	126,05
Zabór (2)	101	105	105	105	105	105	103,96
Żagań (1)	66	137	66	60	66	66	100,00
Iłowa (3)	45	45	45	45	45	45	100,00
Małomice (3)	0	0	0	0	14	14	-
Szprotawa (3)	146	153	153	153	153	153	104,79
Żagań (2)	13	14	14	14	14	14	107,69
Łęknica (1)	24	24	24	190	190	109	454,17
Żary (1)	278	149	205	204	214	217	78,06
Brody (2)	12	12	62	72	72	72	600,00
Jasień (3)	49	0	0	0	0	0	0,00
Lubsko (3)	29	0	0	0	0	0	0,00
Przewóz (2)	0	0	0	20	33	33	0,00
Trzebiel (2)	39	39	51	49	37	0	0,00
Tuplice (2)	23	23	23	23	23	23	100,00
Żary (2)	69	69	69	69	69	69	100,00
Sława (3)	2 132	2 220	2 206	2 054	2 490	2 388	112,01
Szlichtyngowa (3)	15	15	15	14	14	14	93,33
Wschowa (3)	391	368	368	483	374	365	93,35
M. Gorzów Wielkopolski (1)	786	765	821	833	1 014	842	107,12
M. Zielona Góra (1)	1 105	1 002	1 043	1 297	1 328	1 317	119,19

(1) – gmina miejska, (2) – gmina wiejska, (3) gmina miejsko-wiejska

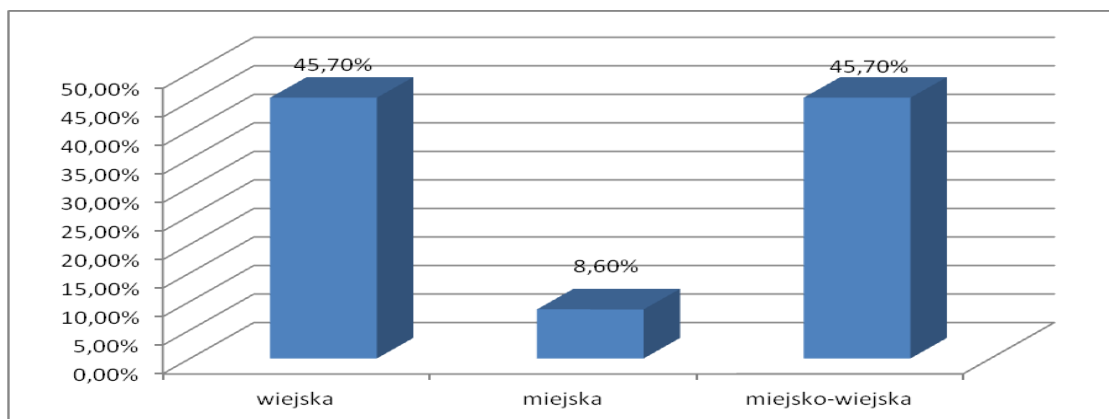
Źródło: opracowanie na podstawie Banku Danych Lokalnych 2021, <https://bdl.stat.gov.pl>, 10.10.2021 – data dostępu

Zmniejszenie zaś w takich jak Deszczno (2), Kłodawa (2), Witnica (3), Gubin (1), Krosno Odrzańskie (3), Bledzew (2), Przytoczna (2), Pszczew (2), Skwierzyna (3) Trzebiele (3), Nowa Sól (2), Cybinka (3), Osno Lubuskie (3), Słubice (3), Dobiegniew (3), Drezdenko (3), Strzelce Krajeńskie (3), Słońsk (2), Torzym (3), Lubrza (2), Łagów (2), Skąpe (2), Kargowa (3), Żary (1), Szlichtyngowa (3), Wschowa (3).

Próba uszczegółowienia przedmiotu analiz, z uwzględnieniem potrzeb rozwojowych gmin województwa lubuskiego, stały się wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w gminach wiejskich, miejskich, miejsko-wiejskich.

W badaniu wzięło udział 70 gmin, w tym odpowiednio po 45,70% stanowiły gminy wiejskie i miejsko-wiejskie, a 8,60% gminy miejskie.

Rysunek 3. Struktura próby badawczej [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W toku badań dokonano oceny poziomu obszarów mających wpływ na rozwój jednostek samorządu terytorialnego w zakresie gospodarki i rynku pracy, turystyki, rekreacji i kultury, społeczeństwa, zdrowia przy użyciu pięciostopniowej skali Likerta. Poszczególne czynniki w zakresie wskazanych obszarów podlegały ocenie od 1 do 5, gdzie pierwszy stopień oznaczał, że dany czynnik nie wywiera bądź wywiera nieznaczny wpływ (czynnik mało znaczący), a piąty, że wywiera „bardzo duży wpływ” (czynnik bardzo znaczący). Respondentom umożliwiono również wskazanie własnych czynników we wspomnianych obszarach. Średnią siłę wskazań, dominantę, medianę oraz odchylenie standardowe dla gospodarki i rynku pracy ukazano w tabeli 7. Graficzną ilustrację średniej siły wskazań zawarto na rysunku 4.

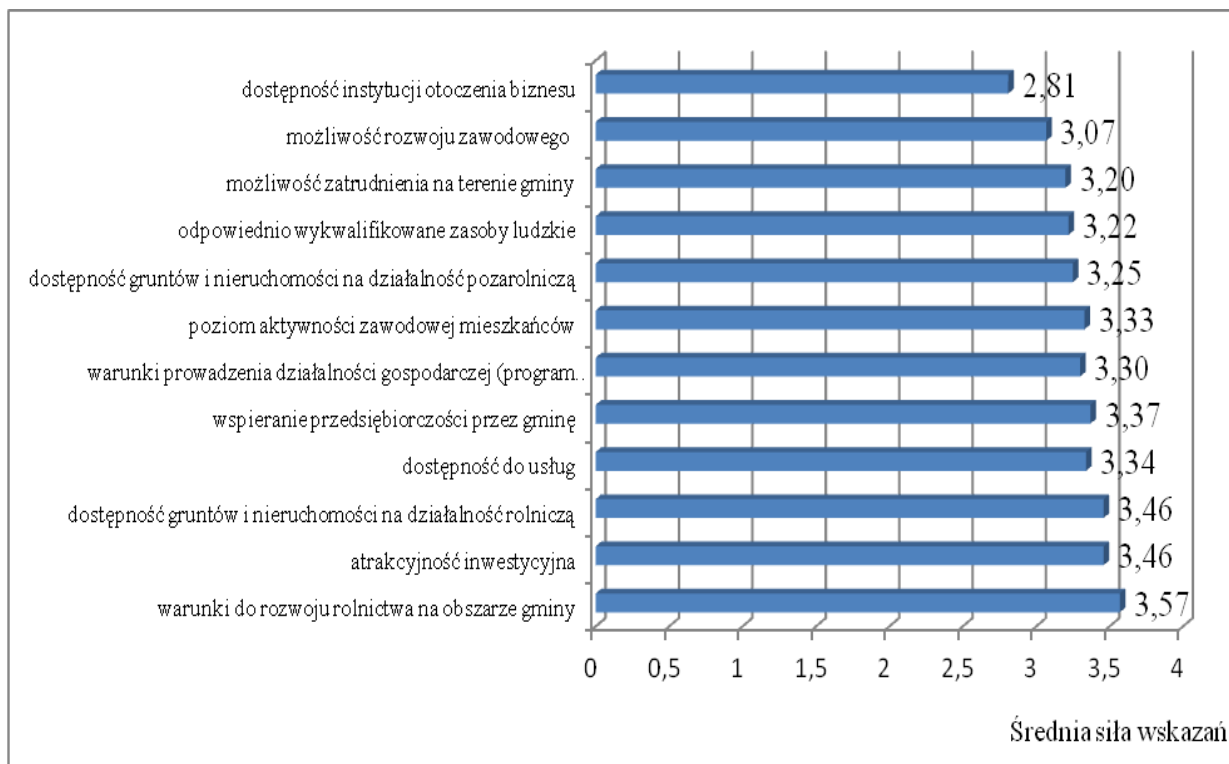
Jak wynika z danych zawartych w tabeli 7, dokonując zbiorczej analizy wyników bez podziału na gminy wiejskie, miejskie, miejsko-wiejskie, w obszarze potencjału społecznego można zauważyć, w obszarze gospodarki i rynku pracy najwyżej oceniono warunki do rozwoju rolnictwa na obszarze gminy, o czym świadczy wartość średniej (3,57) i wartość mediany dla wymienionego obszaru, tj. 4.

Tabela 7. Ocena gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Obszar: Gospodarka i rynek pracy	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
możliwość zatrudnienia na terenie gminy	3,20	3	0,95
poziom aktywności zawodowej mieszkańców	3,33	3	0,78
możliwość rozwoju zawodowego	3,07	3	0,83
warunki prowadzenia działalności gospodarczej (program wsparcia, doradztwo, dostęp do informacji)	3,30	3	0,79
dostępność gruntów i nieruchomości na działalność pozarolniczą	3,25	3	0,74
dostępność gruntów i nieruchomości na działalność rolniczą	3,46	3	0,78
dostępność instytucji otoczenia biznesu	2,81	3	0,87
wspieranie przedsiębiorczości przez gminę	3,37	3	0,84
warunki do rozwoju rolnictwa na obszarze gminy	3,57	4	0,78
atrakcyjność inwestycyjna	3,46	3	0,94
dostępność do usług	3,34	3	0,70
odpowiednio wykwalifikowane zasoby ludzkie	3,22	3	0,74

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na drugim miejscu uplasowały się atrakcyjność inwestycyjna oraz dostępność gruntów i nieruchomości na działalność rolniczą (średnia siła wskazań odpowiednio po 3,46). Najniżej oceniono dostępność instytucji otoczenia biznesu, o czym świadczy wartość średniej 2,81.

Rysunek 4. Średnia siła wskaźników oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W kontekście uzyskanych odpowiedzi (rysunek 4) można zauważyć, że opinie na temat gospodarki i rynku pracy kształtują się w przedziale 3,57-2,81.

W tej części odniesiono się do oceny gospodarki i rynku pracy w podziale na gminy, tj. wiejskie, miejskie, miejsko-wiejskie.

Wyniki badań pokazują, że w podziale na gminy, tj. wiejskie (tabela 8, rysunek 5) miejskie (tabela 9, rysunek 6), miejsko-wiejskie (tabela 10, rysunek 7) odnosząc się do gmin wiejskich najwyżej oceniono warunki do rozwoju rolnictwa na obszarze gminy, o czym świadczy wartość średniej 3,69 i mediany dla wymienionego obszaru, tj. 4.

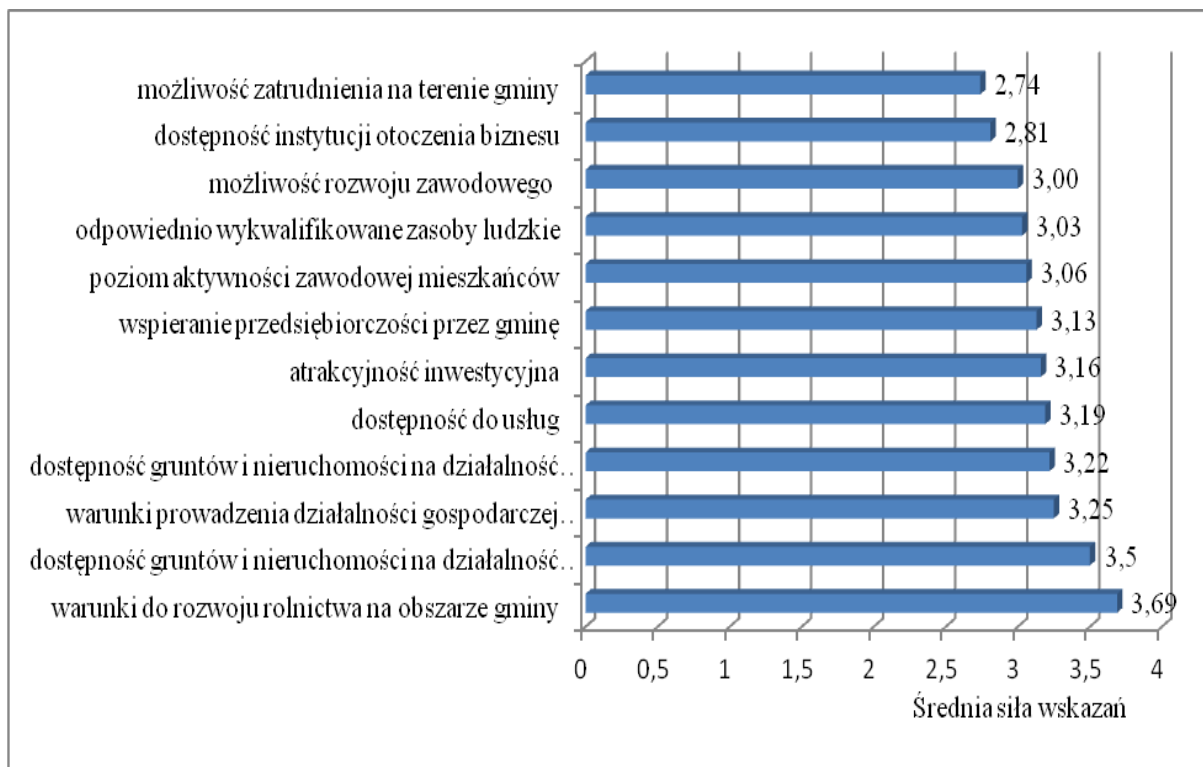
Tabela 8. Ocena gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich

Obszar: Gospodarka i rynek pracy	Średnia siła wskaźników	Mediana	Odchylenie standardowe
możliwość zatrudnienia na terenie gminy	2,74	3	0,73
poziom aktywności zawodowej mieszkańców	3,06	3	0,73
możliwość rozwoju zawodowego	3,00	3	0,68

warunki prowadzenia działalności gospodarczej (program wsparcia, doradztwo, dostęp do informacji)	3,25	3	0,72
dostępność gruntów i nieruchomości na działalność pozarolniczą	3,22	3	0,71
dostępność gruntów i nieruchomości na działalność rolniczą	3,50	3	0,80
dostępność instytucji otoczenia biznesu	2,81	3	0,79
wspieranie przedsiębiorczości przez gminę	3,13	3	0,79
warunki do rozwoju rolnictwa na obszarze gminy	3,69	4	0,74
atrakcyjność inwestycyjna	3,16	3	0,81
dostępność do usług	3,19	3	0,74
odpowiednio wykwalifikowane zasoby ludzkie	3,03	3	0,75

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Najniżej oceniono dostępność instytucji otoczenia biznesu (średnia siła wskazań – 2,81) oraz możliwość zatrudnienia na terenie gminy (średnia siła wskazań – 2,74).

Rysunek 5. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 9 i na rysunku 6 przedstawiciele gmin miejskich najwyżej oceniają atrakcyjność inwestycyjną, o czym świadczy wartość średniej (3,71) i wartość mediany, tj. 4. Na drugim miejscu uplasowały się możliwość zatrudnienia na terenie gminy oraz wspieranie przedsiębiorczości przez gminę (dla wymienionych czynników – odpowiednio po 3,58). Na trzecim miejscu znajduje się poziom aktywności zawodowej mieszkańców (wartość średniej - 3,55).

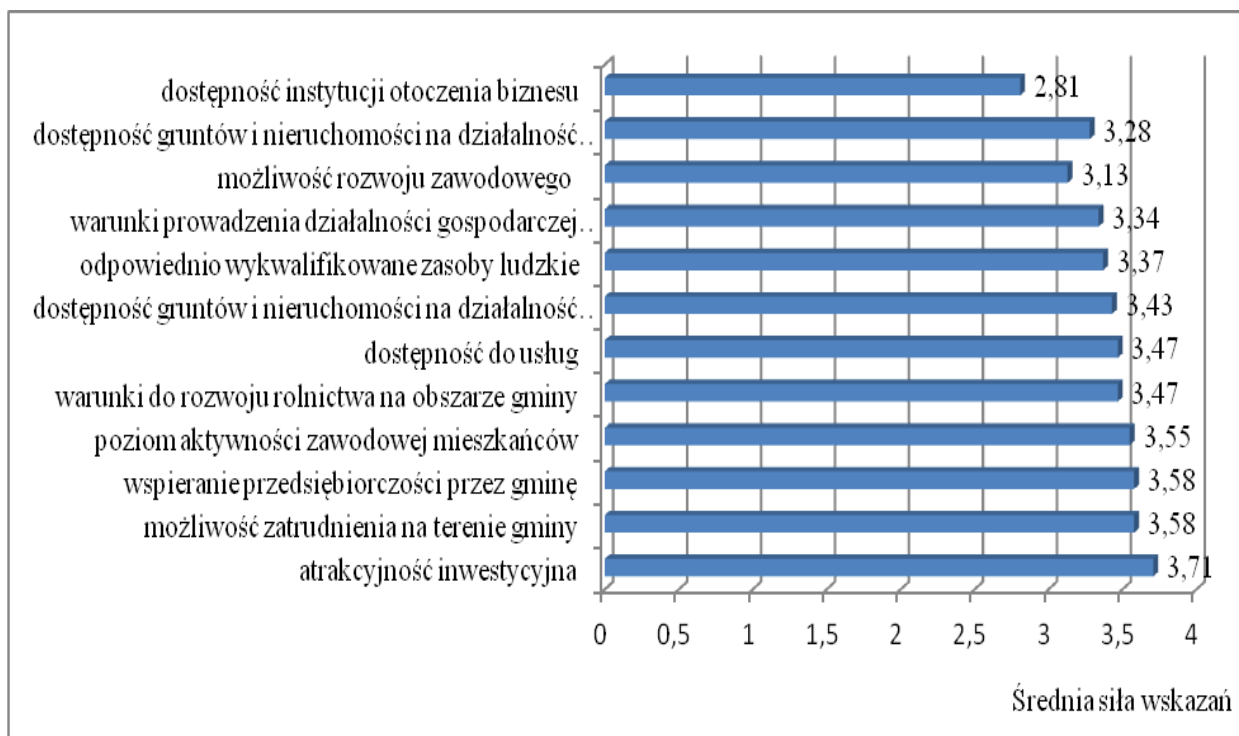
Tabela 9. Ocena gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin miejskich

Obszar: Gospodarka i rynek pracy	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
możliwość zatrudnienia na terenie gminy	3,58	4	0,89
poziom aktywności zawodowej mieszkańców	3,55	4	0,75
możliwość rozwoju zawodowego	3,13	3,5	1,21
warunki prowadzenia działalności gospodarczej (program wsparcia, doradztwo, dostęp do informacji)	3,34	4	0,63

dostępność gruntów i nieruchomości na działalność pozarolniczą	3,28	4	0,58
dostępność gruntów i nieruchomości na działalność rolniczą	3,43	3	0,55
dostępność instytucji otoczenia biznesu	2,81	3,5	0,84
wspieranie przedsiębiorczości przez gminę	3,58	4	0,75
warunki do rozwoju rolnictwa na obszarze gminy	3,47	3	0,58
atrakcyjność inwestycyjna	3,71	4	0,63
dostępność do usług	3,47	4	0,52
odpowiednio wykwalifikowane zasoby ludzkie	3,37	3	0,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Z drugiej strony przedstawiciele gmin miejskich nie przywiązują jednak zbyt dużej wagi do dostępności instytucji otoczenia biznesu (wartość średniej - 2,81).

Rysunek 6. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin miejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

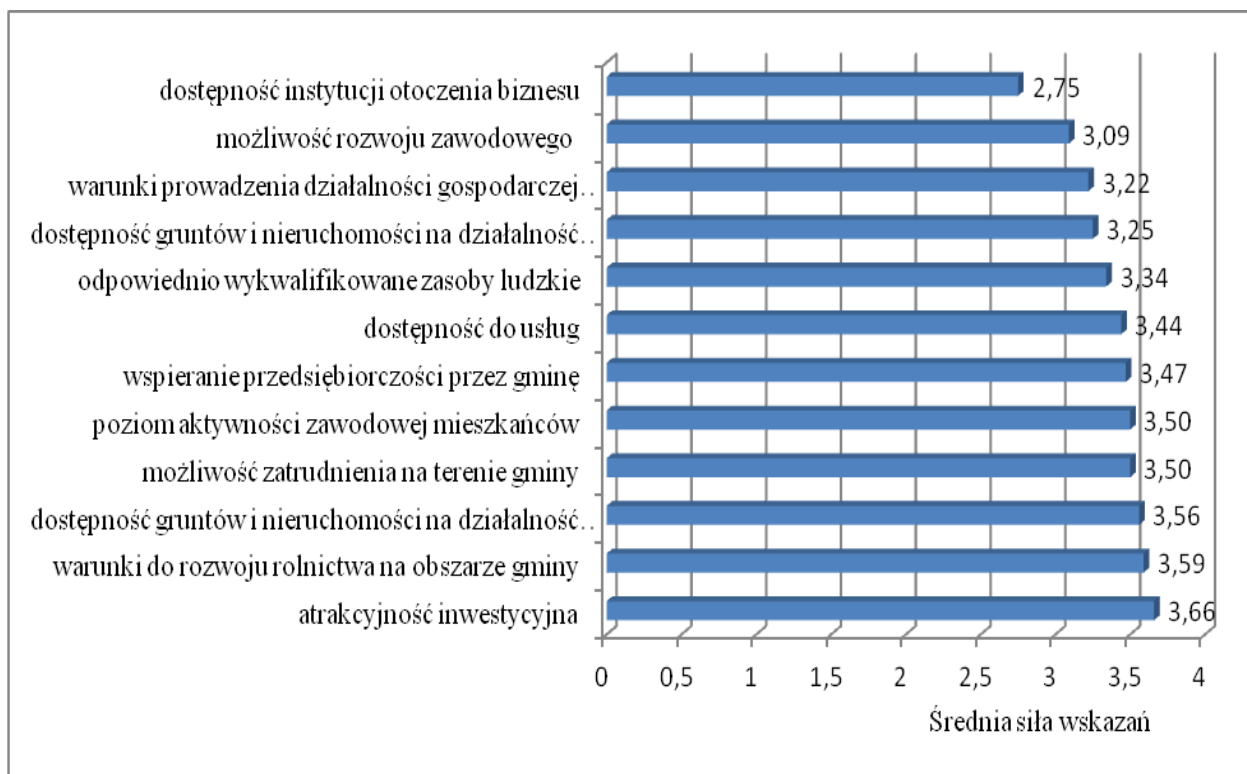
Jak się okazuje, biorąc pod uwagę opinie przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich, najwyżej ocenianym czynnikiem w obszarze gospodarki i rynku pracy jest, tak jak w przypadku ocen dokonywanych przez przedstawicieli gmin miejskich, atrakcyjność inwestycyjna (wartość średniej – 3,66, mediana – 4). Warunki do rozwoju rolnictwa na obszarze gminy znajdują się na drugim miejscu (wartość średniej - 3,59), zaś na trzecim dostępność gruntów i nieruchomości na działalność rolniczą (wartość średniej – 3,56).

Tabela 10. Ocena gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Obszar: Gospodarka i rynek pracy	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
możliwość zatrudnienia na terenie gminy	3,50	3	0,95
poziom aktywności zawodowej mieszkańców	3,50	3	0,76
możliwość rozwoju zawodowego	3,09	3	0,89
warunki prowadzenia działalności gospodarczej (program wsparcia, doradztwo, dostęp do informacji)	3,22	3	0,83
dostępność gruntów i nieruchomości na działalność pozarolniczą	3,25	3	0,80
dostępność gruntów i nieruchomości na działalność rolniczą	3,56	4	0,72
dostępność instytucji otoczenia biznesu	2,75	3	0,95
wspieranie przedsiębiorczości przez gminę	3,47	4	0,80
warunki do rozwoju rolnictwa na obszarze gminy	3,59	4	0,76
atrakcyjność inwestycyjna	3,66	4	1,04
dostępność do usług	3,44	3,5	0,67
odpowiednio wykwalifikowane zasoby ludzkie	3,34	3	0,70

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W kontekście uzyskanych odpowiedzi można zauważyć, że w przypadku opinii dokonywanych przez przedstawicieli gmin miejskich, jak również przez przedstawicieli miejsko-wiejskich stosunkowo nisko ocenianym czynnikiem w obszarze gospodarki i rynku pracy jest dostępność instytucji otoczenia biznesu. Jest to również jeden z czynników najniżej ocenianych przez przedstawicieli gmin wiejskich, obok możliwości zatrudnienia na terenie gminy.

Rysunek 7. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Kolejnym poddanym ocenie obszarem przez przedstawicieli gmin wiejskich (tabela 12 i rysunek 9), miejskich (tabela 13 i rysunek 10) oraz miejsko-wiejskich (tabela 13 i rysunek 11) była turystyka, rekreacja, kultura. Jak wynika z danych zawartych w tabeli 11 i na rysunku 8, nie uwzględniając podziału na gminy, tj. wiejskie, miejskie, miejsko-wiejskie najwyżej ocenionym czynnikiem w analizowanym obszarze okazała się dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych (wartość średniej 3,97).

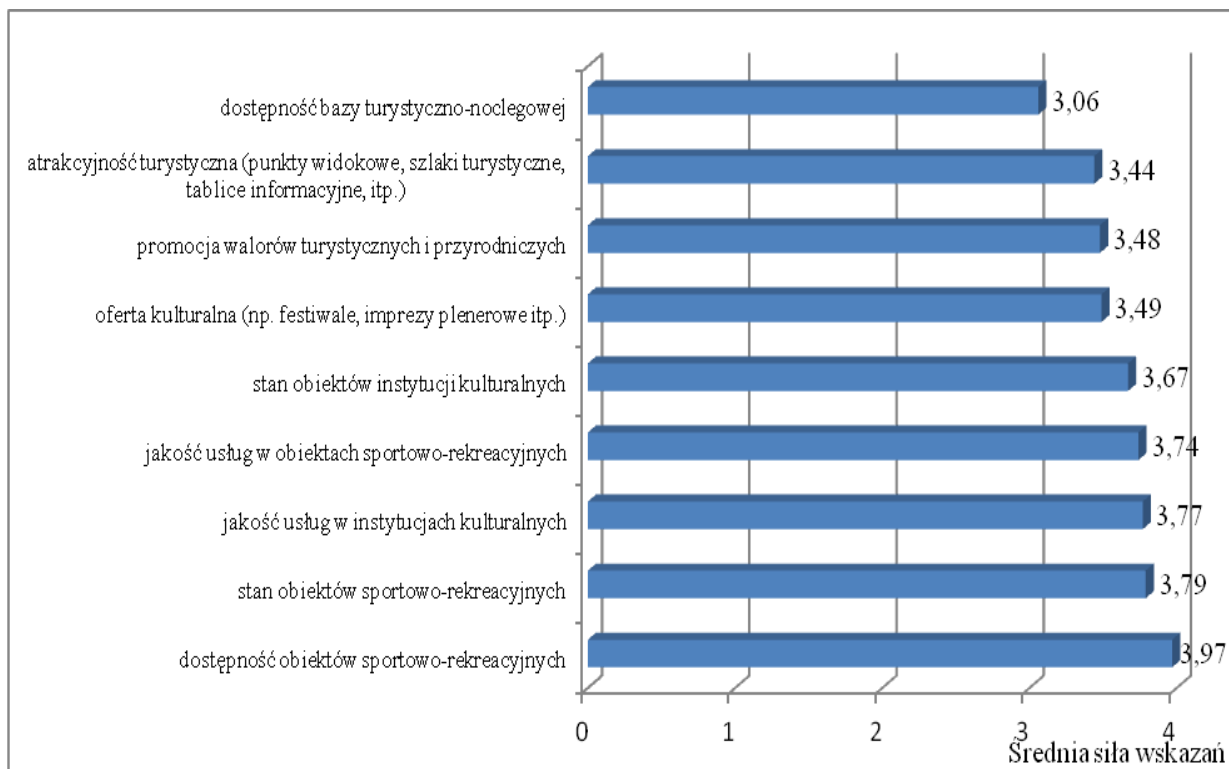

Tabela 11. Ocena turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Obszar: Turystyka, rekreacja, kultura	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
atrakcyjność turystyczna (punkty widokowe, szlaki turystyczne, tablice informacyjne, itp.)	3,44	4	1,02
dostępność bazy turystyczno-noclegowej	3,06	3	1,02
promocja walorów turystycznych i przyrodniczych	3,48	4	0,85
oferta kulturalna (np. festiwale, imprezy plenerowe itp.)	3,49	4	0,94
stan obiektów instytucji kulturalnych	3,67	4	0,82
jakość usług w instytucjach kulturalnych	3,77	4	0,75
dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych	3,97	4	0,80
stan obiektów sportowo-rekreacyjnych	3,79	4	0,90
jakość usług w obiektach sportowo-rekreacyjnych	3,74	4	0,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Graficzną ilustrację średniej siły wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich ukazano na rysunku 8.

Rysunek 8. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Z przeprowadzonych badań wynika, że wśród przedstawicieli gmin wiejskich na pierwszym miejscu pod względem ocen dokonywanych w obszarze turystyki, rekreacji, kultury uplasowała się dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych (wartość średniej – 3,84, mediany – 4), kolejno jakość usług w instytucjach kulturalnych (wartość średniej – 3,71, mediany – 4), zaś na trzecim miejscu stan obiektów sportowo-rekreacyjnych (wartość średniej – 3,63, mediany – 4).

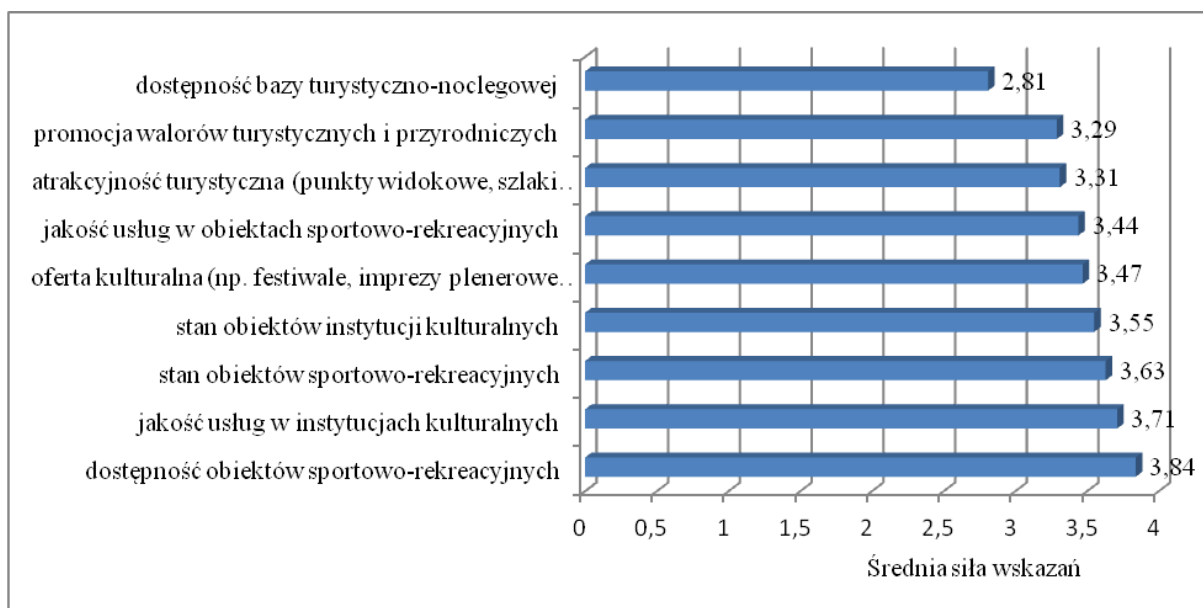
Tabela 12. Ocena turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin wiejskich

Obszar: turystyka, rekreacja, kultura	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
atrakcyjność turystyczna (punkty widokowe, szlaki turystyczne, tablice informacyjne, itp.)	3,31	3	0,82
dostępność bazy turystyczno-noclegowej	2,81	3	0,93
promocja walorów turystycznych i przyrodniczych	3,29	3	0,64
oferta kulturalna (np. festiwale, imprezy plenerowe itp.)	3,47	3,5	0,80

stan obiektów instytucji kulturalnych	3,55	4	0,72
jakość usług w instytucjach kulturalnych	3,71	4	0,59
dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych	3,84	4	0,77
stan obiektów sportowo-rekreacyjnych	3,63	4	0,75
jakość usług w obiektach sportowo-rekreacyjnych	3,44	4	0,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Jednakże mając na względzie ocenę związaną z turystyką, rekreacją i kulturą, w odniesieniu do najniżej ocenianego czynnika przez przedstawicieli gmin wiejskich dostrzega się dostępność bazy turystyczno-noclegowej (wartość średniej – 2,81, mediany – 3).

Rysunek 9. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Z kolei biorąc pod uwagę opinie przedstawicieli miejskich w analizowanym obszarze (tabela 13 i rysunek 10) można zauważyć, że wyniki oscylowały w przedziale 3,26 - 4,08. W kontekście uzyskanych odpowiedzi można zauważyć, że opinie na temat obszaru związanego z turystyką, rekreacją i kulturą w większości przypadków korelują ze sobą. Najwyżej

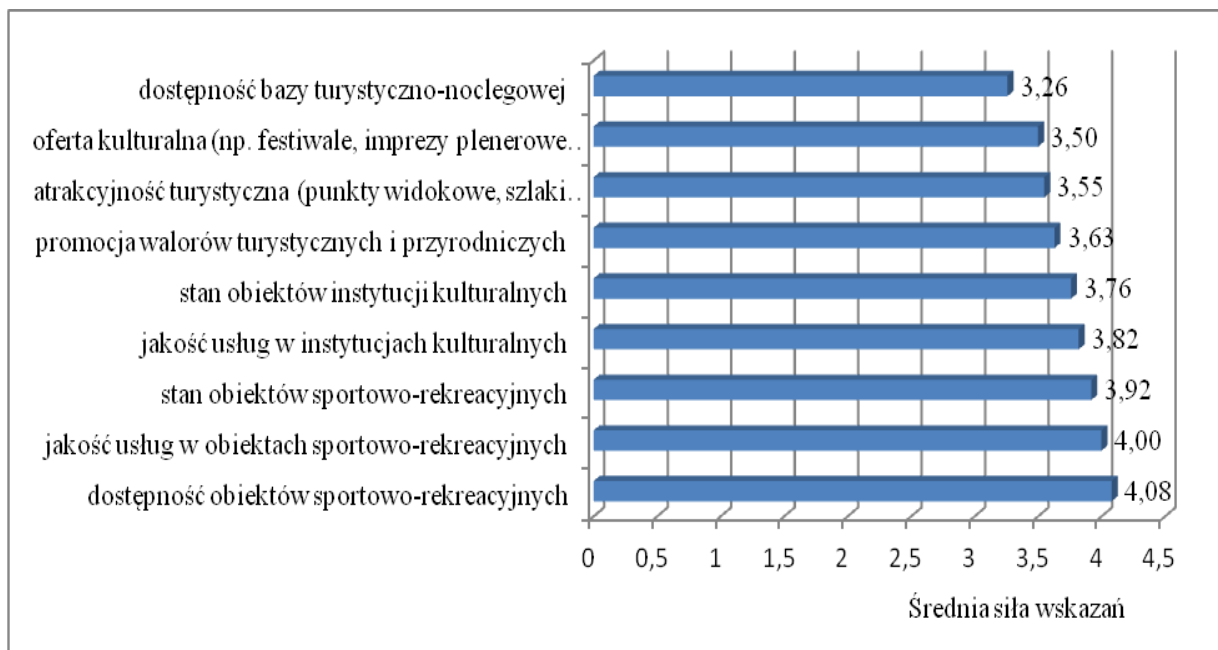
ocenionym czynnikiem przez przedstawicieli gmin miejskich, podobnie jak w przypadku przedstawicieli gmin wiejskich, okazała się dostępność obiektów sportowych (wartość średniej – 4,08, mediana – 4,5). Na drugim miejscu w przypadku opinii przedstawicieli gmin miejskich jakość usług w obiektach sportowo-rekreacyjnych (wartość średniej – 4,00, mediany – 4,5), zaś na trzecim miejscu stan obiektów sportowo-rekreacyjnych (wartość średniej – 3,92, mediany – 4). Najniżej oceniono dostępność bazy turystyczno-noclegowej (wartość średniej – 3,26, mediany – 4).

Tabela 13. Ocena turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin miejskich

Obszar: Turystyka, rekreacja, kultura	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
atrakcyjność turystyczna (punkty widokowe, szlaki turystyczne, tablice informacyjne, itp.)	3,55	4	0,98
dostępność bazy turystyczno-noclegowej	3,26	4	1,21
promocja walorów turystycznych i przyrodniczych	3,63	4	0,75
oferta kulturalna (np. festiwale, imprezy plenerowe itp.)	3,50	4	0,75
stan obiektów instytucji kulturalnych	3,76	4	0,63
jakość usług w instytucjach kulturalnych	3,82	4	0,52
dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych	4,08	4,5	1,17
stan obiektów sportowo-rekreacyjnych	3,92	4	1,47
jakość usług w obiektach sportowo-rekreacyjnych	4,00	4,5	1,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Graficzną ilustrację średniej siły wskazań oceny dotyczącej turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin miejskich ukazano na rysunku 10.

Rysunek 10. Średnia siła wskaźników oceny dotyczącej turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin miejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W kontekście uzyskanych odpowiedzi od przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich na uwagę zasługuje fakt, że wyniki są zbieżne pod względem większości zajmowanej pozycji w analizowanym obszarze z opiniami przedstawicieli gmin miejskich. Na pierwszym miejscu uplasowała się dostępność obiektów sportowych (wartość średniej – 4,06, mediana – 4), kolejno jakość usług w instytucjach kulturalnych (wartość średniej – 4,00, mediany – 4), zaś na trzecim miejscu stan obiektów sportowo-rekreacyjnych (wartość średniej – 3,94, mediany – 4). Najniżej ocenionym czynnikiem okazała się dostępność bazy turystyczno-noclegowej (wartość średniej – 3,25, mediany – 3).

Ocenę turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich przedstawiono w tabeli 14.

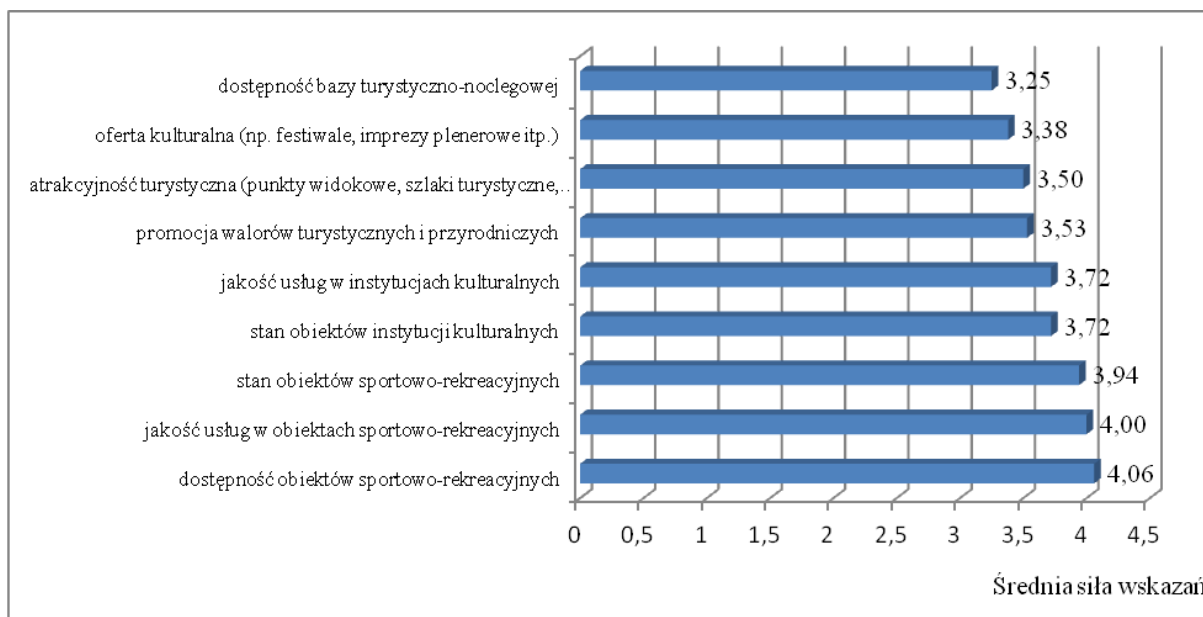
Tabela 14. Ocena turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Obszar: Turystyka, rekreacja, kultura	Średnia siła wskaźników	Mediana	Odchylenie standardowe
atrakcyjność turystyczna (punkty widokowe, szlaki turystyczne, tablice informacyjne, itp.)	3,50	3	1,19

dostępność bazy turystyczno-noclegowej	3,25	3	1,05
promocja walorów turystycznych i przyrodniczych	3,53	4	0,98
oferta kulturalna (np. festiwale, imprezy plenerowe itp.)	3,38	4	1,07
stan obiektów instytucji kulturalnych	3,72	4	0,92
jakość usług w instytucjach kulturalnych	3,72	4	0,89
dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych	4,06	4	0,76
stan obiektów sportowo-rekreacyjnych	3,94	4	0,91
jakość usług w obiektach sportowo-rekreacyjnych	4,00	4	0,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Średnią siłę wskazań oceny dotyczącej turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin wiejsko-miejskich przedstawiono na rysunku 11.

Rysunek 11. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin wiejsko-miejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Kolejnym brany pod uwagę obszarem była sfera społeczna. Przedstawiciele gmin wiejskich (tabela 16, rysunek 13), miejskich (tabela 17, rysunek 14) oraz wiejsko-miejskich (tabela 18, rysunek 15), poproszono o ocenę na skali pięciostopniowej takich czynników jak: poziom rozwoju potencjału demograficznego, stan lokalnego rynku pracy, dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły), poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia),

zamożność mieszkańców, sytuacja mieszkaniowa, wykształcenie mieszkańców, kompetencje cyfrowe mieszkańców. Wyniki dotyczące średniej siły wskazań, mediany i odchylenia standardowego przedstawiono w tabeli 15, zaś graficzną ilustrację średniej siły wskazań na rysunku 12.

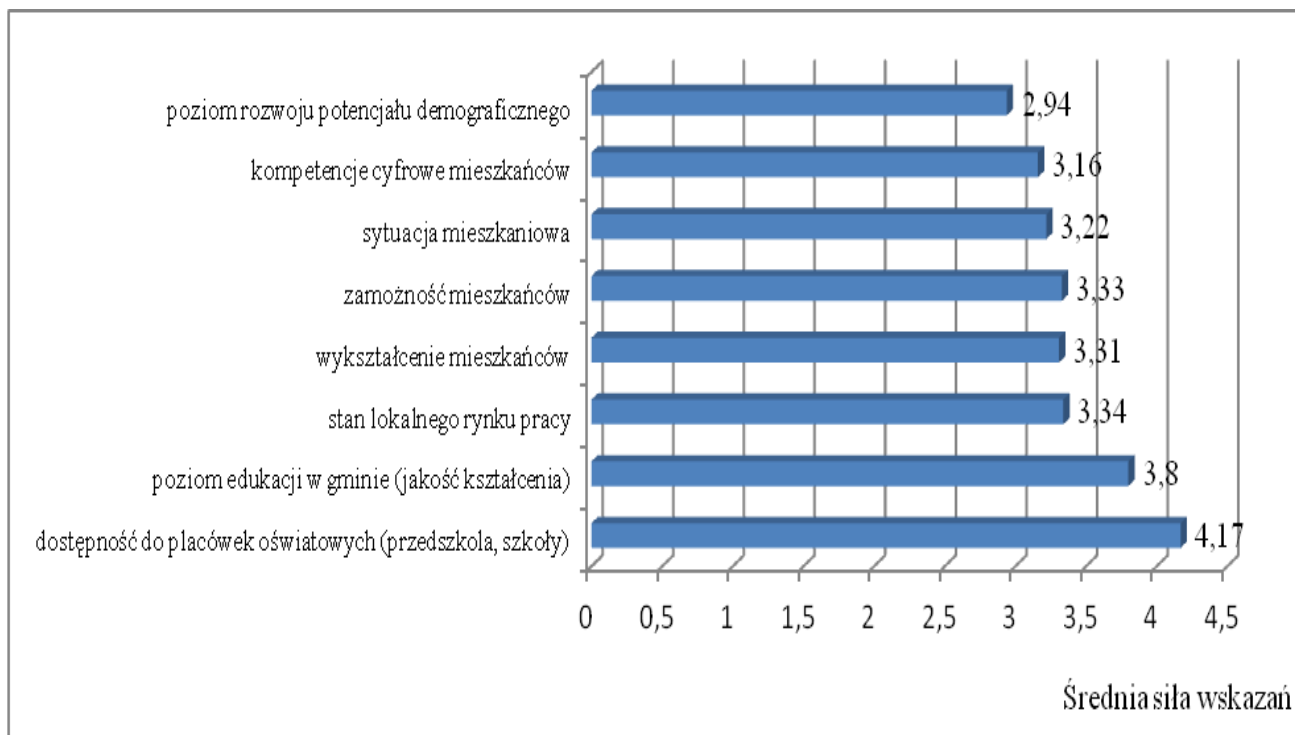
Dokonując zbiorczej analizy wyników bez podziału na gminy wiejskie, miejskie, miejsko-wiejskie w obszarze potencjału społecznego można zauważyć, że najwyższym ocenianym czynnikiem w tej sferze okazała się dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły), o czym świadczy wartość średniej 4,17 i wartość mediany dla wymienionego czynnika, tj. 4.

Tabela 15. Ocena sfery społecznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Obszar: Społeczeństwo	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
poziom rozwoju potencjału demograficznego	2,94	3	0,83
stan lokalnego rynku pracy	3,34	3	0,84
dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły)	4,17	4	0,64
poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia)	3,80	4	0,83
zamożność mieszkańców	3,33	3	0,63
sytuacja mieszkaniowa	3,22	3	0,84
wykształcenie mieszkańców	3,31	3	0,65
kompetencje cyfrowe mieszkańców	3,16	3	0,68

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W kontekście uzyskanych odpowiedzi można zauważyć, że czynniki takie jak poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia), stan lokalnego rynku pracy, wykształcenie mieszkańców, zamożność mieszkańców, sytuacja mieszkaniowa, kompetencje cyfrowe mieszkańców oscylowały w przedziale 3,8-3,16. Natomiast najniższym poziomem rozwoju potencjału demograficznego, o czym świadczy wartość średniej (2,94).

Rysunek 12. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej sfery społecznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Biorąc pod uwagę ocenę sfery społecznej przez przedstawicieli gmin wiejskich (tabela 16, rysunek 13) można zauważyć, że omawiane czynniki znajdowały się w przedziale 4,13-2,83, przy czym najwyżej ocenionym czynnikiem, mającym wpływ na rozwój jednostek samorządu terytorialnego, okazała się dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły), na co wskazuje wartość średniej 4,13 i mediany, tj. 4. Najniżej poziom rozwoju demograficznego (wartość średniej - 2,83).

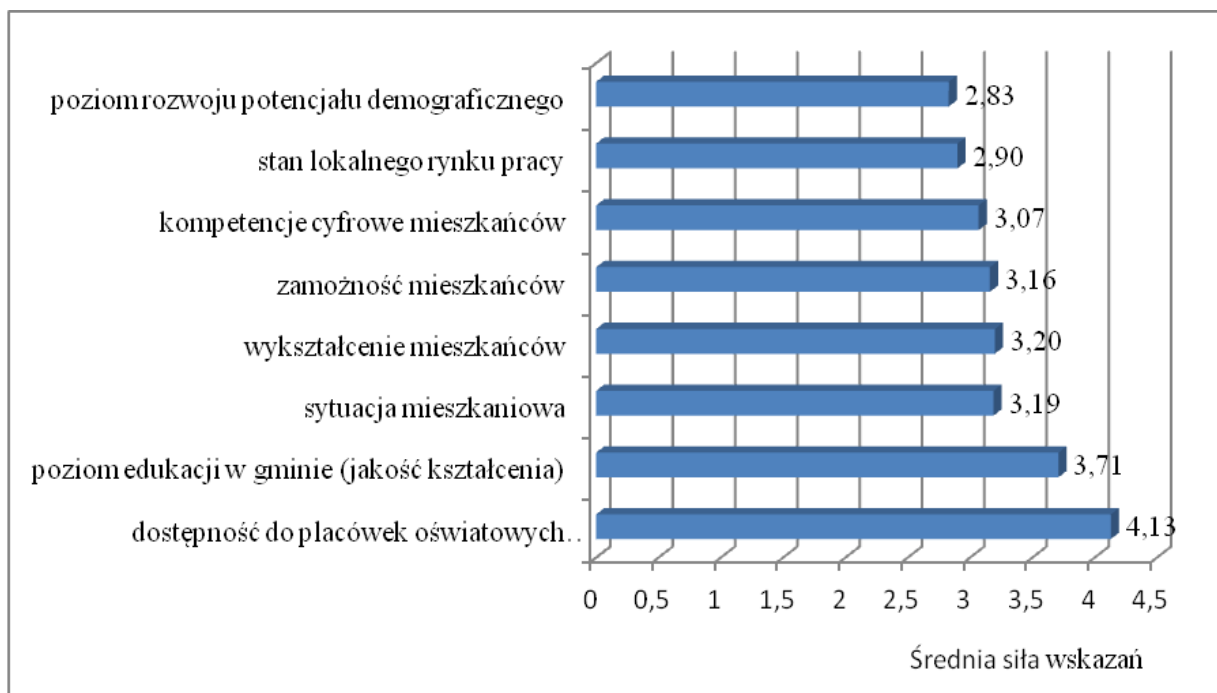
Tabela 16. Ocena sfery społecznej przez przedstawicieli gmin wiejskich

Obszar: Społeczeństwo	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
poziom rozwoju potencjału demograficznego	2,83	3	0,54
stan lokalnego rynku pracy	2,90	3	0,61
dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły)	4,13	4	0,62

poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia)	3,71	4	0,74
zamożność mieszkańców	3,16	3	0,52
sytuacja mieszkaniowa	3,19	3	0,65
wykształcenie mieszkańców	3,20	3	0,48
kompetencje cyfrowe mieszkańców	3,07	3	0,52

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 13. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej sfery społecznej przez przedstawicieli gmin wiejskich

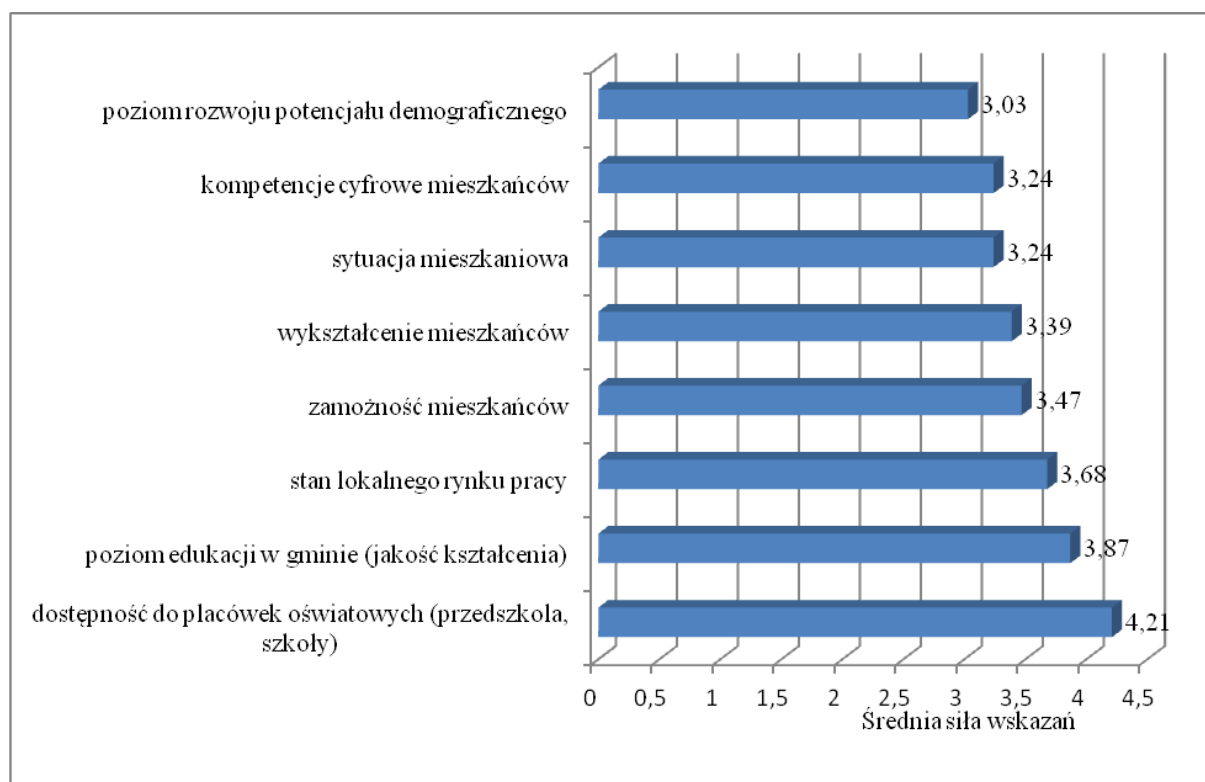
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Natomiast prowadzona analiza pod względem oceny sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejskich ukazuje, że najwyżej ocenionym czynnikiem w kontekście wpływu na rozwój jednostek samorządu terytorialnego jest dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły) – wartość średniej 4,21, najniżej zaś poziom rozwoju potencjału demograficznego – wartość średniej 3,03.

Tabela 17. Ocena sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejskich

Obszar: Społeczeństwo	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
poziom rozwoju potencjału demograficznego	3,03	4	1,21
stan lokalnego rynku pracy	3,68	4	0,75
dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły)	4,21	4	0,52
poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia)	3,87	4	0,52
zamożność mieszkańców	3,47	4	0,63
sytuacja mieszkaniowa	3,24	4	0,41
wykształcenie mieszkańców	3,39	4	0,41
kompetencje cyfrowe mieszkańców	3,24	4	0,52

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 14. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejskich

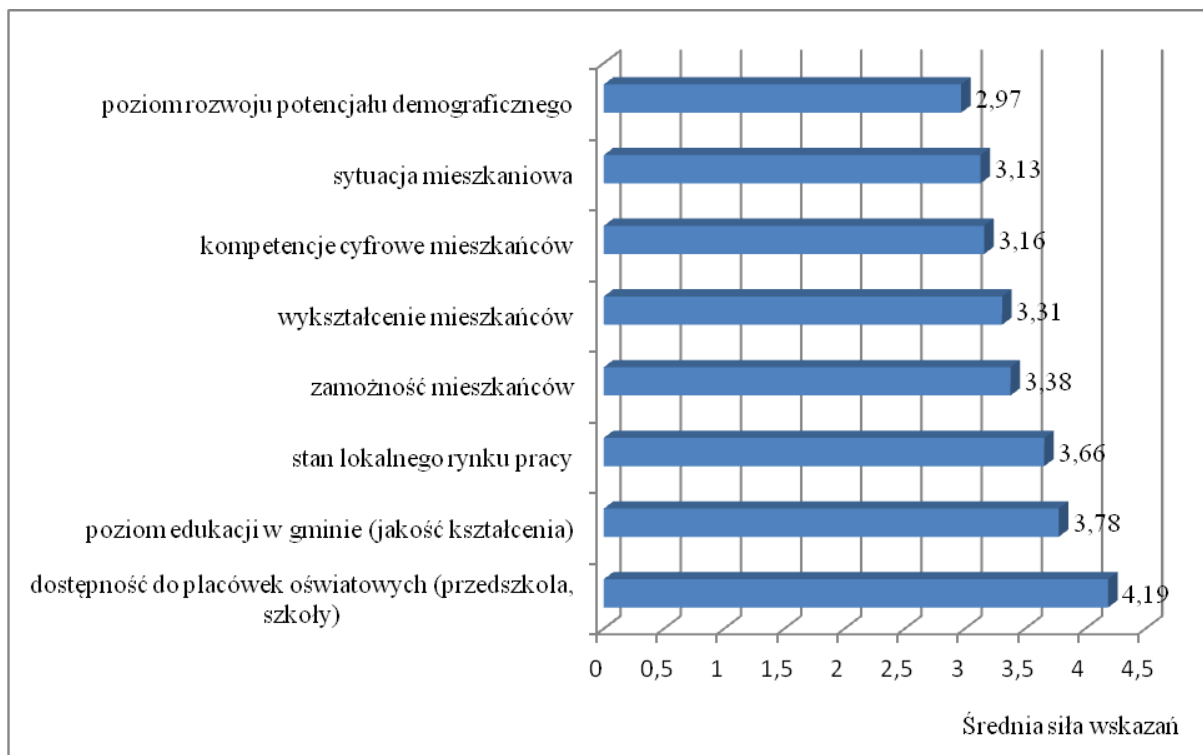
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W przypadku ocen dokonanych przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich można również zauważyć, że najwyżej oceniony przez ankietowanych był czynnik związany z dostępnością do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły) – wartość średniej 4,19, najniżej zaś poziom rozwoju potencjału demograficznego – wartość średniej 2,97.

Tabela 18. Ocena sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Obszar: Społeczeństwo	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
poziom rozwoju potencjału demograficznego	2,97	3	0,97
stan lokalnego rynku pracy	3,66	3,5	0,87
dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły)	4,19	4	0,69
poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia)	3,78	4	0,94
zamożność mieszkańców	3,38	3	0,66
sytuacja mieszkaniowa	3,13	3	1,01
wykształcenie mieszkańców	3,31	3	0,78
kompetencje cyfrowe mieszkańców	3,16	3	0,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 15. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

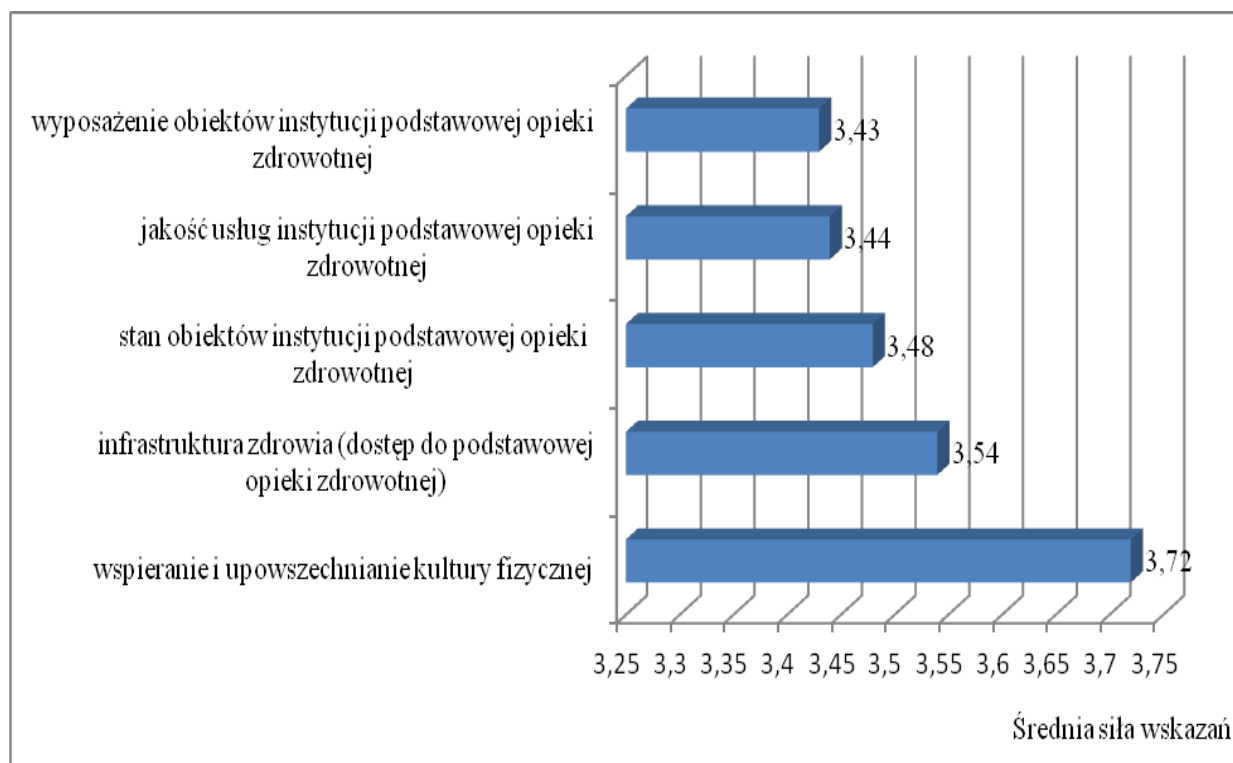
W kontekście uzyskanych odpowiedzi można zauważyć, że opinie na temat obszaru związanego ze sferą społeczną dotyczącą ocen czynników w analizowanym obszarze w podziale na gminy wiejskie, miejskie, miejsko-wiejskie korelują ze sobą. Jak się okazuje przedstawiciele reprezentowanych jednostek samorządu terytorialnego najwyżej oceniali dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły), na drugim miejscu wskazywali poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia). Z kolei najniżej ocenili poziom rozwoju potencjału demograficznego.

Na potencjał sfery społecznej istotny wpływ ma infrastruktura zdrowotna. Uzyskane wyniki dotyczące oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich pozwalają stwierdzić, że przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego za najważniejszy czynnik uznali wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej (wartość średniej – 3,72), zaś stosunkowo niższe znaczenie przywiązywali do wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej (wartość średniej - 3,43). Wyniki zbiorcze zaprezentowano w tabeli 19 i na rysunku 16.

Tabela 19. Ocena infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Obszar: Zdrowie	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
infrastruktura zdrowia (dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej)	3,54	3	0,88
stan obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,48	4	0,95
wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,43	3	0,79
jakość usług instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,44	3	0,85
wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	3,72	4	0,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 16. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

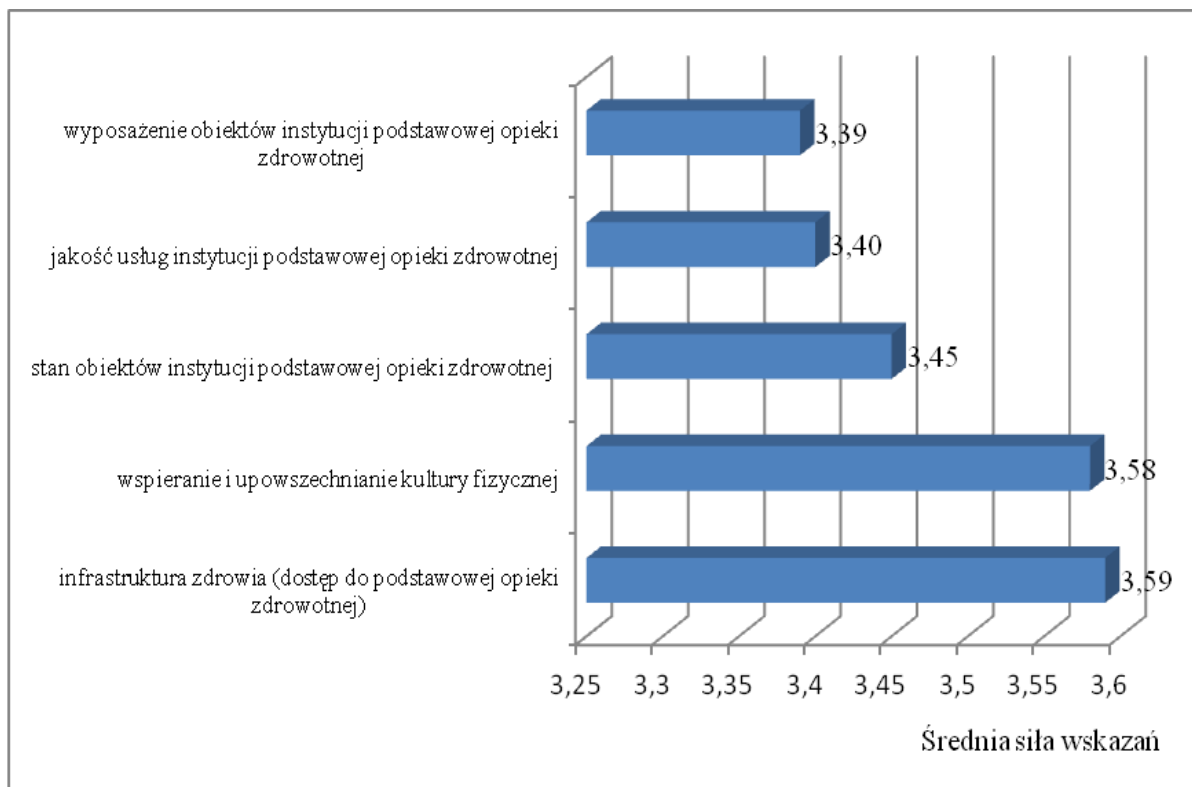
W obszarze infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich (tabela 20, rysunek 17) wpływających na rozwój gminy najwyższym ocenionym czynnikiem okazała się infrastruktura zdrowia (dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej), najniższym zaś wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej, o czym świadczy wartość średniej (3,39).

Tabela 20. Ocena infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich

Obszar: Zdrowie	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
infrastruktura zdrowia (dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej)	3,59	4	0,84
stan obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,45	3	0,93
wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,39	3	0,72
jakość usług instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,40	4	0,86
wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	3,58	4	0,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Analizując uzyskane wyniki (rysunek 17) można zauważyć, że opinie na temat oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich kształtują się w przedziale 3,39-3,59.

Rysunek 17. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

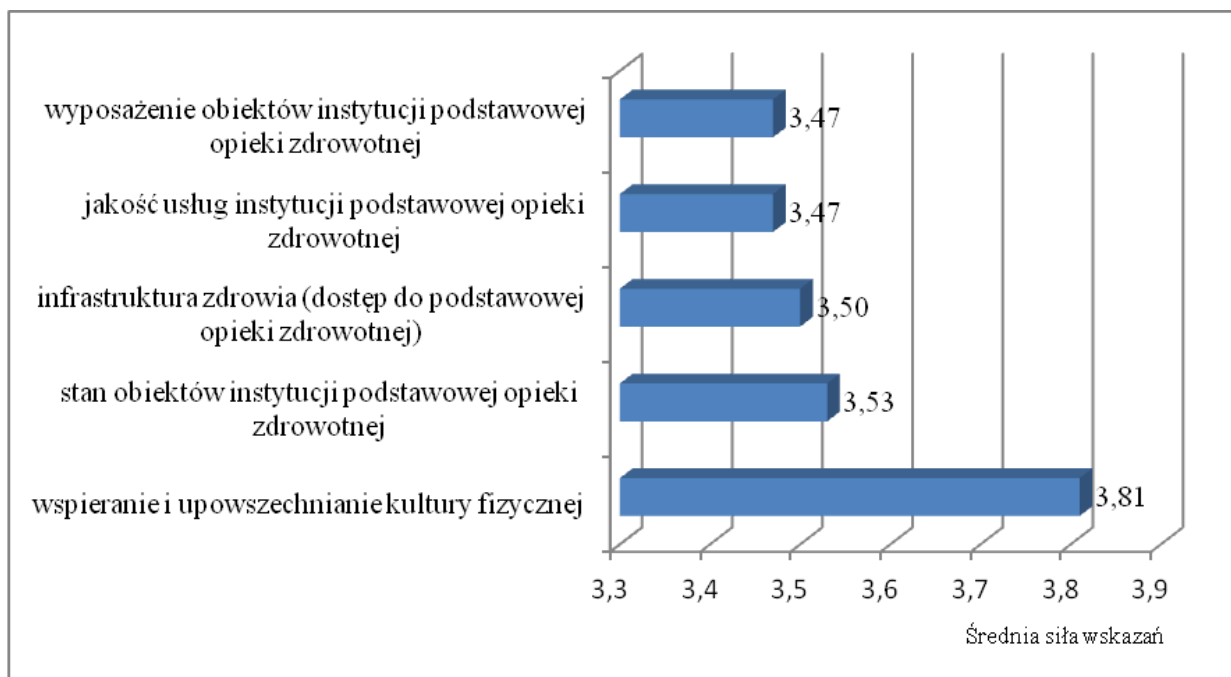
W kontekście ocen dokonanych przez przedstawicieli gmin miejskich (tabela 21, rysunek 18) można zauważyć, że na pierwszym miejscu uplasowało się wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej (wartość średniej – 3,81, mediany - 4). Najniżej ocenionym czynnikiem okazało się wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej oraz jakość usług instytucji podstawowej opieki zdrowotnej, o czym świadczy wartość średniej 3,47.

Tabela 21. Ocena infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin miejskich

Obszar: Zdrowie	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
infrastruktura zdrowia (dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej)	3,50	3,5	1,05
stan obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,50	3,5	0,82

wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,47	3,5	0,55
jakość usług instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,47	3,5	0,55
wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	3,84	4	0,63

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 18. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin miejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

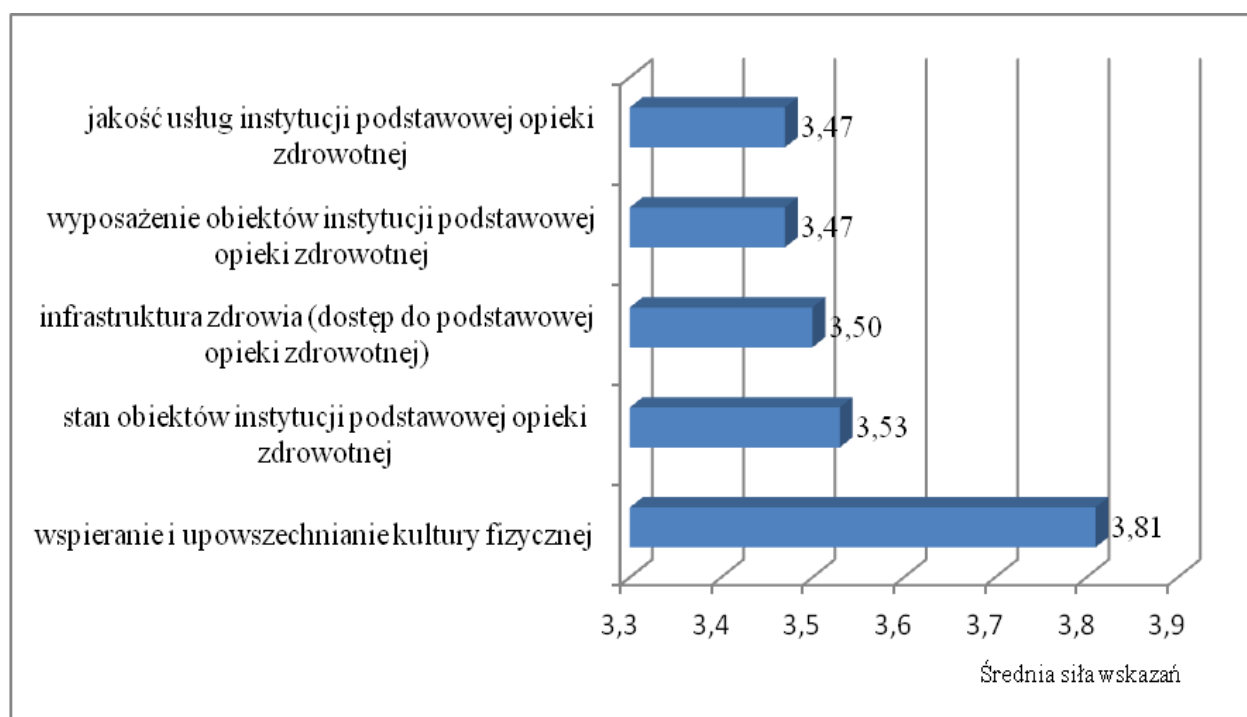
Warto również zauważyć, że przedstawiciele gmin miejsko-wiejskich (tabela 22, rysunek 19), podobnie jak przedstawiciele gmin miejskich uznali, że na rozwój jednostek samorządu terytorialnego najwyższy spośród podanych czynników wpływ ma wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej, zaś najmniejszy jakość usług instytucji podstawowej opieki zdrowotnej oraz wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej, o czym świadczą średnie siły wskazań dla wspomnianych czynników.

Tabela 22. Ocena infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Obszar: Zdrowie	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
infrastruktura zdrowia (dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej)	3,50	3	0,92
stan obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,53	3,5	1,02
wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,47	3	0,92
jakość usług instytucji podstawowej opieki zdrowotnej	3,47	3	0,92
wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej	3,81	4	0,86

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 19. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

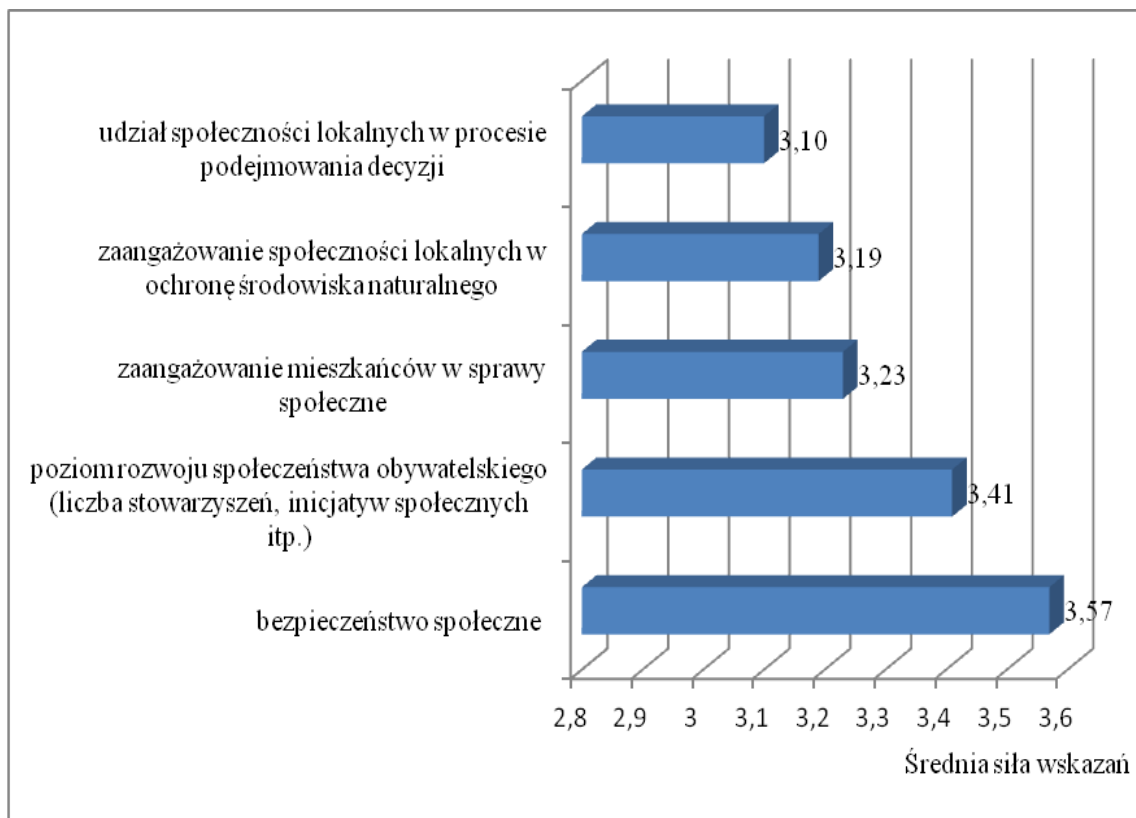
W toku badań ustalono również, że w obszarze bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne (tabela 23, rysunek 20) czynnikiem w największym

stopniu wpływającym, w opinii przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich na rozwój jednostek samorządu terytorialnego jest bezpieczeństwo społeczne, o czym świadczy wartość średniej 3,41 i wartość mediany, tj. 4. Najniżej zaś oceniono udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji (wartość średniej – 3,10, mediany - 3).

Tabela 23. Ocena bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Obszar: Bezpieczeństwo i zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
bezpieczeństwo społeczne	3,57	4	0,65
zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne	3,23	3	0,76
zaangażowanie społeczności lokalnych w ochronę środowiska naturalnego	3,19	3	0,75
poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (liczba stowarzyszeń, inicjatyw społecznych itp.)	3,41	3	0,96
udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji	3,10	3	0,82

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 20. Średnia siła wskazań oceny bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

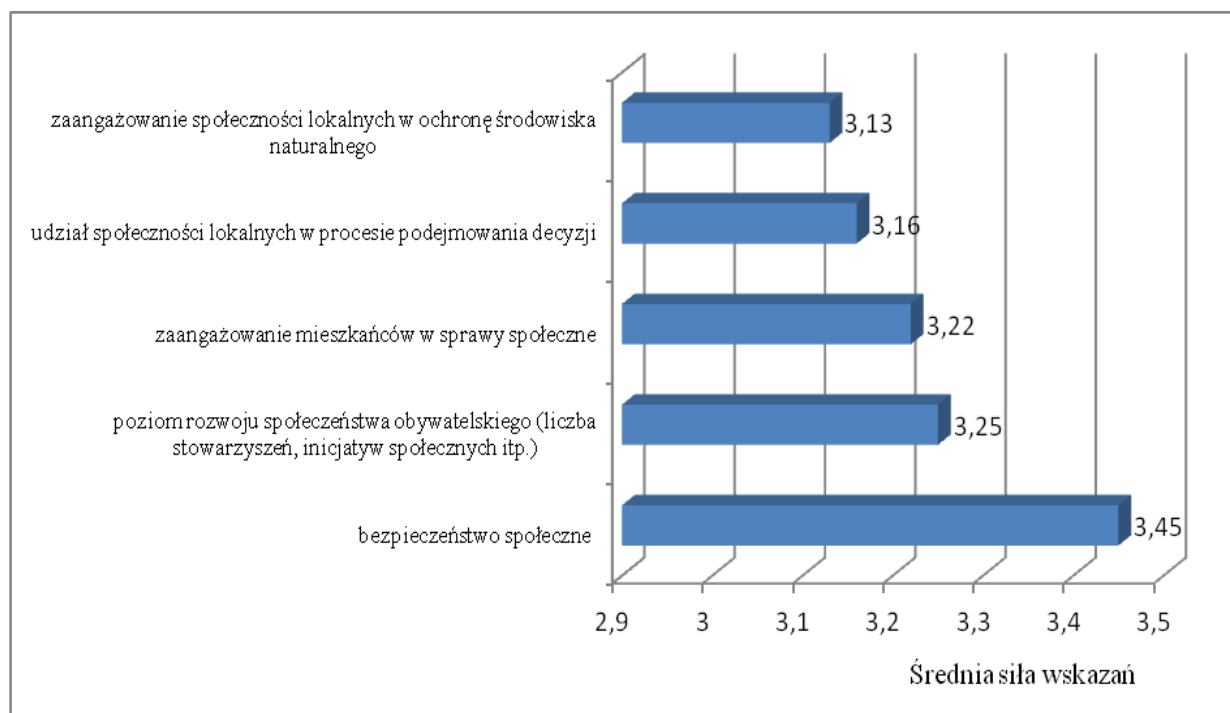
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Najlepiej ocenionym czynnikiem przez przedstawicieli gmin wiejskich (tabela 24, rysunek 21) w analizowanym obszarze okazało się bezpieczeństwo społeczne, kolejno poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (liczba stowarzyszeń, inicjatyw społecznych itp.). Na trzecim miejscu pojawiły się zaangażowanie się w sprawy społeczne, zaś na czwartym udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji. Na ostatnim miejscu uplasowało się zaangażowanie społeczności lokalnych w ochronę środowiska naturalnego (wartość średniej – 3,13).

Tabela 24. Ocena bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejskich

Obszar: Bezpieczeństwo i zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
bezpieczeństwo społeczne	3,45	4	0,68
zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne	3,22	3	0,66
zaangażowanie społeczności lokalnych w ochronę środowiska naturalnego	3,13	3	0,66
poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (liczba stowarzyszeń, inicjatyw społecznych itp.)	3,25	3	0,88
udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji	3,16	3	0,72

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 21. Średnia siła wskazań oceny bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejskich

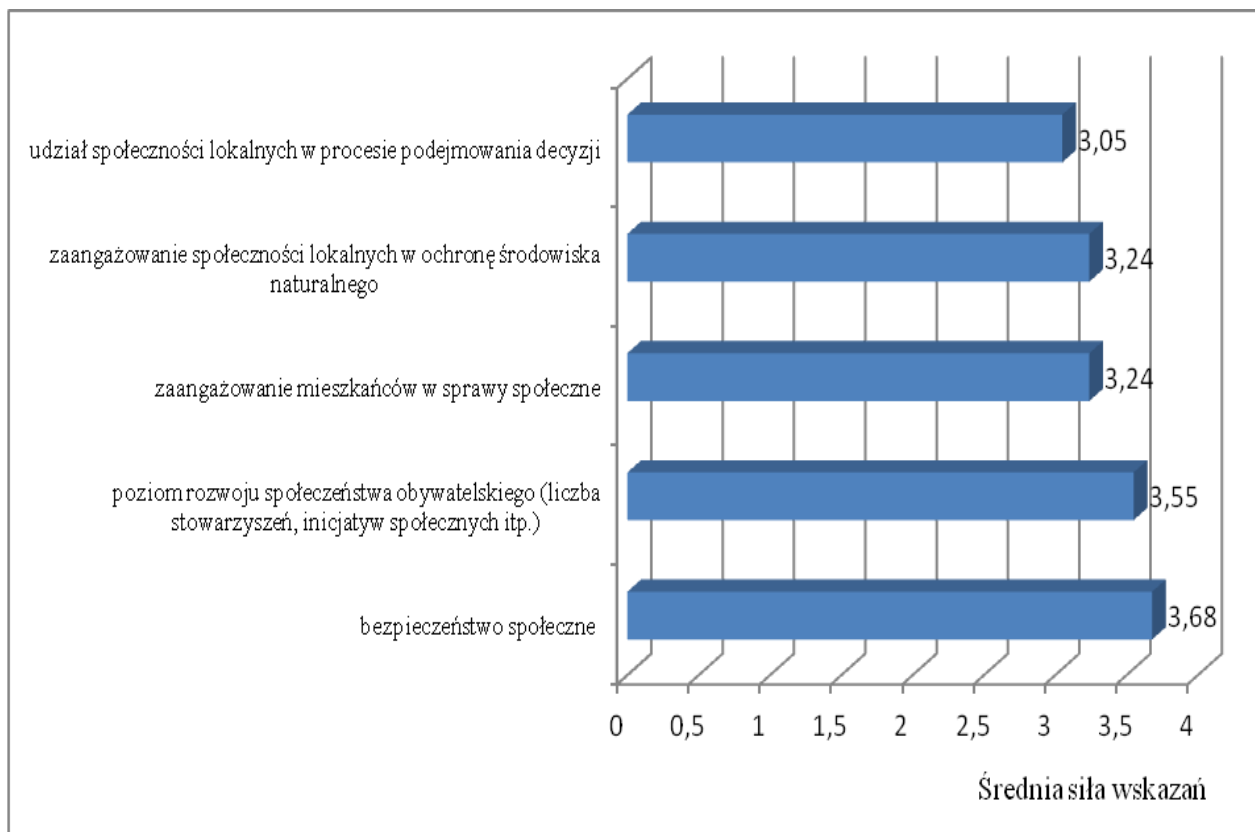
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na uwagę zasługuje fakt, że w podobny sposób ukształtowały się wyniki w podziale na gmin miejskich i miejsko-wiejskich. Na pierwszym miejscu zestawienia uplasowało się bezpieczeństwo społeczne, a na ostatniej udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji. Graficzną ilustrację średniej siły wskazań zawarto na rysunku 22 dla wskazań przedstawicieli gmin miejskich, natomiast przedstawicieli reprezentujących gminy miejsko-wiejskie na rysunku 23.

Tabela 25. Ocena bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin miejskich

Obszar: Bezpieczeństwo i zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
bezpieczeństwo społeczne	3,68	4	0,52
zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne	3,24	4	0,63
zaangażowanie społeczności lokalnych w ochronę środowiska naturalnego	3,24	4	0,41
poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (liczba stowarzyszeń, inicjatyw społecznych itp.)	3,55	4	1,17
udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji	3,05	4	0,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

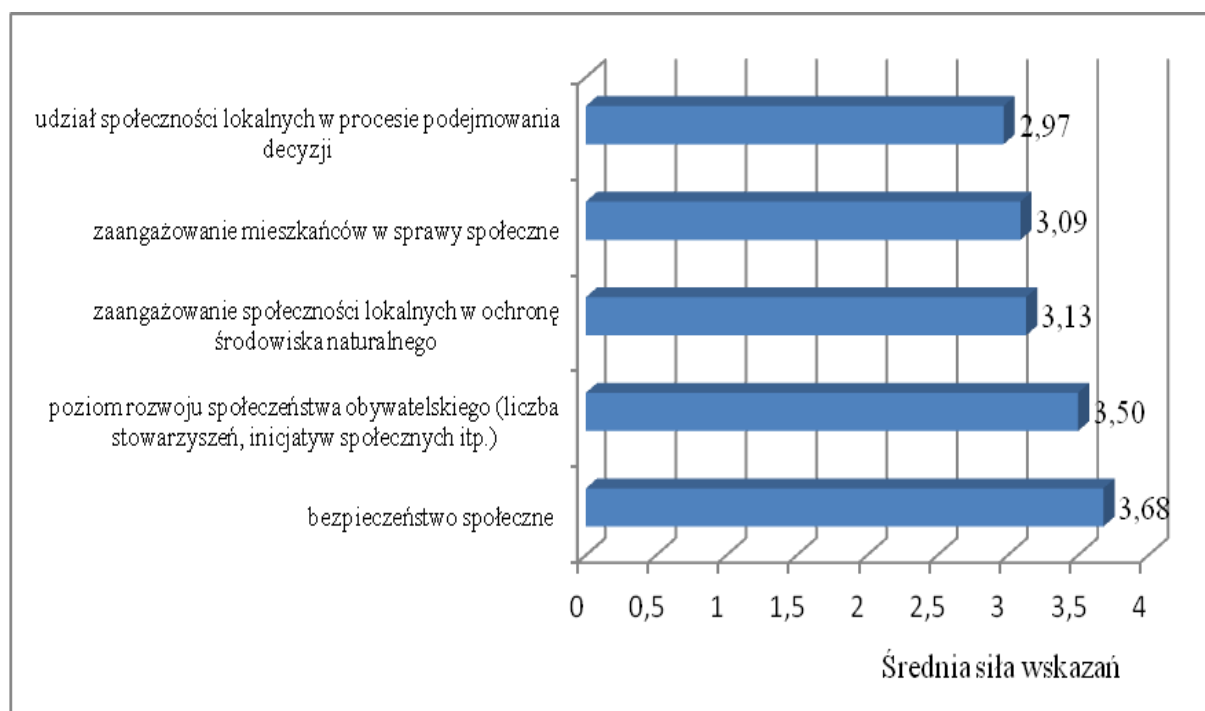
Rysunek 22. Średnia siła wskazań oceny bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin miejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Jedynie pewne różnice dostrzega się z umiejscowieniem czynników dotyczących zaangażowanie społeczności lokalnych w ochronę środowiska naturalnego oraz zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne. Według wskazań przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich zaangażowanie społeczności lokalnych w ochronę środowiska naturalnego zajęło trzecie miejsce, a na czwartym uplasowało się zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne. Natomiast analizując wyniki wskazań dokonanych przez przedstawicieli gmin miejskich zaangażowanie społeczności lokalnych w ochronę środowiska naturalnego oraz zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne zajęły miejsce trzecie.

Tabela 26. Ocena bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejsko-miejskich

Obszar: Bezpieczeństwo i zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
bezpieczeństwo społeczne	3,68	4	0,65
zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne	3,09	3	0,82
zaangażowanie społeczności lokalnych w ochronę środowiska naturalnego	3,13	3	0,83
poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (liczba stowarzyszeń, inicjatyw społecznych itp.)	3,50	3	0,98
udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji	2,97	3	0,90

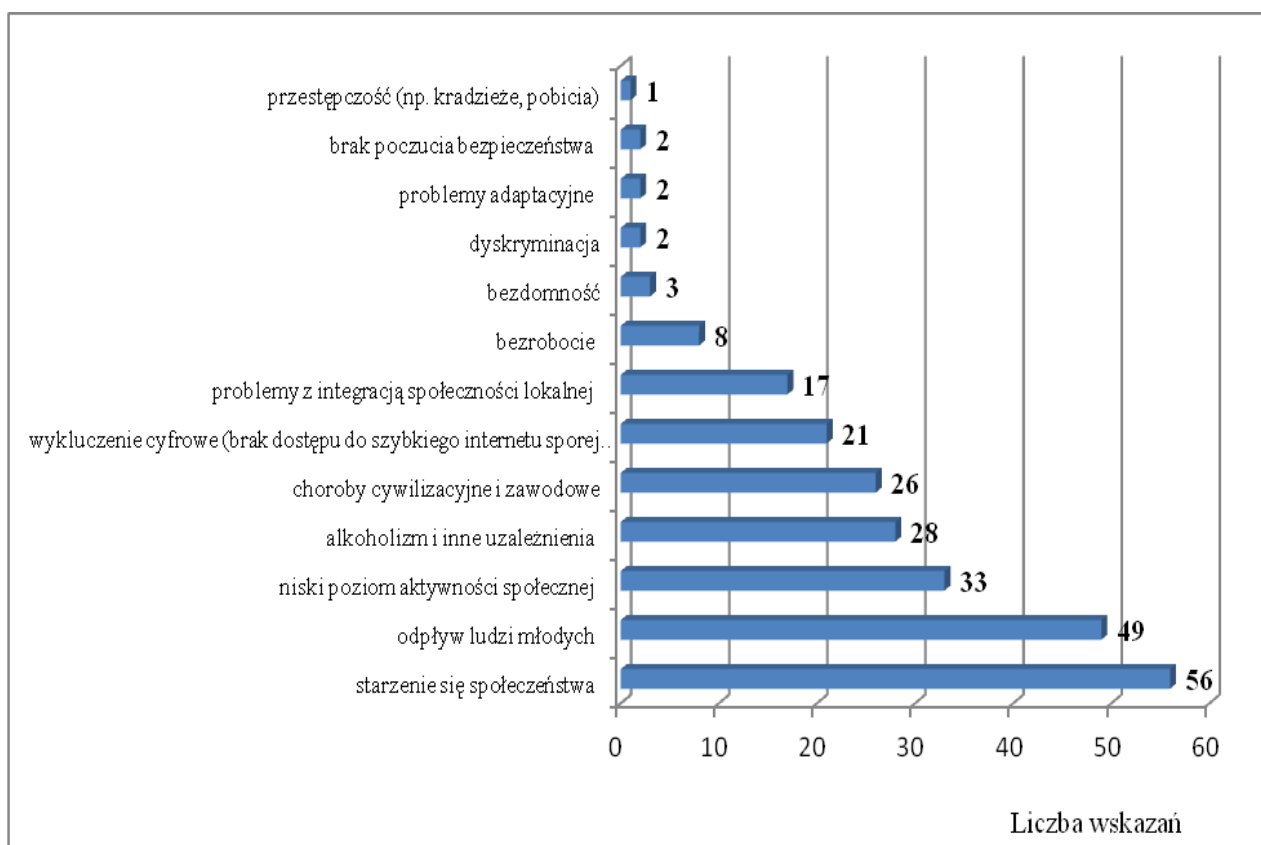
Rysunek 23. Średnia siła wskazań oceny bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejsko-miejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na podstawie uzyskanych wyników można zauważyć, że respondenci w przeważającej mierze średnio oceniali poziom rozwoju jednostek samorządu terytorialnego w odniesieniu do wspomnianych obszarów w zakresie gospodarki i rynku pracy, turystyki,

rekreacji i kultury, społeczeństwa, a także zdrowia. Na uwagę zasługuje fakt, że żaden czynnik w obrębie wspomnianego obszaru nie uzyskał średniej siły wskazań powyżej 4,21.

Respondentów zapytano również „Jakie negatywne zjawiska społeczne dostrzega Pan/i w swojej gminie?” (rysunek 24). Jak się okazało wśród negatywnych zjawisk społecznych pojawiło się na pierwszym miejscu starzenie się społeczeństwa (liczba wskazań - 56). Na drugim zaś odpływ ludzi młodych (liczba wskazań – 49), trzecim niski poziom aktywności społecznej (liczba wskazań – 33). Co drugi respondent wskazywał na takie problemy jak alkoholizm i inne uzależnienia, zaś prawie co trzeci choroby cywilizacyjne. Na wykluczenie cyfrowe zwrócił uwagę co trzeci badany, a na problem bezrobocia prawie co dziesiąty.

Rysunek 24. Negatywne zjawiska społeczne dostrzegane przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

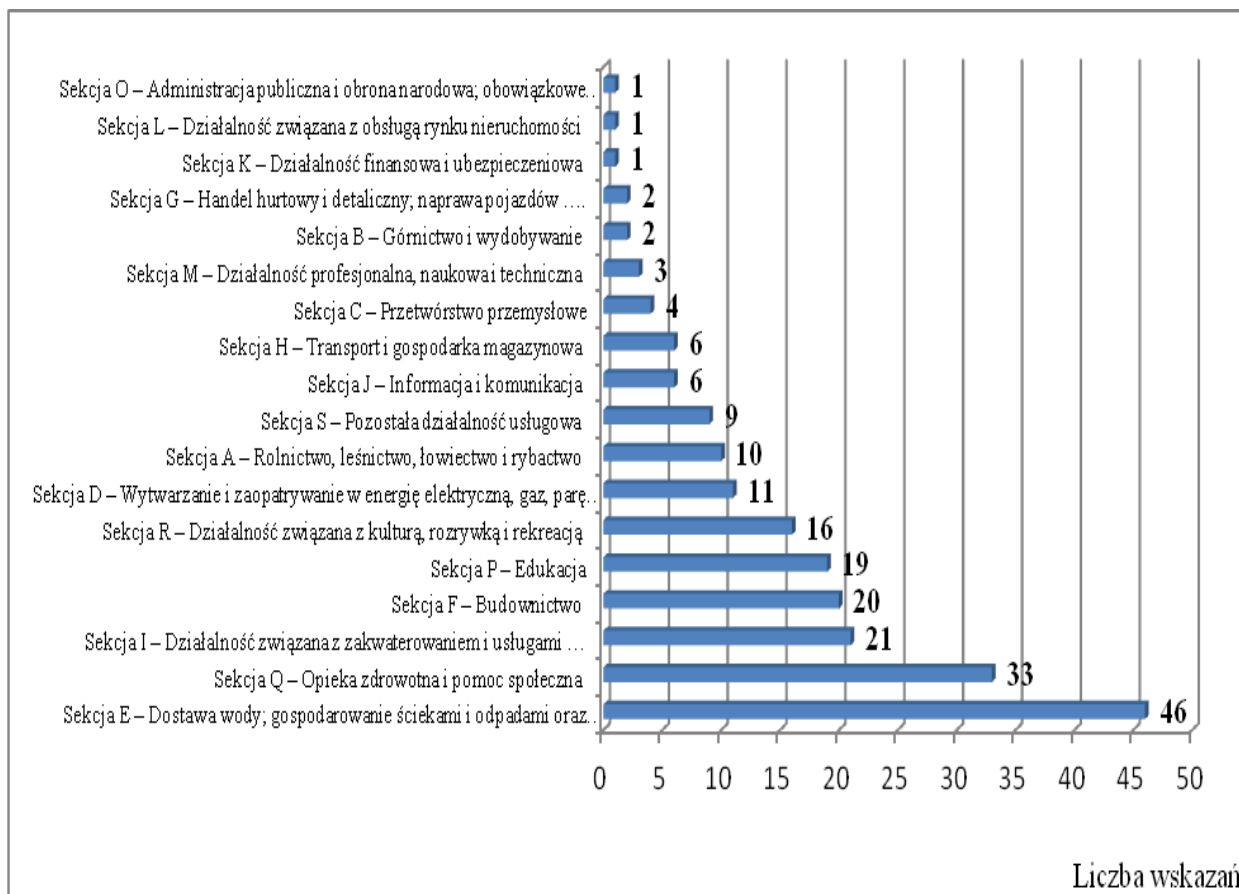
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Nieliczni wskazywali na bezdomność, dyskryminację, problemy adaptacyjne, brak poczucia bezpieczeństwa, czy też przestępczość.

Respondentów poproszono również o wskazanie działu/ów gospodarki, które w pierwszej kolejności należałoby rozwijać w gminie. Mogli zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi, spośród podanych w kwestionariuszu ankiety, jak również mieli do wyboru opcję „żaden z wymienionych” Z opcji tej żaden respondent nie skorzystał, wskazując, że pewne działy w gminie należy rozwijać. Wśród podanych sekcji znalazły się takie jak:

- Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
  - Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie
  - Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe
  - Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
  - Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
  - Sekcja F – Budownictwo
  - Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
  - Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
  - Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
  - Sekcja J – Informacja i komunikacja
  - Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
  - Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
  - Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
  - Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
  - Sekcja P – Edukacja
  - Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
  - Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
  - Sekcja S – Pozostała działalność usługowa
  - Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
  - Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne
- Wyniki zaprezentowano na rysunku 25.

Rysunek 25. Opinie badanych dotyczące działu/ów gospodarki, które w pierwszej kolejności należałoby rozwijać w gminie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Jak się okazuje na pierwszym miejscu uplasowała się Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, kolejnym Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, zaś trzecim Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. Na miejscu ostatnim pojawiły się takie Sekcje jak Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne.

Podsumowując, niewątpliwie wpływ na rozwój jednostek samorządu terytorialnego ma odpowiednia ilość, jakość i dostępność usług świadczonych przez infrastrukturę społeczną, która w sposób bezpośredni zaspokaja potrzeby mieszkańców, a której rozbudowa przyciąga inwestorów oraz wykwalifikowaną siłę roboczą.

Jak wynika z przeprowadzonej analizy pod względem oceny sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejskich, wiejskich, miejsko-wiejskich najwyżej oceniali dostępność

do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły), na drugim miejscu wskazywali poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia). Z kolei najniżej ocenili poziom rozwoju potencjału demograficznego. Jeżeli chodzi o obszar gospodarki i rynku pracy stosunkowo nisko ocenianym czynnikiem przez badanych w podziale na gminy miejskie, wiejskie, miejsko-wiejskie jest dostępność instytucji otoczenia biznesu. Natomiast najwyżej ocenianym czynnikiem przez gminy miejskie okazała się atrakcyjność inwestycyjna, wśród przedstawicieli gmin wiejskich warunki do rozwoju rolnictwa, a gminy miejsko-wiejskie, podobnie jak gminy miejskie, wskazywały na atrakcyjność inwestycyjną. Z kolei biorąc pod uwagę opinie przedstawicieli reprezentowanych gmin można zauważyć, że istotnym czynnikiem okazała się dostępność obiektów sportowo rekreacyjnych, najniżej dostępność bazy turystyczno-noclegowej. Wyniki dotyczące oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich pozwalają stwierdzić, że przedstawiciele gmin miejskich i miejsko-wiejskich za najważniejszy czynnik uznali wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej, zaś gmin wiejskich infrastrukturę zdrowia (dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej). Przedstawiciele wszystkich grup, byli zgodni do najniższej oceny, gdyż stosunkowo niższe znaczenie przywiązywali do wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej. W trakcie badań ustalono, że w obszarze bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne czynnikiem w największym stopniu wpływającym, w opinii przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz wiejsko-miejskich, na rozwój jednostek samorządu terytorialnego jest bezpieczeństwo społeczne. Wśród najważniejszych problemów społecznych dostrzeganych przez przedstawicieli reprezentujących gminy pojawiły się starzenie się społeczeństwa i odpływ ludzi młodych.

Rozdział 3. Infrastruktura techniczna

Infrastruktura techniczna stanowi jeden z głównych czynników decydujących o możliwościach społeczno-gospodarczego rozwoju gminy oraz jakości życia jej mieszkańców. Zgodnie z art. 2.1 pkt 6 ustawy z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych „Infrastruktura techniczna” to: *„każdy element infrastruktury lub sieci, który może służyć do umieszczenia w nim lub na nim elementów infrastruktury lub sieci telekomunikacyjnej, nie stając się jednocześnie aktywnym elementem tej sieci telekomunikacyjnej, taki jak rurociągi, kanalizacja, maszty, kanały, komory, studzienki, szafki, budynki i wejścia do budynków, instalacje antenowe, wieże i słupy (...)”*¹³

Zgodnie z art. 143 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami *„przez budowę urządzeń infrastruktury technicznej rozumie się budowę drogi oraz wybudowanie pod ziemią, na ziemi albo nad ziemią przewodów lub urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, ciepłowniczych, elektrycznych, gazowych i telekomunikacyjnych”*¹⁴.

Aby określić znaczenie infrastruktury w tym technicznej w rozwoju terytorium warto przeanalizować literaturę przedmiotu związaną z teorią rozwoju regionalnego. Jak zauważa Kołodziejczyk D. 2014 generalnie *„Na znaczenie infrastruktury w rozwoju lokalnym zaczęto zwracać uwagę wraz z ewolucją teorii rozwoju regionalnego tzw. nurtu oddolnego [Blakely 1989; Krugman 1998]. Podkreślano, iż aby region mógł się rozwijać, musi bazować na zasobach endogenicznych, m.in. na infrastrukturze”*¹⁵. W przedmiocie jej znaczenia w rozwoju lokalnym na przykładzie obszarów wiejskich Mickiewicz A., Wawrzyniak B. M., 2011 wskazują, że *„Infrastruktura techniczna (...) stanowi podstawę do oceny jej wpływu na kształtowanie obszarów wiejskich. Dobrze usytuowana infrastruktura umożliwia właściwą organizację i przebieg rolniczych procesów wytwórczych”*¹⁶.

---

¹³ Ustawa z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, Dz. U. z 2021 r. poz. 777, 784.

¹⁴ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, Dz. U. z 2020 r. poz. 1990, z 2021 r. poz. 11, 234, 815, 1551, 1561.

¹⁵ D. Kołodziejczyk D. *Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 360, Agrobiznes 2014. Problemy ekonomiczne i społeczne, ss. 198-207.

¹⁶ Mickiewicz A., Wawrzyniak B.M., *Znaczenie infrastruktury technicznej dla kształtowania obszarów wiejskich*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 166, Polityka ekonomiczna 2011; [dostęp Online]: <https://www.dbc.wroc.pl/>

Zwolińska-Ligaj i Ciechańska 2012 zauważają ponadto, „inny wpływ” infrastruktury technicznej na obszar w którym się ona znajduje. Autorki te w swojej pracy wskazują na badania prowadzone przez A. Rosnera (2002), które ukazały „*istnienie zależności między waloryzacją obszarów wiejskich przeprowadzoną ze względu na ich nasycenie infrastrukturą techniczną i wyceną dokonaną ze względu na wykształcenie i wyposażenie obszaru wiejskiego w elementy systemu edukacyjnego. Ponadto obszary słabo wyposażone w urządzenia infrastruktury technicznej, wykazują tendencje do generowania silnego odpływu migracyjnego o wysokiej selektywności ze względu na wiek*”¹⁷.

Tak więc odpowiedni poziom rozwoju infrastruktury technicznej powinien stawać się priorytetem organów uchwałodawczych jak i wykonawczych kształtujących politykę na szczeblu lokalnym oraz tych odpowiedzialnych za konstrukcję regionalnych i centralnych instrumentów wsparcia jej rozwoju. Poziom zaangażowania w tą materię powinien być bez wątpienia wypadkową jej stanu ocenionego na podstawie badań empirycznych ukazujących potrzeby inwestycyjne w tym obszarze.

Analiza deklarowanych stanu i potrzeb lubuskich gmin w obszarze infrastruktury technicznej – wyniki badań

a. Ogólna ocena stanu infrastruktury technicznej wśród przedstawicieli lubuskich gmin

W trakcie realizacji procesu badawczego zapytano przedstawicieli lubuskich gmin o ocenę stanu infrastruktury technicznej (poziomu jej rozwoju) w gminie. Procentowy rozkład ocen przedstawia tabela 27.

Tabela 27. Ogólna ocena stanu infrastruktury technicznej w gminie w percepcji ich przedstawicieli

Wyszczególnienie	Skala ocen					Nie dot. /brak.odp.
	Bardzo dobrze (5)	Dobrze (4)	Średnio (3)	Źle (2)	Bardzo źle (1)	
Infrastruktura techniczna						
stan dróg	1,43% (1)	17,14% (12)	64,28% (45)	12,86% (9)	2,86% (2)	1,43% (1)
dostępność usług transportu publicznego	1,43% (1)	14,28% (10)	41,43% (29)	<u>25,71%</u> (18)	<u>12,86%</u> (9)	4,28% (3)
mała infrastruktura drogowa (chodniki, parkingi, oświetlenie, przystanki itp.)	2,86% (2)	21,43% (15)	64,28% (45)	10,00% (7)	-	1,43% (1)
mała architektura (boisko, place zabaw, siłownia zewnętrzna itp.)	21,43% (15)	41,43% (29)	35,74% (25)	1,43% (1)	-	-

¹⁷ Zwolińska-Ligaj M., Ciechańska M., *INFRASTRUKTURA TECHNICZNA JAKO CZYNNIK ROZWOJU LOKALNEGO NA PRZYKŁADZIE GMINY TERESPOL*, Studia Ekonomiczne i Regionalne Economic and Regional Studies Tom/Volume V, Nr/Issue 2, Rok/Year 2012; [dostęp Online]: <https://docplayer.pl/>

segregacja odpadów	4,28% (3)	52,86% (37)	32,86% (23)	5,71% (4)	1,43% (1)	2,86% (2)
odbiór, utylizacja, recykling odpadów	5,71% (4)	52,86% (37)	25,71% (18)	10,00% (7)	1,43% (1)	4,28% (3)
dostęp do internetu	5,71% (4)	40,00% (28)	32,86% (23)	12,86% (9)	5,71% (4)	2,86% (2)
dostęp do połączeń telefonicznych	15,71% (11)	50,00% (35)	21,43% (15)	5,71% (4)	2,86% (2)	4,28% (3)
dostęp do sieci gazowej	11,43% (8)	24,28% (17)	25,71% (18)	<u>18,57%</u> (13)	<u>17,14%</u> (12)	2,86% (2)
dostęp do sieci wodociągowej	25,71% (18)	50,00% (35)	18,57% (13)	4,28% (3)	1,43% (1)	-
gospodarka ściekowa (kanalizacja)	10,00% (7)	30,00% (21)	40,00% (28)	10,00% (7)	5,71% (4)	4,28% (3)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych

W wyniku analizy zebranego materiału empirycznego ustalono, że:

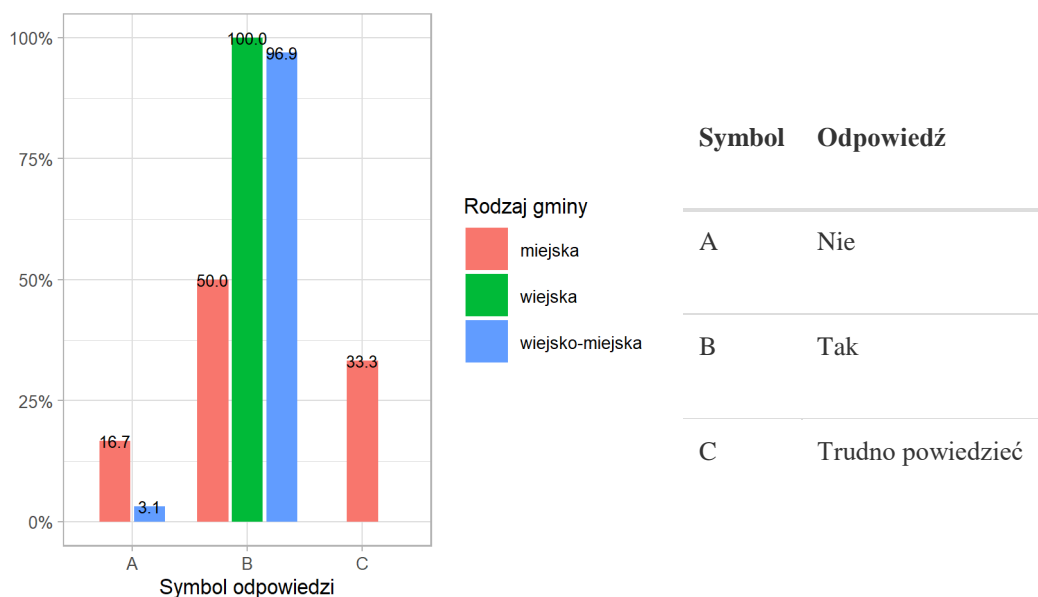
- w przypadku oceny stanu dróg najczęściej bo ponad 64% respondentów oceniło stan dróg w swojej gminie jako „średni” w pięciostopniowej skali ocen (wartość środkowa),
- w przypadku dostępności do usług transportu publicznego najczęściej bo ponad 41% wystawionych ocen określiło ją jako „średnią”, przy jednocześnie dwukrotnie częściej wskazywanej ocenie negatywnej (łącznie „złej” 25,71% i „bardzo złej” 12,86%) niż ocenie pozytywnej (łącznie „dobrej” 14,28% i „bardzo dobrej” 1,43%),
- w przypadku małej infrastruktury drogowej ponad 64% respondentów oceniło ją jako „średnią” przy jednoczesnej przeważającej liczbie ocen pozytywnych nad negatywnymi,
- w przypadku małej architektury (boiska, place zabaw, siłownie zewnętrzne itp.) najczęściej bo ponad 41% zapytanych przedstawicieli gmin oceniło jej stan jako „dobry” - na uwagę zasługuje fakt, że łączny odsetek ocen pozytywnych („dobrych” i „bardzo dobrych”) wyniósł blisko 63% wskazań,
- w przypadku stanu segregacji odpadów w gminie ponad połowa przedstawicieli badanych jst oceniła go jako „dobry” a blisko 33% jako „średni”,
- w przypadku oceny stanu odbioru, utylizacji i recyklingu odpadów najczęściej bo blisko 53% przedstawicieli gmin oceniło go jako dobry a ponad 25% „wystawiło” mu ocenę średnią,
- w przypadku oceny stanu dostępu do internetu 40% respondentów oceniło go jako „dobry” blisko 33% jako „średni”,
- w przypadku dostępu do połączeń telefonicznych dokładnie połowa respondentów oceniła go jako „dobry”, 21,43% jako „średni” a 15,71% jako „bardzo dobry”,

- w przypadku oceny stanu dostępu do sieci gazowej wskazane przez przedstawicieli oceny charakteryzowały się najbardziej zbliżonymi do siebie wartościami, gdyż 25,71% respondentów oceniła go jako „średni”, niewiele mniej bo 24,28% jako „dobry”, 18,57% jako zły a 17,14% jako „bardzo zły”. Ogólnie łączna liczba wskazań ocen pozytywnych („dobra” i „bardzo dobra”) była taka sama jak w przypadku ocen negatywnych („zły” i „bardzo zły”) wynosząc w obydwu przypadkach blisko 36%,
- w obszarze oceny stanu dostępności do sieci wodociągowej najwięcej bo 50% przedstawicieli gmin oceniło go jako „dobry” a łączny odsetek ocen pozytywnych tego aspektu wyniósł ponad 75% wskazań,
- w przypadku zaś oceny stanu dostępności do sieci kanalizacyjnej w gminie najwięcej bo 40% zapytanych oceniło go jako „średni”, 30% jako „dobry” a 10% jako „bardzo dobry”.

b. Analiza potrzeb inwestycyjnych

W trakcie prowadzonych badań zapytano przedstawicieli lubuskich gmin: Czy dostrzegają oni potrzebę rozwoju na obszarze gminy infrastruktury komunalnej, w zakresie: sieci wodno-kanalizacyjnej?

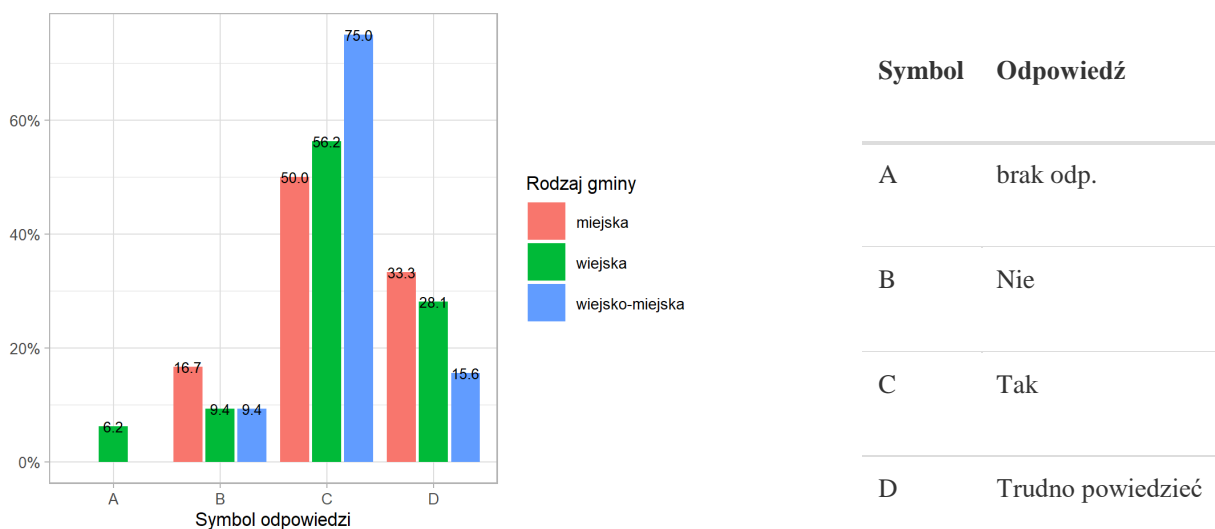
Jak się okazało wszystkie zapytane gminy wiejskie (100%) potwierdziły taką potrzebę, podobnie wysoki odsetek wskazujący na potrzebę realizacji inwestycji w tym obszarze wskazali także przedstawiciele gmin miejsko-wiejskich blisko 97%, natomiast wśród gmin miejskich, które z „natury rzeczy” są obszarami bardziej zurbanizowanymi i rozwiniętymi pod względem infrastrukturalnym, wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 50% - co także można uznać za wynik znaczący. Procentowy rozkład udzielonych odpowiedzi ukazuje rysunek 26.

Rysunek 26. Zadeklarowana potrzeba rozwoju komunalnej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w gminie [w%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie czy dostrzega Pan/i potrzebę rozwoju na obszarze gminy infrastruktury komunalnej, w zakresie: infrastruktury energetycznej? 56,2 % przedstawicieli gmin wiejskich odpowiedziało twierdząco, wśród gmin miejsko-wiejskich potrzebę taką zadeklarowało aż 75% przedstawicieli gmin. Natomiast wśród gmin miejskich potrzebę taką wskazał co drugi zapytany respondent. Procentowy rozkład udzielonych odpowiedzi ukazuje rysunek 27.

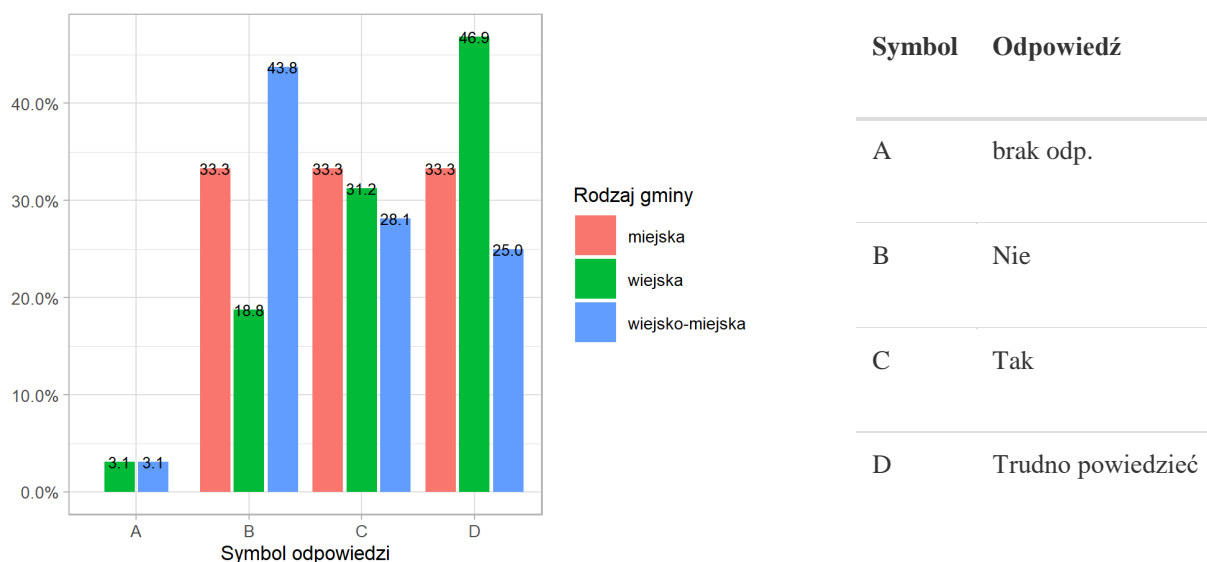

Rysunek 27. Zadeklarowana potrzeba rozwoju komunalnej infrastruktury energetycznej w gminie [w%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W trakcie analizy zapytano, także przedstawicieli lubuskich gmin o to czy dostrzegają potrzebę rozwoju na obszarze gminy infrastruktury ciepłowniczej?

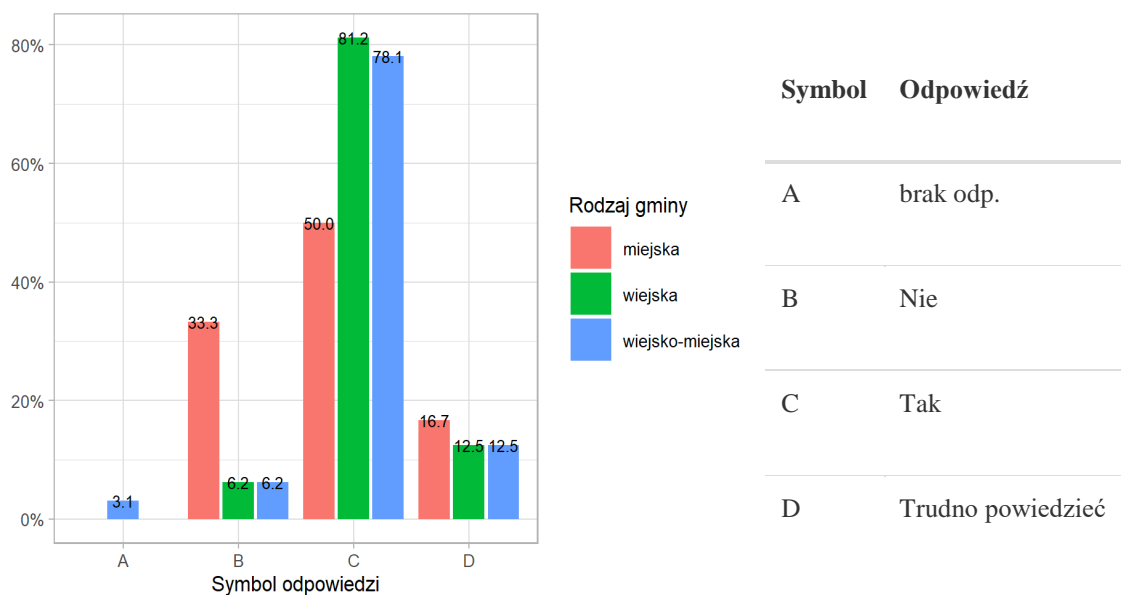
31,2% przedstawicieli gmin wiejskich potwierdziło taką potrzebę, wśród gmin wiejsko-miejskich odsetek ten kształtował się na poziomie 28,1% a miejskich 33,3%. Na uwagę zasługuje fakt, iż wśród gmin miejsko-wiejskich zdecydowanie większa liczba ich przedstawicieli zanegowała konieczność rozwoju infrastruktury ciepłowniczej w gminie – odsetek ten kształtował się na poziomie 43,8%. Procentowy rozkład udzielonych odpowiedzi ukazuje rysunek 28.

Rysunek 28. Zadeklarowana potrzeba rozwoju infrastruktury ciepłowniczej w gminie [w%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o to czy dostrzega Pan/i potrzebę rozwoju na obszarze gminy infrastruktury telekomunikacyjnej aż 81,2% gmin wiejskich potwierdziło taką potrzebę, podobnie wysoki odsetek twierdzących odpowiedzi udzielili przedstawiciele gmin miejsko-wiejskich 78.1%. Natomiast wśród gmin miejskich potrzebę taką wskazało 50% zapytanych respondentów. Procentowy rozkład udzielonych odpowiedzi ukazuje rysunek 29.

Rysunek 29. Zadeklarowana potrzeba rozwoju infrastruktury gminy infrastruktury telekomunikacyjnej w gminie [w%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

b. Deklarowane potrzeby zmian w konstrukcji instrumentów wsparcia działań proekologicznych w gminie w postaci większej alokacji środków na inwestycje

Podczas prowadzonych badań przeanalizowano wskazane przez przedstawicieli gmin konieczności zmian w zakresie konstrukcji zewnętrznych instrumentów dofinansowania działań proekologicznych, które mogłyby poprawić stan środowiska gminie.

Zapytano respondentów o ocenę zwiększenia ilości dostępnych środków na inwestycję w infrastrukturę zagospodarowania odpadów w gminie. Procentowy rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 28.

Tabela 28. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w infrastrukturę zagospodarowania odpadów w gminie

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie	gminy wiejskie	gminy miejsko- wiejskie
		[w%]	[w%]	[w%]
	1	16,7	3,1	6,2
	2		15,6	3,1
	3			9,4
	4		9,4	6,2
	5	33,3	12,5	6,2
	6		3,1	9,4
	7		3,1	12,5
	8		6,2	3,1
	9		6,2	3,1
	10		3,1	3,1
	11	16,7	3,1	6,2
	12		3,1	
	13		3,1	
	14			3,1
najmniej oczekiwana zmiana	brak odp.	33,3	28,1	28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Jak pokazuje tabela 28 15,6% zapytanych przedstawicieli gmin wiejskich usytuowało zmianę w postaci zwiększenia dostępnej ilości środków na inwestycję w infrastrukturę zagospodarowania odpadów na drugim miejscu (waga 2) pod względem ważności (najbardziej oczekiwanej zmiany). 33% zapytanych respondentów gmin miejskich umieściło tą zmianę jako piątą pod względem ważności (waga 5).

Tabela 29. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową w gminie

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko-wiejskie [w%]
		1		40,6
2		16,7	12,5	12,5
3				3,1
4				3,1
5			6,2	3,1
6			6,2	
7				6,2
8				6,2
10		16,7		
11			3,1	
12		16,7		
13		16,7		
14			3,1	3,1
najmniej oczekiwana zmiana		brak odp.	33,3	28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Najwięcej bo 40,6% zapytanych respondentów z gmin wiejskich umieściło zwiększenie alokacji środków na inwestycje w gospodarkę wodną-ściekową (tabela 29) na pierwszym miejscu pod względem istotności (waga 1). Podobnie działo się w przypadku gmin miejsko-wiejskich wśród których najwięcej bo 34,4% oceniło to zmianę jako najbardziej oczekiwaną (waga 1).

Tabela 30. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje związane z ochroną atmosfery przez wymianę starych pieców w gminie

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko-wiejskie [w%]	
		1	33,3	3,1	15,6
2			21,9	25,0	
3			21,9	15,6	
4			9,4	6,2	
5			3,1	3,1	
6			3,1		
7		16,7			
8			3,1	3,1	
10			3,1		
12		16,7	3,1		
13				3,1	
najmniej oczekiwana zmiana		brak odp.	33,3	28,1	28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę zwiększenia ilości środków na wymianę starych pieców w gminie (tabela 30) najczęściej bo ponad 33,3% gmin miejskich oceniło tą zmianę jako najbardziej oczekiwaną (waga 1), w przypadku gmin wiejskich najczęściej bo 21,9% umieściło ją na drugim miejscu pod względem istotności (waga 2) a w przypadku gmin miejsko-wiejskich 25% respondentów umieściło ją także na miejscu drugim (waga 2).

Tabela 31. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w termomodernizację budynków w gminie

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko- wiejskie [w%]
		1		6,2
2		33,3	6,2	9,4
3		16,7	18,8	21,9
4			15,6	9,4
5			6,2	3,1
6			3,1	9,4
7			3,1	3,1
8			6,2	
11			3,1	6,2
12			3,1	
13		16,7		
14				3,1
brak odp.		33,3	28,1	28,1
najmniej oczekiwana zmiana				

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę zwiększenia ilości środków na inwestycje w zakresie termomodernizacji budynków w gminie (tabela 31) najczęściej bo 33,3% przedstawicieli gmin miejskich oceniło tą propozycję zmiany jako drugą najbardziej oczekiwaną (waga 2), w przypadku gmin wiejskich najczęściej bo 18,8% umieściło ją na trzecim miejscu pod względem istotności (waga 3), a w przypadku gmin miejsko-wiejskich blisko 22% umieściło ją, także na miejscu trzecim (waga 3).

Tabela 32. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w OZE (Odnawialne Źródła Energii) w gminie

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko- wiejskie [w%]
		1		6,2
2		16,7	3,1	9,4
3		33,3	9,4	9,4
4			12,5	18,8
5			12,5	6,2
6			6,2	15,6
7			3,1	3,1
8			3,1	
9			6,2	3,1
10			3,1	
12				3,1
13		16,7	3,1	3,1
14			3,1	
brak odp.		33,3	28,1	28,1
najmniej oczekiwana zmiana				

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę zmiany w postaci zwiększenia ilości środków na inwestycje w OZE (Odnawialne Źródła Energii) w gminie (tabela 32) najczęściej bo 33,3% przedstawicieli gmin miejskich oceniło tą zmianę jako trzecią najbardziej oczekiwaną (waga 3), w przypadku gmin wiejskich najczęściej bo 12,5% respondentów umieściło ją na czwartym miejscu pod względem istotności (waga 4) oraz 12,5% na miejscu piątym (waga 5) a w przypadku gmin miejsko-wiejskich blisko 19% umieściło ją, także na czwartym miejscu (waga 4).

Tabela 33. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na edukację ekologiczną społeczności lokalnej

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko- wiejskie [w%]	
		2			3,1
4		16,7	3,1	3,1	
5		16,7	9,4	9,4	
6			6,2	3,1	
7			3,1	6,2	
8			9,4	9,4	
9			3,1	15,6	
10		16,7	12,5	9,4	
11			6,2	3,1	
12			3,1	3,1	
13			12,5		
14		16,7	3,1	6,2	
najmniej oczekiwana zmiana		brak odp.	33,3	28,1	28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę konieczności zwiększenia ilości środków na edukację ekologiczną społeczności lokalnej na terenie gminy (tabela 33) najwięcej bo 15,6% przedstawicielei gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 9.miejscu w hierarchii (waga 9), w przypadku gmin wiejskich najwięcej bo 12,5% respondentów umieściło ją na 10.miejscu pod względem istotności (waga 10).

Tabela 34. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w małą retencję na terenie gminy

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie	gminy wiejskie	gminy miejsko- wiejskie
		[w%]	[w%]	[w%]
	2		3,1	3,1
	4	16,7	6,2	3,1
	5		6,2	3,1
	6	16,7	21,9	9,4
	7		3,1	6,2
	8	16,7	3,1	9,4
	9		9,4	6,2
	10		6,2	9,4
	11			6,2
	12		6,2	3,1
	13	16,7		6,2
	14		6,2	6,2
najmniej oczekiwana zmiana	brak odp.	33,3	28,1	28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę konieczności zwiększenia ilości środków na inwestycje w małą retencję na terenie gminy (tabela 34) najwięcej bo 21,9% przedstawicielei gmin wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 6.miejscu w hierarchii (waga 6).

Tabela 35. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje związane z likwidacją dzikich składowisk odpadów w gminie

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie	gminy wiejskie	gminy miejsko- wiejskie
		[w%]	[w%]	[w%]
	3			3,1
	4	16,7	3,1	6,2
	5		6,2	9,4
	6		3,1	
	7	16,7	9,4	6,2
	8		9,4	3,1
	9	16,7	6,2	6,2
	10		6,2	12,5
	11	16,7	9,4	9,4
	12		9,4	6,2
	13		3,1	6,2
	14		6,2	3,1
	brak odp.	33,3	28,1	28,1
	najmniej oczekiwana zmiana			

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę zmiany w postaci zwiększenia ilości środków na inwestycje związane z likwidacją dzikich składowisk odpadów w gminie (tabela 35) najwięcej bo 12,5% przedstawicielei gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 10.miejscu w hierarchii (waga 10).

Tabela 36. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje związane z przeciwdziałaniem degradacji gleb w gminie

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko- wiejskie [w%]	
		4		3,1	3,1
7		16,7	6,2		
8		16,7	6,2		
9			9,4	6,2	
10		16,7	6,2	12,5	
11			6,2	18,8	
12		16,7	12,5	12,5	
13			9,4	12,5	
14			12,5	6,2	
brak odp.					
najmniej oczekiwana zmiana			33,3	28,1	28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę konieczności zwiększenia ilości środków na inwestycje związane z przeciwdziałaniem degradacji gleb w gminie (tabela 36) najwięcej bo blisko 19% przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 11.miejscu w hierarchii (waga 11).

Tabela 37. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje chroniące przed hałasem w gminie

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko- wiejskie [w%]	
		1		3,1	
4		16,7		3,1	
6			3,1	3,1	
8		16,7		3,1	
9		16,7		6,2	
10			3,1	18,8	
11		16,7	15,6	6,2	
12			3,1	12,5	
13			28,1	3,1	
14			15,6	15,6	
brak odp.					
najmniej oczekiwana zmiana			33,3	28,1	28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę konieczności zwiększenia ilości środków na inwestycje chroniące przed hałasem w gminie (tabela 37) najwięcej bo blisko 19% przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 10.miejscu w hierarchii (waga 10). Natomiast wśród gmin wiejskich najwięcej bo ponad 28% umieściło ją na przedostatnim miejscu pod względem istotności (waga13).

Tabela 38. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w ochronę przeciwpożarową w gminie

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko- wiejskie [w%]
		2		6,2
3			6,2	
4			6,2	3,1
5				3,1
6			3,1	6,2
7			9,4	9,4
8			6,2	3,1
9		16,7	6,2	9,4
10		16,7	9,4	
11		16,7		9,4
12		16,7	15,6	6,2
13			3,1	15,6
14				3,1
brak odp.		33,3	28,1	28,1
najmniej oczekiwana zmiana				

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę zmiany w postaci zwiększenia ilości środków na inwestycje w ochronę przeciwpożarową w gminie (tabela 38) najwięcej bo 15,6% przedstawicielei gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 13.miejscu w hierarchii (waga 13). Natomiast wśród gmin wiejskich również najwięcej bo ponad 15,6% umieściło ją na 12 miejscu pod względem istotności (waga 12). Warto zauważyć, że blisko 67% respondentów z gmin miejskich umieściło tą propozycję w przedziale od 9 do 12.miejscu w hierarchii potrzeb (waga od 9 do 12)

Tabela 39. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w ochronę przeciwpowodziową na terenie gminy

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko- wiejskie [w%]	
		1	16,7	9,4	3,1
3			12,5	6,2	
4				3,1	
5			6,2	3,1	
7			6,2	3,1	
8			3,1	12,5	
9			6,2	3,1	
10			3,1		
12			9,4	6,2	
13			3,1	15,6	
14		50,0	12,5	15,6	
brak odp.					
najmniej oczekiwana zmiana			33,3	28,1	28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę konieczności zwiększenia ilości środków na inwestycje w ochronę przeciwpowodziową na terenie gminy (tabela 39) najwięcej bo 50% przedstawicieli gmin miejskich umieściło tą propozycję zmiany na ostatnim miejscu w hierarchii oczekiwań (waga 14) a 16,7% na miejscu pierwszym (waga 1).

Tabela 40. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na zwiększanie ilości zieleni w gminie (drzew, krzewów, terenów parkowych itp.)

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko- wiejskie [w%]
		1		
	3	16,7	3,1	3,1
	4		3,1	3,1
	5	16,7		18,8
	6		9,4	6,2
	7	16,7	12,5	3,1
	8	16,7	6,2	9,4
	9		12,5	3,1
	10		6,2	3,1
	11		9,4	3,1
	12			6,2
	13		6,2	3,1
	14		3,1	3,1
najmniej oczekiwana zmiana	brak odp.	33,3	28,1	28,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę propozycji większej alokacji środków na zwiększanie ilości zieleni w gminie (drzew, krzewów, terenów parkowych itp.) (tabela 40) najczęściej bo blisko 19% przedstawicielei gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 5.miejscu w hierarchii oczekiwań (waga 5). Blisko 67% respondentów z gmin miejskich umieściło tą propozycję w przedziale od 3 do 8.miejsca w hierarchii potrzeb (waga od 3 do 8).

Tabela 41. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w monitoring środowiska na terenie gminy

najbardziej oczekiwana zmiana	waga	gminy miejskie	gminy wiejskie	gminy miejsko- wiejskie
		[w%]	[w%]	[w%]
	2		3,1	3,1
	5		3,1	3,1
	6	50,0	3,1	9,4
	7		12,5	12,5
	8		9,4	9,4
	9	16,7	6,2	9,4
	10		9,4	3,1
	11		15,6	3,1
	12		3,1	12,5
	13			3,1
	14		6,2	3,1
	brak odp.	33,3	28,1	28,1
	najmniej oczekiwana zmiana			

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na pytanie o ocenę zwiększenia ilości środków na inwestycje w monitoring środowiska na terenie gminy (tabela 41) najczęściej bo 50 % przedstawiciele gmin miejskich oceniło tą propozycję zmiany jako 6 w hierarchii najbardziej oczekiwanych zmian (waga 6), w przypadku gmin wiejskich najczęściej bo 15,6% umieściło ją na 11. miejscu pod względem istotności (waga 11).

Podsumowując przeprowadzoną analizę potrzeb inwestycyjnych w obszarze:

I. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna:

a. Gminy wiejskie

Wszyscy zapytani przedstawiciele gmin wiejskich z terenu województwa lubuskiego (100%) potwierdzili potrzebę rozwoju na obszarze gminy infrastruktury komunalnej, w zakresie sieci wodno-kanalizacyjnej.

b. Gminy miejsko-wiejskie

Podobnie wysoki odsetek wskazujący na potrzebę realizacji inwestycji w tym obszarze wskazali, także przedstawiciele tych gmin z terenu województwa lubuskiego blisko 97%.

c. Gminy miejskie

Wśród gmin miejskich, które z „natury rzeczy” są obszarami bardziej zurbanizowanymi i rozwiniętymi pod względem infrastrukturalnym 50% zapytanych

respondentów zadeklarowało taką potrzebę - co także można uznać za wynik znaczący.

II. Infrastruktura energetyczna:

a. Gminy wiejskie

56,2 % przedstawicieli gmin wiejskich województwa lubuskiego wskazało potrzebę rozwoju sieci energetycznej na obszarze ich gminy.

b. Gminy miejsko-wiejskie

Wśród gmin miejsko-wiejskich potrzebę taką zadeklarowało aż 75% przedstawicieli gmin.

c. Gminy miejskie

Wśród gmin miejskich potrzebę taką wskazał co drugi zapytany respondent.

III. Infrastruktura ciepłownicza:

a. Gminy wiejskie

31,2% przedstawicieli gmin wiejskich potwierdziło potrzebę rozwoju infrastruktury ciepłowniczej na obszarze gminy.

b. Gminy miejsko-wiejskie

Wśród gmin wiejsko-miejskich odsetek ten kształtował się na poziomie 28,1%.

c. Gminy miejskie

Wśród gmin miejskich potrzebę taką wskazało 33,3% respondentów.

IV. Infrastruktura telekomunikacyjna:

a. Gminy wiejskie

Aż 81,2% przedstawicieli gmin wiejskich potwierdziło taką potrzebę.

b. Gminy miejsko-wiejskie

Podobnie wysoki odsetek twierdzących odpowiedzi udzielili przedstawiciele gmin miejsko-wiejskich z których aż 78.1% wskazało potrzebę rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej na terenie gminy.

c. Gminy miejskie

Wśród gmin miejskich potrzebę taką wskazało 50% respondentów.

Ocena zmian w konstrukcji instrumentów wsparcia działań proekologicznych w gminie w postaci większej alokacji środków na inwestycje w obszarze:

I. Infrastruktury zagospodarowania odpadów w gminie

a. Gminy wiejskie

15,6% zapytanych przedstawicieli gmin wiejskich usytuowało zmianę w postaci zwiększenia dostępnej ilości środków na inwestycję w infrastrukturę zagospodarowania odpadów na drugim miejscu (waga 2) pod względem ważności (najbardziej oczekiwanej zmiany).

b. Gminy miejsko-wiejskie

12,5% zapytanych respondentów gmin miejsko-wiejskich umieściło tą zmianę na siódmym miejscu pod względem ważności (waga 7).

c. Gminy miejskie

33% zapytanych respondentów gmin miejskich umieściło tą zmianę jako piątą pod względem ważności (waga 5).

II. Gospodarki wodno-ściekowej w gminie:

a. Gminy wiejskie

40,6% zapytanych respondentów z gmin wiejskich umieściło zwiększenie alokacji środków na inwestycje w gospodarkę wodną ściekową na pierwszym miejscu pod względem istotności (waga 1) a 12,5% na miejscu drugim (waga2).

b. Gminy miejsko-wiejskie

34,4% zapytanych respondentów oceniło to zmianę jako najbardziej oczekiwaną (waga 1) a 12,5% na miejscu drugim (waga2).

c. Gminy miejskie

Rozkład odpowiedzi udzielonych przez przedstawicieli gmin miejskich nie pozwolił na ustalenie hierarchii ważności.

III. Ochrony atmosfery przez wymianę starych pieców w gminie:

a. Gminy wiejskie

21,9% respondentów umieściło ją na drugim miejscu pod względem istotności (waga 2) oraz tyle samo na miejscu trzecim (waga 3).

b. Gminy miejsko-wiejskie

25% respondentów umieściło ją na miejscu drugim (waga 2) a 15,6% na miejscu 1 (waga 1).

c. Gminy miejskie

33,3% gmin miejskich oceniło tą zmianę jako najbardziej oczekiwaną (waga 1).

IV. Termomodernizacji budynków w gminie:

a. Gminy wiejskie

18,8% umieściło ją na trzecim miejscu pod względem istotności (waga 3).

b. Gminy miejsko-wiejskie

Blisko 22% respondentów z gmin miejsko-wiejskich umieściło ją, na miejscu trzecim (waga 3).

c. Gminy miejskie

33,3% przedstawicieli gmin miejskich oceniło tą propozycję zmiany jako drugą najbardziej oczekiwaną (waga 2).

V. OZE (Odnawialnych Źródeł Energii) w gminie

d. Gminy wiejskie

12,5% respondentów umieściło ją na czwartym miejscu pod względem istotności (waga 4).

e. Gminy miejsko-wiejskie

Blisko 19% umieściło ją, także na czwartym miejscu (waga 4).

f. Gminy miejskie

33,3% przedstawicieli gmin miejskich oceniło tą zmianę jako trzecią najbardziej oczekiwaną (waga 3).

VI. Edukacji ekologicznej społeczności lokalnej

a. Gminy wiejskie

Najwięcej bo 12,5% respondentów umieściło ją na 10.miejscu pod względem istotności (waga 10).

b. Gminy miejsko-wiejskie

Najwięcej bo 15,6% przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 9.miejscu w hierarchii (waga 9).

c. Gminy miejskie

Rozkład odpowiedzi udzielonych przez przedstawicieli gmin miejskich nie pozwolił na ustalenie hierarchii ważności.

VII. Małej retencji na terenie gminy

a. Gminy wiejskie

Najwięcej bo 21,6% przedstawicieli gmin wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 6.miejscu w hierarchii (waga 6).

b. Gminy miejsko-wiejskie

9,4% przedstawicieli tych gmin umieściło ją na 6.miejscu w hierarchii ważności.

c. Gminy miejskie

Rozkład odpowiedzi udzielonych przez przedstawicieli gmin miejskich nie pozwolił na ustalenie hierarchii ważności.

VIII. Likwidacji dzikich składowisk w gminie

a. Gminy wiejskie

9,4% przedstawicieli tych gmin umieściło tą propozycję zmiany na 7.miejscu w hierarchii (waga 7). I tyle samo na miejscu 8 (waga 8), miejscu 11 (waga 11) oraz miejscu 12 (waga 12).

b. Gminy miejsko-wiejskie

Najwięcej bo 12,5% przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 10.miejscu w hierarchii (waga 10).

c. Gminy miejskie

Rozkład odpowiedzi udzielonych przez przedstawicieli gmin miejskich nie pozwolił na ustalenie hierarchii ważności.

IX. Przeciwdziałania degradacji gleb

a. Gminy wiejskie

Najwięcej bo 12,5% respondentów umieściło tą propozycję zmiany na 12.miejscu w hierarchii (waga 12) i tyle samo na 14 ostatnim miejscu (waga 14).

b. Gminy miejsko-wiejskie

Najwięcej bo blisko 19% przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 11.miejscu w hierarchii (waga 11).

c. Gminy miejskie

Rozkład odpowiedzi udzielonych przez przedstawicieli gmin miejskich nie pozwolił na ustalenie hierarchii ważności.

X. Ochrony przed hałasem

a. Gminy wiejskie

Ponad 28% umieściło ją na przedostatnim miejscu pod względem istotności (waga 13).

b. Gminy miejsko-wiejskie

Blisko 19% przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 10.miejscu w hierarchii (waga 10).

c. Gminy miejskie

Rozkład odpowiedzi udzielonych przez przedstawicieli gmin miejskich nie pozwolił na ustalenie hierarchii ważności.

XI. Ochrony przeciwpożarowej

a. Gminy wiejskie

Wśród gmin wiejskich również najwięcej bo ponad 15,6% respondentów umieściło ją na 12 miejscu pod względem istotności (waga 12).

b. Gminy miejsko-wiejskie

Najwięcej bo 15,6% przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 13.miejscu w hierarchii (waga 13).

c. Gminy miejskie

Blisko 67% respondentów z gmin miejskich umieściło tą propozycję w przedziale od 9 do 12.miejsc w hierarchii potrzeb (waga od 9 do 12).

XI. Ochrony przeciwpowodziowej

a. Gminy wiejskie

12,5% respondentów umieściło tą propozycję zmiany na 2.miejscu w hierarchii (waga 2) i tyle samo na 14 ostatnim miejscu (waga 14).

b. Gminy miejsko-wiejskie

15,6% przedstawicieli tych gmin umieściło to zmianę na 13.miejscu w hierarchii ważności (waga 13) i tyle samo na ostatnim 14.miejscu (waga 14).

c. Gminy miejskie

Najwięcej bo 50% przedstawicieli gmin miejskich umieściło tą propozycję zmiany na ostatnim miejscu w hierarchii oczekiwania (waga 14) a 16,7% z nich na miejscu pierwszym (waga 1).

XII. Zwiększania ilości zieleni w gminie (drzew, krzewów, terenów parkowych itp.)

a. Gminy wiejskie

12,5% respondentów umieściło tą propozycję zmiany na 7.miejscu w hierarchii (waga 7) i tyle samo na 9.miejscu (waga 9).

b. Gminy miejsko-wiejskie

Blisko 19% przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich umieściło tą propozycję zmiany na 5.miejscu w hierarchii oczekiwań (waga 5).

c. Gminy miejskie

Blisko 67% respondentów z gmin miejskich umieściło tą propozycję w przedziale od 3 do 8.miejsc w hierarchii potrzeb (waga od 3 do 8).

XIII. Monitoringu środowiska na terenie gminy

a. Gminy wiejskie

Najwięcej bo 15,6% umieściło ją na 11.miejscu pod względem istotności (waga 11).

b. Gminy miejsko-wiejskie

12,5% respondentów umieściło tą propozycję zmiany na 7.miejscu w hierarchii (waga 7) i tyle samo na 12 miejscu (waga 12).

c. Gminy miejskie

Najwięcej bo 50 % przedstawicieli gmin miejskich oceniło tą propozycję zmiany jako 6 w hierarchii najbardziej oczekiwanych zmian (waga 6).

Rozdział 4. Uwarunkowania środowiskowe – zasoby naturalne, ich stan i zachodzące zmiany

Uwarunkowania środowiskowe stanowią w oczywisty sposób fundamentalny czynnik zrównoważonego rozwoju terytorium. W literaturze przedmiotu z zakresu ekonomii i teorii rozwoju regionalnego środowisko ujmowane jest jako podstawa lokalnych procesów rozwojowych. W praktyce bowiem charakterystyka posiadanych zasobów naturalnych odgrywa kluczowe znaczenie w kształtowaniu się endogenicznych stymulatorów rozwoju, w układzie lokalnym i regionalnym (mezoekonomicznym), pozwalających na świadome budowanie przewag komparatywnych oraz kształtowanie inteligentnych specjalizacji.

Dlatego w trakcie realizacji procesu badawczego przeanalizowano uwarunkowania środowiskowe w obszarze zasobów naturalnych województwa lubuskiego oraz zapytano przedstawicieli lubuskich gmin o ocenę tego obszaru i zmian w nim zachodzących na terenie ich jst. Zapytano także o ocenę zmian w konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia inwestycji proekologicznych w gminie w postaci zwiększenia alokacji środków na - scharakteryzowane według obszarów - inwestycyjne działania proekologiczne.

Stan środowiska w województwie lubuskim - charakterystyka

Województwo lubuskie zajmuje powierzchnię 13 988 km² co stanowi 4,47% powierzchni całego terytorium Rzeczypospolitej Polskiej [GIOŚ 2020]. Jest regionem przygranicznym położonym tuż przy zachodniej granicy Polski z Republiką Federalną Niemiec. Podstawową cechą charakterystyczną regionu jest jego wysoka lesistość, gdyż powierzchnia lasów w regionie lubuskim stanowi blisko połowę jego terytorium tj. 49,3% [GIOŚ 2020].

Na obszarze lubuskiego znajdują się: 2 parki narodowe, 67 rezerwatów przyrody, 7 parków krajobrazowych, 38 obszarów chronionego krajobrazu, 429 użytków ekologicznych, 14 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, dwa stanowiska dokumentacyjne [GIOŚ 2020] a także 1 401 pomników przyrody [Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/>].

Ponad 25% obszaru lubuskiego objęte jest ochroną bioróżnorodności i bogactwa przyrodniczego przez sieć Natura 2000 [GIOŚ 2020]. W 2020 roku powierzchnia ogółem obszarów prawnie chronionych w lubuskim wyniosła 522 718,76 ha co stanowiło 37,4 %

ogólnej powierzchni województwa¹⁸. Tabela 42 przedstawia strukturę obszarów prawnie chronionych w województwie lubuskim.

Tabela 42. Struktura i areal obszarów prawnie chronionych w województwie lubuskim w 2020 roku

Obszary prawnie chronione	Powierzchnia w [ha]
Parki narodowe	13 667,67
Rezerwaty przyrody	4 063,89
Parki krajobrazowe razem	77 327,97
Rezerwaty i pozostałe formy ochrony przyrody w parkach krajobrazowych	1 151,82
Obszary chronionego krajobrazu razem	416 595,61
Rezerwaty i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu	6 776,63
Użytki ekologiczne	3 589,24
Stanowiska dokumentacyjne	53,81
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	15 349,02

Źródło: Opracowanie na podstawie [Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/>]

Zasoby surowcowe województwa to m.in. surowce w postaci udokumentowanych złóż „gazu ziemnego, helu, ropy naftowej, węgla brunatnego, rudy miedzi i srebra, siarki, glin ceramicznych kamionkowych, glin ogniotrwałych i surowców szklarskich”¹⁹.

Na terenie województwa znajduje się 418 rzek, kanałów i innych istotnych cieków, 519 jezior a eksploatacyjne zasoby wód podziemnych lubuskiego stanowią ok. 4,7% wszystkich zasobów Polski [GIOŚ 2020], wynosząc w 2020 roku 834,8 hm³. Ogółem w 2020 roku zużycie wody na potrzeby przemysłu wyniosło 11 046 dam³²⁰.

Wśród zwierząt chronionych występujących na terenie województwa lubuskiego wyróżnić można Żubra (wielkość populacji w 2020 roku – 7 szt.), Bobra europejskiego (wielkość populacji w 2020 roku - 8 813 szt.), Rysia (wielkość populacji w 2020 roku – 7 szt.), czy Wilka (wielkość populacji w 2020 roku – 7 szt.)²¹.

¹⁸ Bank Danych Lokalnych 2021, <https://bdl.stat.gov.pl>

¹⁹ Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, *Stan środowiska w województwie lubuskim - raport 2020*, Departament Monitoringu Środowiska Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2020 r.; [dostęp Online]: <http://www.gios.gov.pl/>

²⁰ Bank Danych Lokalnych 2021, <https://bdl.stat.gov.pl>

²¹ *Ibidem.*

Powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagające rekultywacji wynosiła w 2020 roku 1 697 ha²².

W 2020 roku na terenie województwa lubuskiego znajdowało się 68 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza atmosferycznego, w tym 31 wyposażonych w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych i 6 w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych²³.

Według danych GUS w 2020 roku emisja do atmosfery zanieczyszczeń gazowych przez zakłady szczególnie uciążliwe wyniosła w województwie lubuskim ogółem 2 062 448 ton, natomiast pyłowych 558 ton, co stanowiło 2,47 % emisji całego kraju²⁴. Tabela 43 przedstawia strukturę rodzajową emisji zanieczyszczeń gazowych w 2020 roku.

Tabela 43. Struktura emisji zanieczyszczeń gazowych przez zakłady szczególnie uciążliwe w województwie lubuskim w 2020 roku

Rodzaj emisji	Jedn. miary	Wielkość
dwutlenek siarki	t/r	1 489
tlenki azotu	t/r	2 736
tlenek węgla	t/r	1 834
dwutlenek węgla	t/r	2 055 151
podtlenek azotu	t/r	76

Źródło: [Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/>]

a. Uwarunkowania środowiskowe – wyniki badań przedstawicieli lubuskich gmin

W trakcie realizacji procesu badawczego zapytano przedstawicieli lubuskich gmin: *Jak ocenia Pan/i zmiany ogólnego stanu środowiska w swoim miejscu zamieszkania w okresie ostatnich pięciu lat?* Rozkład odpowiedzi przedstawia rysunek 30.

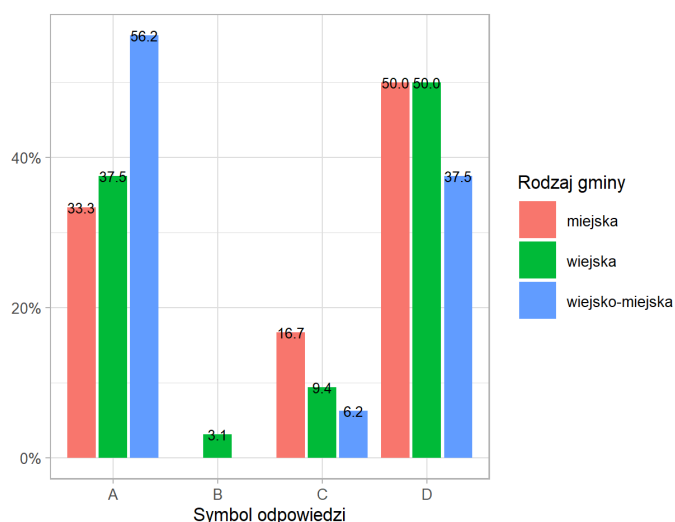
---

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

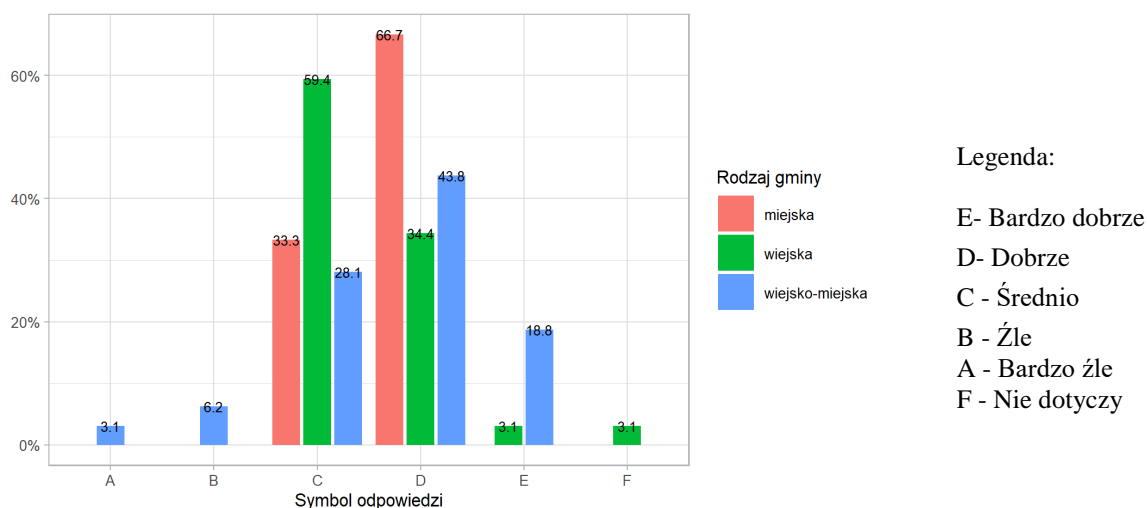
Legenda:

Ocena stanu	gminy miejskie [w%]	gminy wiejskie [w%]	gminy miejsko – wiejskie [w%]
Bez zmian (A)	33,3	37,5	56,2
Bark odpowiedzi (B)		3,1	
Pogorszenie (C)	16,7	9,4	6,2
Polepszenie (D)	50,0	50,0	37,5

Rysunek 30. Ocena przedstawicieli gmin dotycząca zmian stanu środowiska w miejscu zamieszkania w ostatnich 5 latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Analizując dane przedstawione na rysunku 30 należy stwierdzić, że połowa przedstawicieli gmin miejskich oraz gmin wiejskich oceniła, że w ostatnich latach nastąpiła poprawa stanu środowiska w gminie, w przypadku gmin miejsko-wiejskich odsetek ten wyniósł 37,5%. Jednocześnie w przypadku 33,3% gmin miejskich, 37,5% wiejskich i 56,2% miejsko-wiejskich ich przedstawiciele uznali, że stan środowiska w ich gminie w ostatnich 5 latach się nie zmienił.

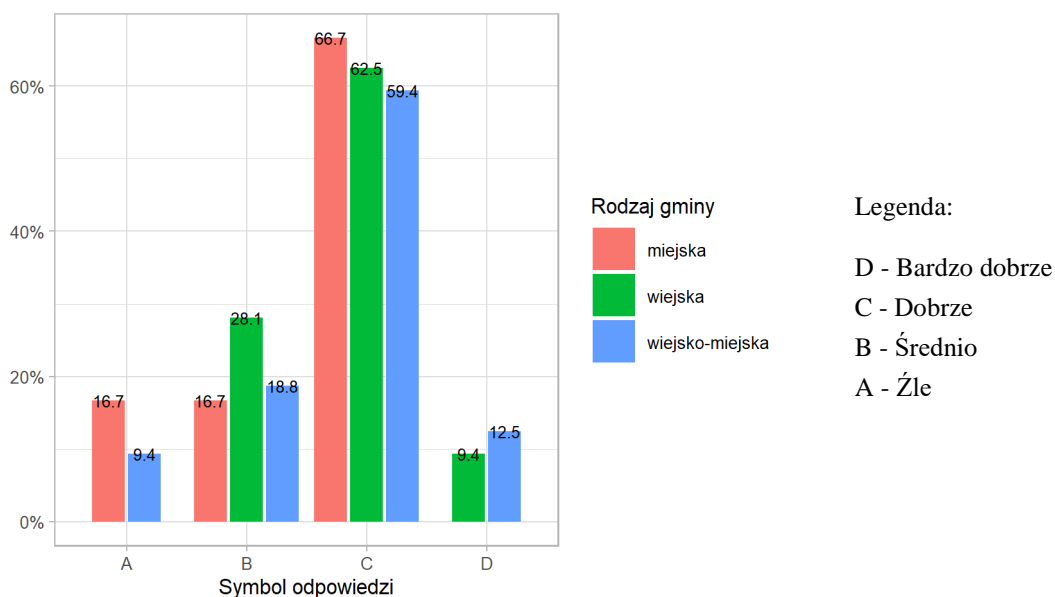

Rysunek 31. Ocena przedstawicieli gmin dotycząca stanu zagospodarowania przestrzeni publicznej (estetyka miejscowości, chodniki, ławki itp.)

Źródło: opracowanie na podstawie wyników badań ankietowych

W przypadku percepcji stanu zagospodarowania przestrzeni publicznej (estetyki miejscowości, chodników, ławek itp.) najczęściej bo 66,7% przedstawicieli gmin miejskich „dobrze” oceniło jej stan, w przypadku gmin wiejskich odsetek ten kształtował się na blisko dwukrotnie niższym poziomie 34,4% a gmin miejsko-wiejskich 43,8%.

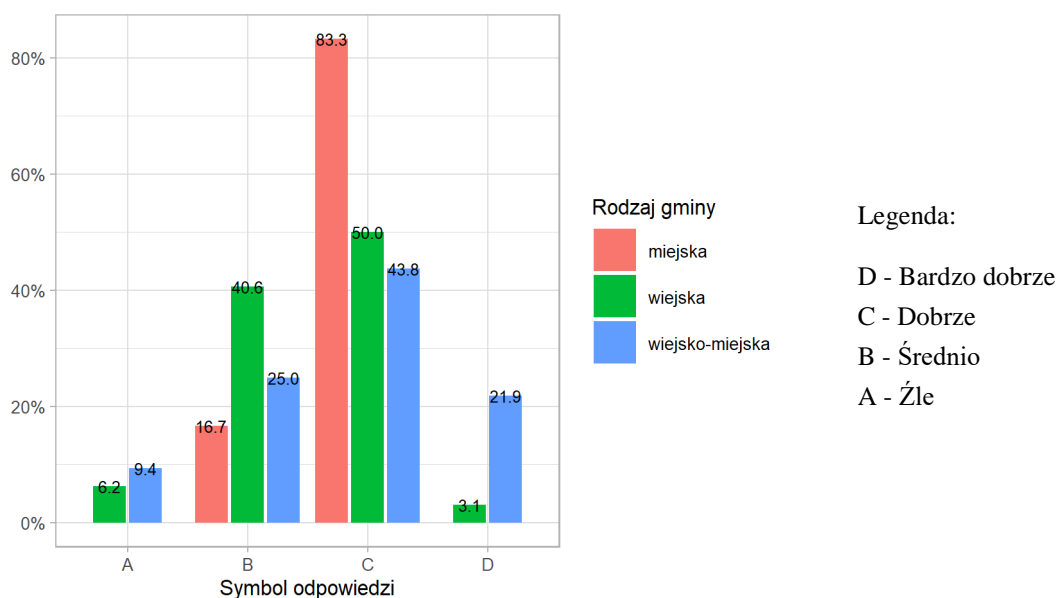
Jako „średni” jej stan oceniło 33,3% respondentów z gmin miejskich, aż 59,4% gmin wiejskich oraz 28,1% gmin miejsko-wiejskich. Rozkład odpowiedzi przedstawia rysunek 32.

Rysunek 32. Ocena stanu środowiska naturalnego w gminie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

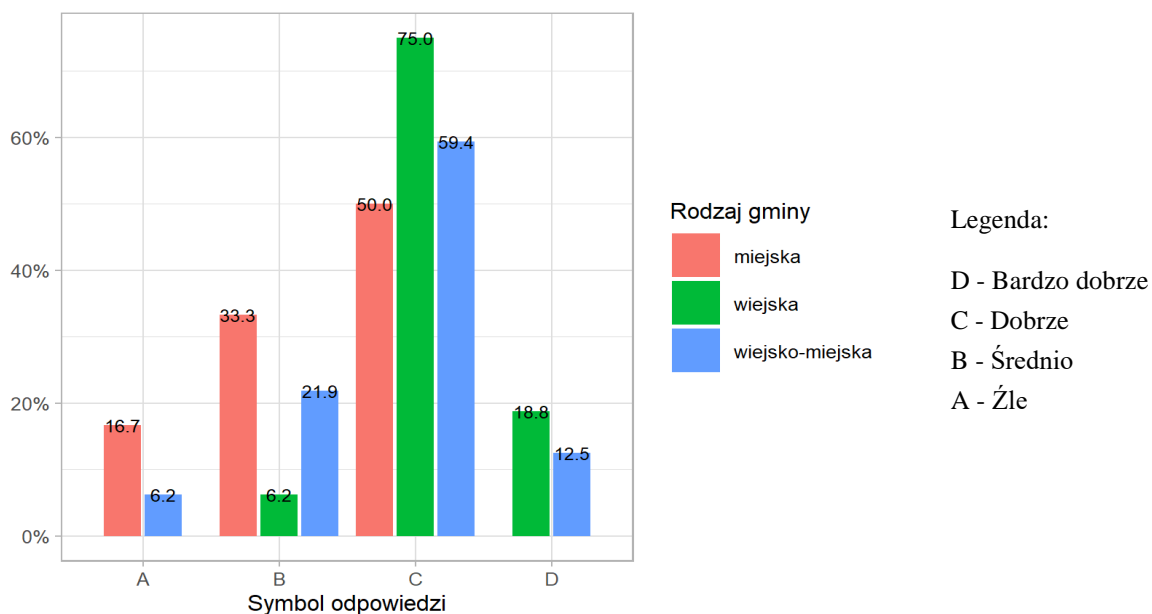
W trakcie realizacji procesu badawczego zapytano przedstawicieli lubuskich gmin o aktualną ocenę stanu środowiska w gminie i jak się okazało we wszystkich badanych grupach gmin dominowała ocena „dobra” – uznało tak aż 66,7% przedstawicieli gmin miejskich, 62,5% respondentów z gmin wiejskich oraz 59,4% gmin miejsko-wiejskich.

Rysunek 33. Ocena czystości zbiorników wodnych (np. rzek, stawów) w gminie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W przypadku oceny czystości zbiorników wodnych (np. rzek, stawów) w gminie (rysunek 33) aż 83,3% władarzy gmin miejskich „dobrze” oceniło ich stan, w przypadku gmin wiejskich 50% respondentów oceniło tak samo a w przypadku gmin miejsko-wiejskich 43,8%, przy jednoczesnym 21,9% odpowiedzi oceniających stan wód w tych gminach jako „bardzo dobry”.

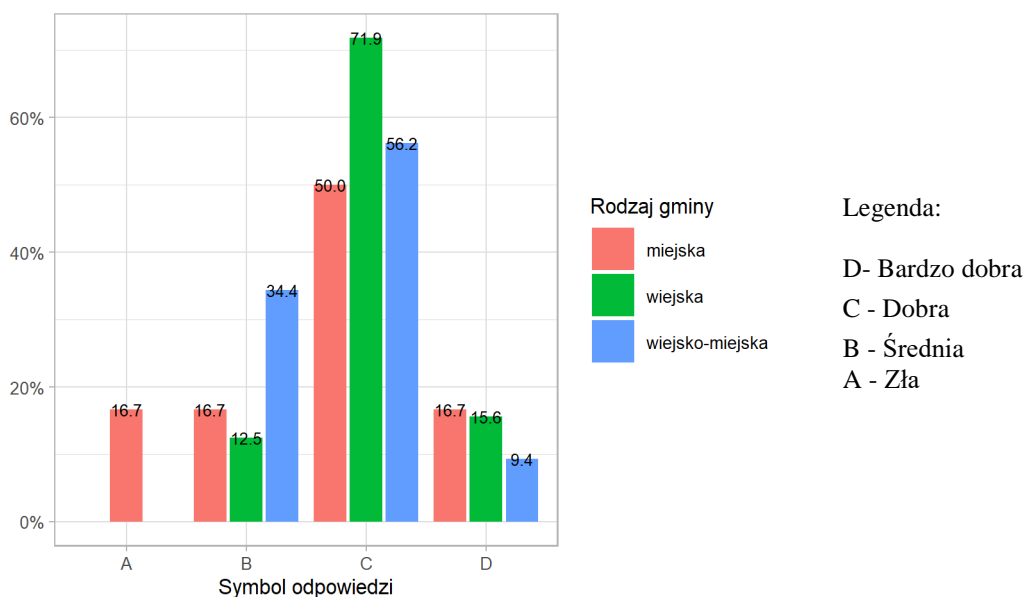
Rysunek 34. Ocena jakości powietrza w gminie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Kolejnym analizowanym elementem była ocena jakości powietrza w gminie przez respondentów. Jak pokazały wyniki badań (rysunek 34) najlepiej oceniali go przedstawiciele gmin wiejskich blisko 94% z nich oceniło stan jakości powietrza w swoich gminach jako „dobry” i „bardzo dobry”.

Także przedstawiciele gmin miejsko-wiejskich wysoko ocenili jego stan - odpowiednio 59,4% z nich oceniło go jako „dobry” a 12,5% jako „bardzo dobry”.

W przypadku zaś respondentów z gmin miejskich połowa z nich uznała go za „dobry”, 33,3% za „średni” i 16,7% za „zły”.

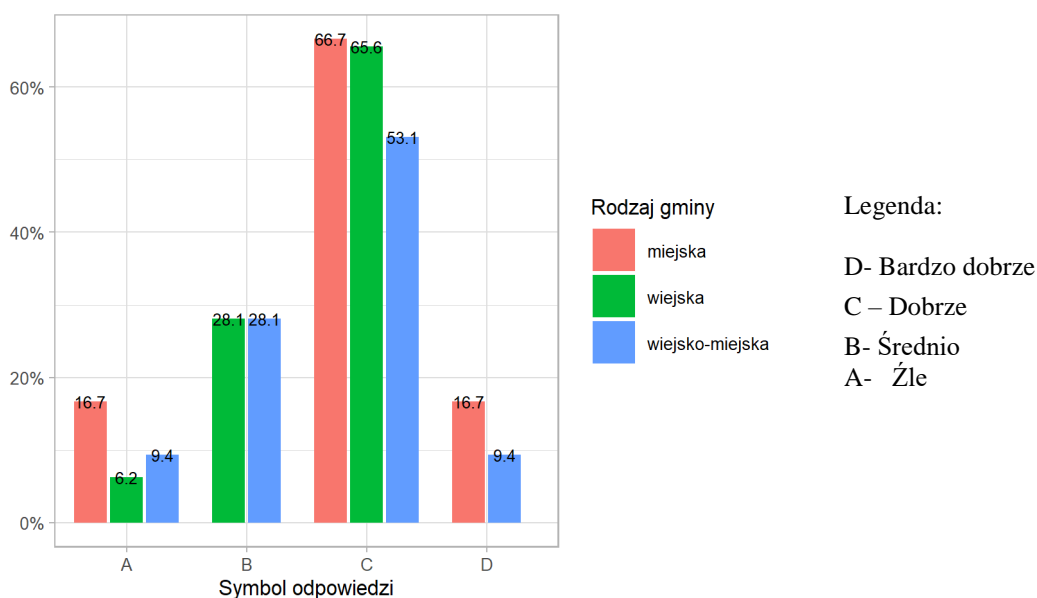

Rysunek 35. Ocena jakości stanu środowiska naturalnego w gminie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Przedstawiciele gmin dokonali także oceny jakości stanu środowiska naturalnego w gminie. Jako „dobrą” uznało go 71,9% respondentów z gmin wiejskich, 56,2% z gmin miejsko-wiejskich oraz 50% miejskich.

Jednocześnie jakość stanu środowiska naturalnego jako „bardzo dobrą” oceniło 16,7% przedstawicielei gmin miejskich, 15,6% gmin wiejskich oraz 9,4% gmin miejsko-wiejskich.

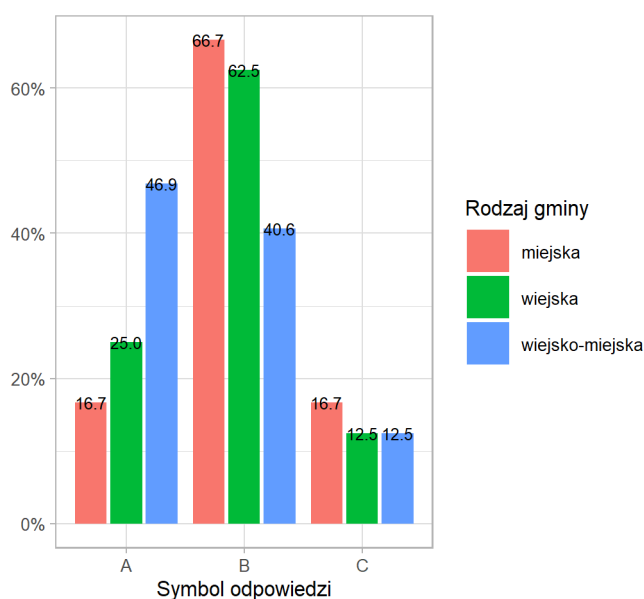

Rysunek 36. Ocena poziomu zagospodarowanie terenów zielonych w gminie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W trakcie realizacji procesu badawczego poproszono przedstawicieli gmin o dokonanie oceny poziomu zagospodarowania terenów zielonych w gminie (w pięciostopniowej skali ocen tj.: bardzo dobrze, dobrze, średnio, źle, bardzo źle).

Najwięcej bo 66,7% przedstawicieli gmin miejskich oceniło go jako „dobry” a 16,7% z nich jako „bardzo dobry”. W przypadku gmin wiejskich odsetek przedstawicieli „dobrze” oceniających jego stan ukształtował się na poziomie 65,6%. Natomiast w przypadku gmin miejsko-wiejskich 53,1% respondentów oceniło poziom zagospodarowania terenów zielonych w gminie jako „dobry” a 9,4% z nich jako „bardzo dobry”.

Rysunek 37. Ocena poziomu hałasu w gminie

Legenda:

C- Bardzo dobrze

B – Dobrze

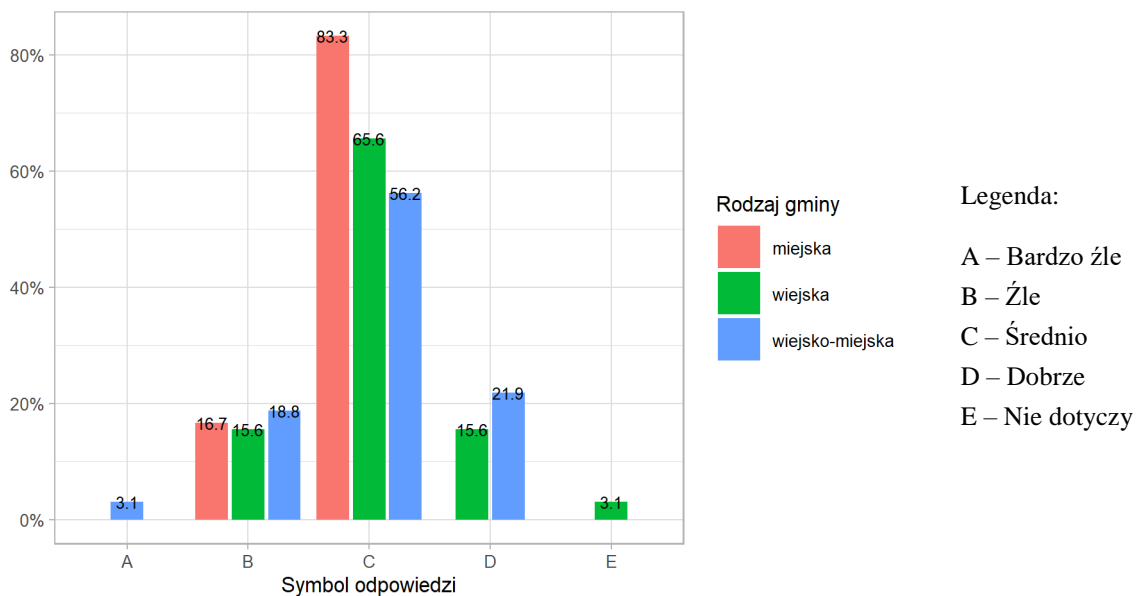
A- Średnio

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W trakcie realizacji procesu badawczego zapytano, także przedstawicieli gmin o ocenę poziomu hałasu w gminie. Żaden z respondentów nie ocenił „źle” tego poziomu przy jednoczesnym postawieniu ocen „dobrych” w przypadku 66,7% gmin miejskich, 62,5% wiejskich i 46,9% gmin miejsko-wiejskich.

Jako „bardzo dobry” oceniło go 16,7% przedstawicieli gmin miejskich, 12,5% gmin wiejskich i 12,5% gmin miejsko-wiejskich.

„Średnio” oceniło ten poziom 16,7% przedstawicieli gmin miejskich, 25% gmin wiejskich i aż 46,9% gmin miejsko-wiejskich.

Rysunek 38. Ocena poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii w gminie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W trakcie badań poproszono, także przedstawicieli gmin o ocenę poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii w gminie. Jak pokazały wyniki przeprowadzonej analizy widoczne na rysunku 38 większość przedstawicieli gmin niezależnie od rodzaju oceniło ten poziom jako „średni”.

Jako „dobry” oceniło go 15,6% przedstawicieli gmin wiejskich i 21,9% gmin miejsko-wiejskich. Jako „bardzo dobry” oceniło go tylko 3,1% przedstawicieli gmin wiejskich.

Natomiast „źle” oceniło go 16,7% respondentów z gmin miejskich, 15,6% z gmin wiejskich oraz 18,8% gmin miejsko-wiejskich.

Uwarunkowania środowiskowe – wyniki badań

I. Ocena zmiany ogólnego stanu środowiska naturalnego w gminie w ostatnich 5 latach

a. Gminy wiejskie

50% przedstawicieli gmin wiejskich oceniło, że w ostatnich 5 latach nastąpiła poprawa stanu środowiska naturalnego.

b. Gminy miejsko-wiejskie

37%% przedstawicieli tych gmin oceniło, że w ostatnich 5 latach nastąpiła poprawa stanu środowiska naturalnego. Jednocześnie najwięcej bo 56,2% z nich uznało, że stan środowiska w tym okresie się nie zmienił.

c. Gminy miejskie

50% przedstawicieli tych gmin oceniło, że w ostatnich 5 latach nastąpiła poprawa stanu środowiska naturalnego.

II. Ocena stanu zagospodarowania przestrzeni publicznej (estetyka miejscowości, chodniki, ławki itp.) – (w pięciostopniowej skali ocen tj.: bardzo dobrze, dobrze, średnio, źle, bardzo źle):

a. Gminy wiejskie

Najwięcej bo 66,7% przedstawicieli tych gmin „dobrze” oceniło jej stan.

b. Gminy miejsko-wiejskie

43,8% przedstawicieli tych gmin „dobrze” oceniło jej stan.

c. Gminy miejskie

34,4% przedstawicieli tych gmin „dobrze” oceniło jej stan oraz co warto podkreślić zdecydowanie więcej bo blisko 60% oceniło go jako „średni”.

III. Ocena aktualnego stanu środowiska naturalnego w gminie (w pięciostopniowej skali ocen tj.: bardzo dobrze, dobrze, średnio, źle, bardzo źle):

a. Gminy wiejskie

62,5% przedstawicieli tych gmin „dobrze” oceniło aktualny stan środowiska naturalnego w gminie.

b. Gminy miejsko-wiejskie

59,4% 62,5% respondentów z tych gmin „dobrze” oceniło aktualny stan środowiska naturalnego w gminie.

c. Gminy miejskie

66,7% przedstawicieli gmin miejskich „dobrze” oceniło aktualny stan środowiska naturalnego w swojej gminie.

IV. Ocena jakości powietrza atmosferycznego w gminie (w pięciostopniowej skali ocen tj.: bardzo dobrze, dobrze, średnio, źle, bardzo źle):

a. Gminy wiejskie

94% zapytanych przedstawicieli oceniło stan jakości powietrza w swoich gminach jako „dobry” i „bardzo dobry”.

b. Gminy miejsko-wiejskie

Przedstawiciele gmin miejsko-wiejskich wysoko ocenili jego stan - odpowiednio 59,4% z nich oceniło go jako „dobry” a 12,5% jako „bardzo dobry”.

c. Gminy miejskie

50% respondentów z gmin miejskich uznała stan powietrza atmosferycznego w gminie jako „dobry”, 33,3% jako „średni” i 16,7% i jako „zły”.

V. Ocena poziomu zagospodarowania terenów zielonych w gminie (w pięciostopniowej skali ocen tj.: bardzo dobrze, dobrze, średnio, źle, bardzo źle):

a. Gminy wiejskie

W przypadku gmin wiejskich odsetek przedstawicieli „dobrze” oceniających jego poziom ukształtował się na poziomie 65,6%.

b. Gminy miejsko-wiejskie

W przypadku gmin miejsko-wiejskich 53,1% respondentów oceniło poziom zagospodarowania terenów zielonych w gminie jako „dobry” a 9,4% z nich jako „bardzo dobry”.

c. Gminy miejskie

Najwięcej bo 66,7% przedstawicieli gmin miejskich oceniło go jako „dobry” a 16,7% z nich jako „bardzo dobry”

VI. Ocena poziomu hałasu w gminie (w pięciostopniowej skali ocen tj.: bardzo dobrze, dobrze, średnio, źle, bardzo źle):

a. Gminy wiejskie

62,5% przedstawicieli tych gmin oceniło go jako „dobry” a 12,5% z nich jako „bardzo dobry”

b. Gminy miejsko-wiejskie

46,9% przedstawicieli tych gmin oceniło go jako „dobry” a 12,5% z nich jako „bardzo dobry”

c. *Gminy miejskie*

66,7% przedstawicieli tych gmin oceniło go jako „dobry” a 16,7% z nich jako „bardzo dobry”

VII. *Ocena poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii w gminie (w pięciostopniowej skali ocen tj.: bardzo dobrze, dobrze, średnio, źle, bardzo źle):*

a. *Gminy wiejskie*

Zdecydowana większość bo 65,6% przedstawicieli tych gmin oceniło „średnio” poziom wykorzystania OZE w gminie a „źle” oceniło go 15,6% zapytanych i tyle samo „dobrze”.

b. *Gminy miejsko-wiejskie*

W przypadku tych gmin 56,2% respondentów oceniło poziom wykorzystania OZE w gminie jako „średni”, 18,8% jako zły i blisko 22% jako „dobry”.

c. *Gminy miejskie*

Aż 83,3% przedstawicieli tych gmin oceniło poziom wykorzystania OZE w gminie jako „średni”, oraz 16,7% jako „zły”.

Rozdział 5. Infrastruktura okołogospodarcza

Celem rozdziału jest wskazanie na infrastrukturę okołogospodarczą jako czynnika rozwoju lokalnego, przyczyniającym się do rozwoju istniejących przedsiębiorstw, będącej bodźcem inwestycji zewnętrznych oraz wpływającej na jakość życia mieszkańców. Infrastruktura okołogospodarcza, a więc instytucje usługowe niezbędne do funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa, czyli względnie stałe środki i instytucje usługowe niezbędnych do funkcjonowania gospodarki.

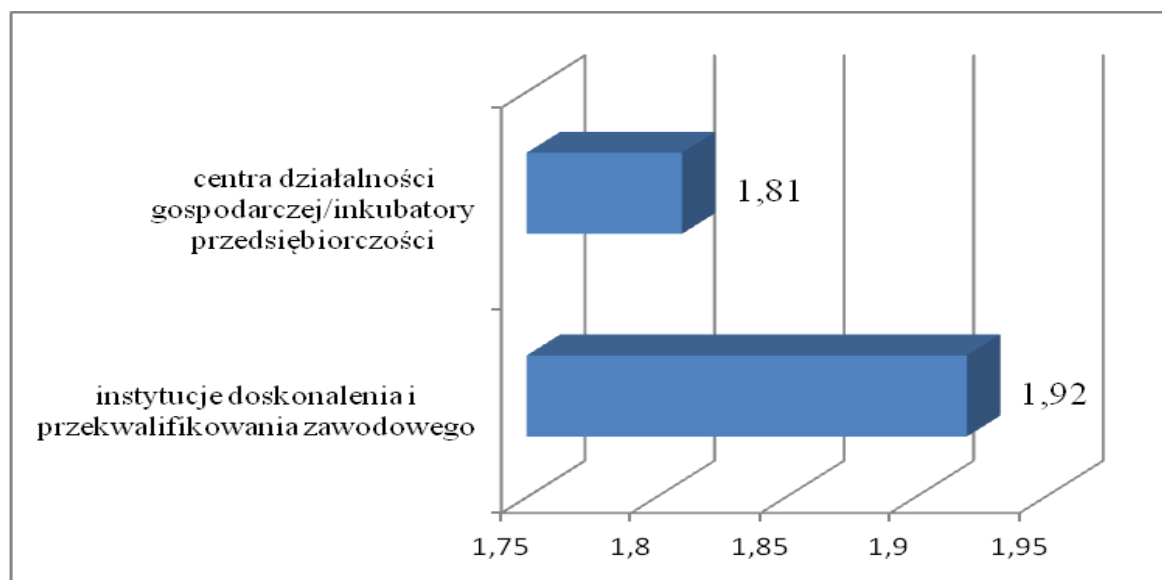
Kontynuując podjętą problematykę w poprzednich rozdziałach, dotyczącą wpływu obszarów na rozwój jednostek samorządu terytorialnego, postanowiono się zapytać respondentów: jak infrastruktura społeczna wpływa na rozwój jednostek samorządu terytorialnego? Wśród podanych czynników znalazły się takie jak centra działalności gospodarczej/inkubatory przedsiębiorczości oraz instytucje doskonalenia i przekwalifikowania zawodowego. Respondenci mogli również dopisać własne propozycje w kategorii „inne, jakie?”. Oceny każdego czynnika respondenci dokonywali w skali pięciostopniowej. Pierwszy stopień oznaczał, że dany czynnik nie wywiera bądź wywiera nieznaczny wpływ (czynnik mało znaczący), a piąty, że wywiera „bardzo duży wpływ” (czynnik bardzo znaczący). Respondentom umożliwiono również wskazanie własnych czynników we wspomnianym obszarze.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 44 i na rysunku 39 infrastruktura okołogospodarcza jest obszarem, który został stosunkowo najniżej oceniony spośród wszystkich obszarów poddanych analizie. Na uwagę zasługuje fakt, że jeden przedstawiciel reprezentujący gminę miejsko-wiejską wskazał w kategorii „inne, jakie?” fundusz pożyczkowy, wskazując że wywiera on bardzo duży wpływ na rozwój jednostek samorządu terytorialnego.

Tabela 44. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz wiejsko-miejskich

Obszar: infrastruktura okołogospodarcza	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
centra działalności gospodarczej/inkubatory przedsiębiorczości	1,81	2	0,79
instytucje doskonalenia i przekwalifikowania zawodowego	1,92	3	0,93
Inne, jakie? (n=1)	5,00	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 39. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Szczegółowa analiza wyników została ukazana w tabeli 45. W kontekście uzyskanych odpowiedzi można zauważyć, że prawie co trzeci badany dokonując oceny wpływu centrów działalności gospodarczej/inkubatorów przedsiębiorczości na rozwój jednostek samorządu terytorialnego wskazał 1-stopniową, prawie co trzeci 2-stopniową, prawie co dziewiąty 3-

stopniową, zaś co 35 respondent 4-stopniową. 1 respondent wskazał na fundusz pożyczkowy przyznając mu ocenę 5-stopniową.

Tabela 45. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz wiejsko-miejskich w skali pięciostopniowej

Wyszczególnienie	Oceny [%]					Nie dotyczy
	1	2	3	4	5	
Infrastruktura okołogospodarcza						
centra działalności gospodarczej/inkubatory przedsiębiorczości	34,28	40,00	11,43	2,86	0,00	11,43
instytucje doskonalenia i przekwalifikowania zawodowego	35,72	30,00	17,14	5,71	0,00	11,43
inne, jakie?					100,00 (n=1)	

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Dokonując oceny infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin wiejskich (tabela 46), miejskich (tabela 47), miejsko-wiejskich (tabela 48) zauważa się brak istotnego znaczenia zarówno centrów działalności gospodarczej/inkubatorów przedsiębiorczości na rozwój badanych gmin.

Tabela 46. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin wiejskich

Obszar: infrastruktura okołogospodarcza	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
centra działalności gospodarczej/inkubatory przedsiębiorczości	1,68	2	0,80
instytucje doskonalenia i przekwalifikowania zawodowego	1,67	2	0,68

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Tabela 47. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin miejskich

Obszar: infrastruktura okołogospodarcza	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
centra działalności gospodarczej/inkubatory przedsiębiorczości	1,91	3,5	1,60
instytucje doskonalenia i przekwalifikowania zawodowego	2,11	3,5	0,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Tabela 48. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Obszar: infrastruktura okołogospodarcza	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
centra działalności gospodarczej/inkubatory przedsiębiorczości	1,80	2	0,89
instytucje doskonalenia i przekwalifikowania zawodowego	1,93	2	0,98
inne, jakie? (n=1)	5,00	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Istotną rolę w procesie kształtowania efektów infrastruktury ma do odegrania administracja. Respondentów poproszono o zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej poprzez dokonanie oceny na pięciostopniowej skali Likerta. Wśród czynników branych pod uwagę w analizowanym obszarze znalazły się takie jak poziom zamożności gminy, poziom rozwoju e-administracji, współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO), fundusze obywatelskie, doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej (tabela 49). W tym miejscu warto zwrócić uwagę, że funkcjonowanie e-administracji publicznej jest jednym z elementów budowy społeczeństwa informacyjnego oraz rozwoju gospodarki elektronicznej. Realizacja idei e-administracji wymaga wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych i ściśle się wiąże z systemami

informatycznymi, które wspierają różne obszary funkcjonowania jednostek administracji publicznej i przekłada się na podnoszenie jakości i efektywności działania administracji²⁵.

Respondenci zostali również poproszeni o zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej na pięciostopniowej skali Likerta. Średnią siłę wskazań, medianę i odchylenie standardowe dla poszczególnych czynników z obszaru administracji przedstawiono w tabeli 49. Graficzną ilustrację średniej siły wskazań zawarto na rysunku 40.

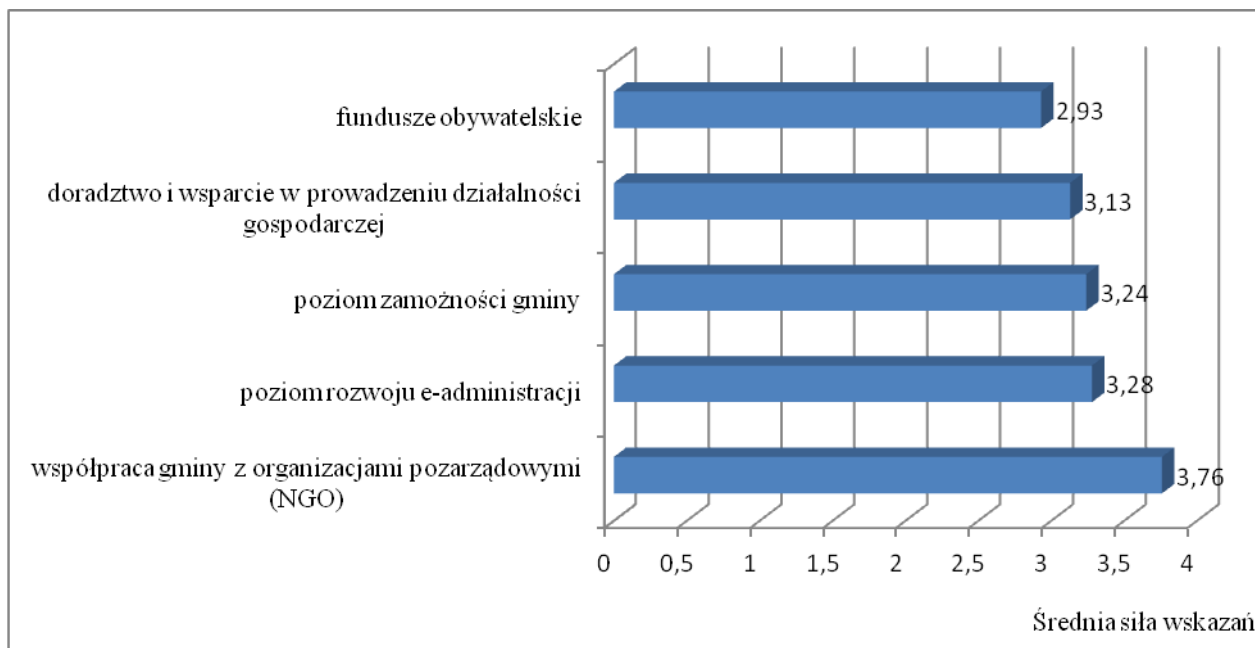
Tabela 49. Zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Obszar: Administracja	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
poziom zamożności gminy	3,24	3	0,85
poziom rozwoju e-administracji	3,28	3	0,84
współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO)	3,76	4	0,88
fundusze obywatelskie	2,93	3	1,14
doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej	3,13	3	0,89

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 49 i na rysunku 40 spośród zawartych czynników wpływających na rozwój jednostek samorządu terytorialnego najwyżej oceniono: współpracę gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO), o czym świadczy wartość średniej (3,76) i wartość mediany dla wymienionego czynnika (4). Na drugim miejscu uplasował się poziom rozwoju e-administracji (wartość średniej – 3,28), kolejno poziom zamożności gmin (wartość średniej – 3,24), zaś miejsce czwarte zajęło doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej (wartość średniej – 3,13). Najniżej oceniono fundusze obywatelskie (wartość średniej – 2,93).

²⁵ A. Baj-Rogowska, E. Zamiar, *Poziom rozwoju e-administracji w Polsce w ujęciu regionalnym: ocena i wnioski dla dalszych działań*, Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych, Szkoła Główna Handlowa 2017, nr 46 Technologie informatyczne w administracji publicznej i służbie zdrowia - TIAPISZ'16, ss. 23-38.

Rysunek 40. Średnia siła wskazań potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Próba uszczegółowienia przedmiotu analiz, z uwzględnieniem rodzajów gmin została zaprezentowana w tabelach od 50 do 52 i na rysunkach od 41 do 43.

W kontekście uzyskanych odpowiedzi w podziale na gminy wiejskie, miejsko-wiejskie, miejskie można zauważyć, że zarówno przedstawiciele gmin wiejskich, jak miejskich oraz miejsko-wiejskich najwyżej oceniali, w obszarze wpływu administracji na rozwój jednostek samorządu terytorialnego, współpracę gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO), najniżej zaś fundusze obywatelskie.

Tabela 50. Zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin wiejskich

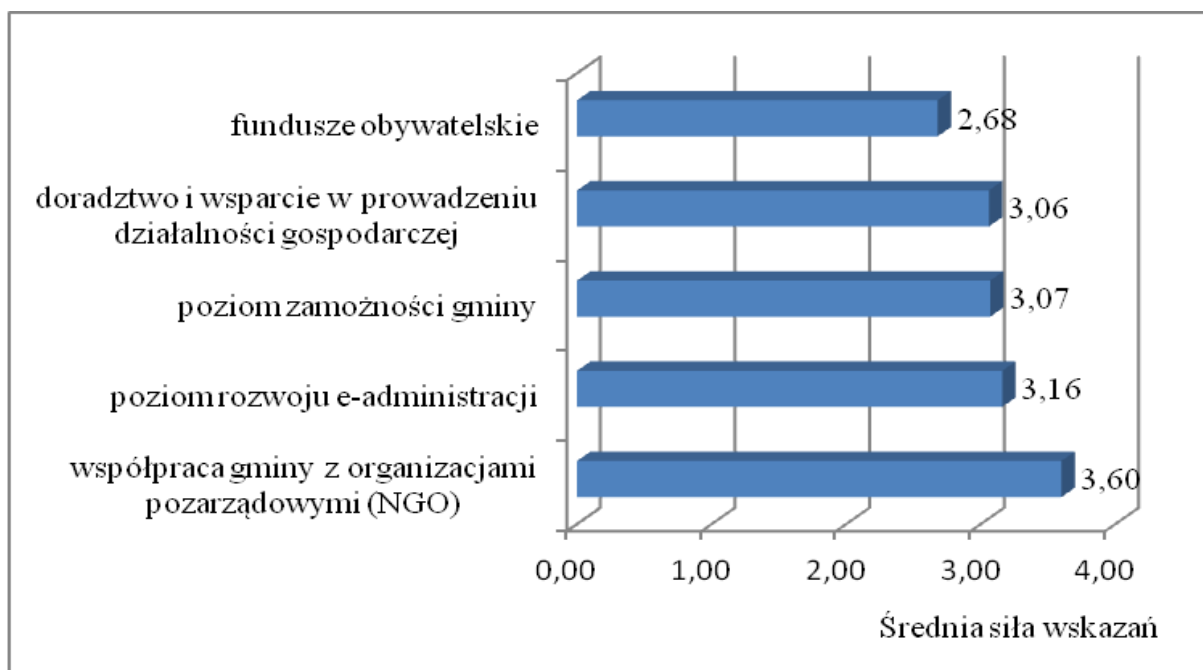
Obszar: Administracja	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
poziom zamożności gminy	3,07	3	0,98
poziom rozwoju e-administracji	3,16	3	0,73
współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO)	3,60	4	0,89
fundusze obywatelskie	2,68	3	1,11

doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej	3,06	3	0,84
--	------	---	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Jak wynika z przeprowadzonych badań w świetle opinii przedstawicieli gmin wiejskich na pierwszym miejscu znalazła się współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO), o czym świadczy wartość średniej 3,60 i wartość mediany 4. Na drugim miejscu uplasował się poziom e-administracji (wartość średniej – 3,16), trzecim poziom zamożności gmin (wartość średniej – 3,07), kolejno doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej (wartość średniej – 3,06), zaś na ostatnim miejscu, jak już wcześniej wspomniano, fundusze obywatelskie (wartość średniej – 2,68). Tak więc opinie w tym zakresie kształtują się w przedziale 2,68-3,60.

Rysunek 41. Średnia siła wskazań potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

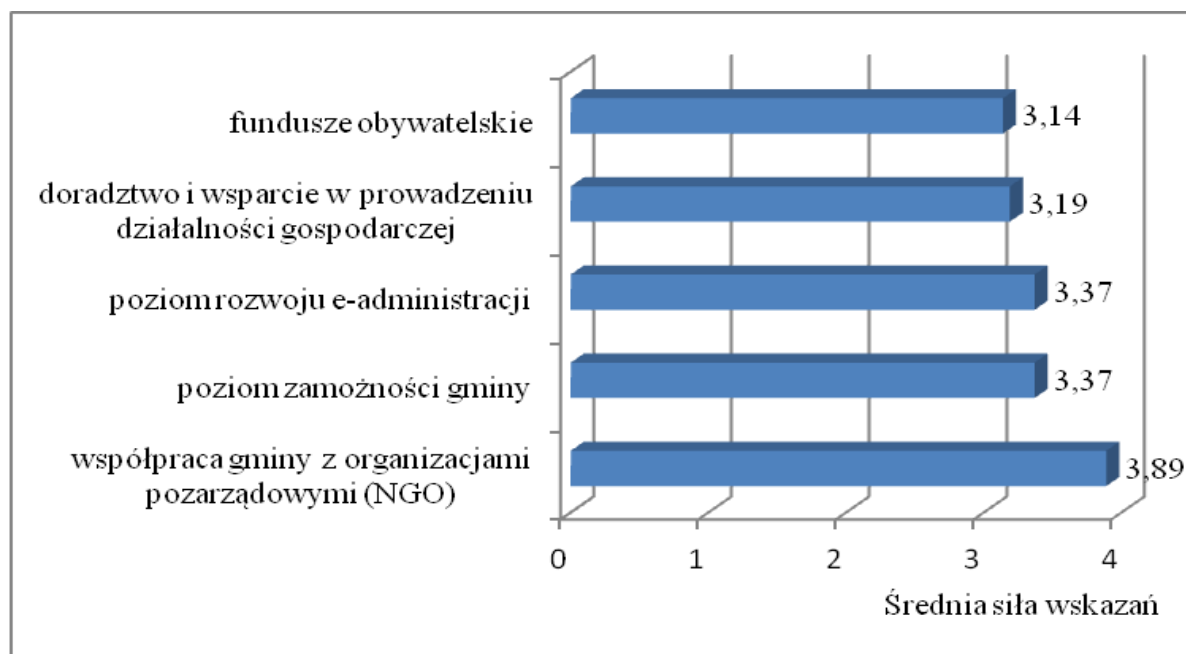
W kontekście opinii przedstawicieli gmin miejskich (tabela 51 i rysunek 42) można zauważyć, jak wcześniej wspomniano, że na pierwszym miejscu znalazła się współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO), o czym świadczy wartość średniej 3,89 i wartość mediany 4.

Tabela 51. Zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin miejskich

Obszar: Administracja	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
poziom zamożności gminy	3,37	4	0,52
poziom rozwoju e-administracji	3,37	3,5	0,55
współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO)	3,89	4	0,63
fundusze obywatelskie	3,14	3	0,84
doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej	3,19	4	0,82

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na drugim miejscu uplasował się poziom e-administracji (wartość średniej – 3,16), trzecim poziom zamożności gmin oraz poziom rozwoju e-administracji (odpowiednio wartość średniej po 3,37), kolejno doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej (wartość średniej – 3,19), zaś na ostatnim miejscu, fundusze obywatelskie (wartość średniej – 3,14). Tak więc opinie w tym zakresie kształtują się w przedziale 3,14-3,89.

Rysunek 42. Średnia siła wskazań potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin miejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

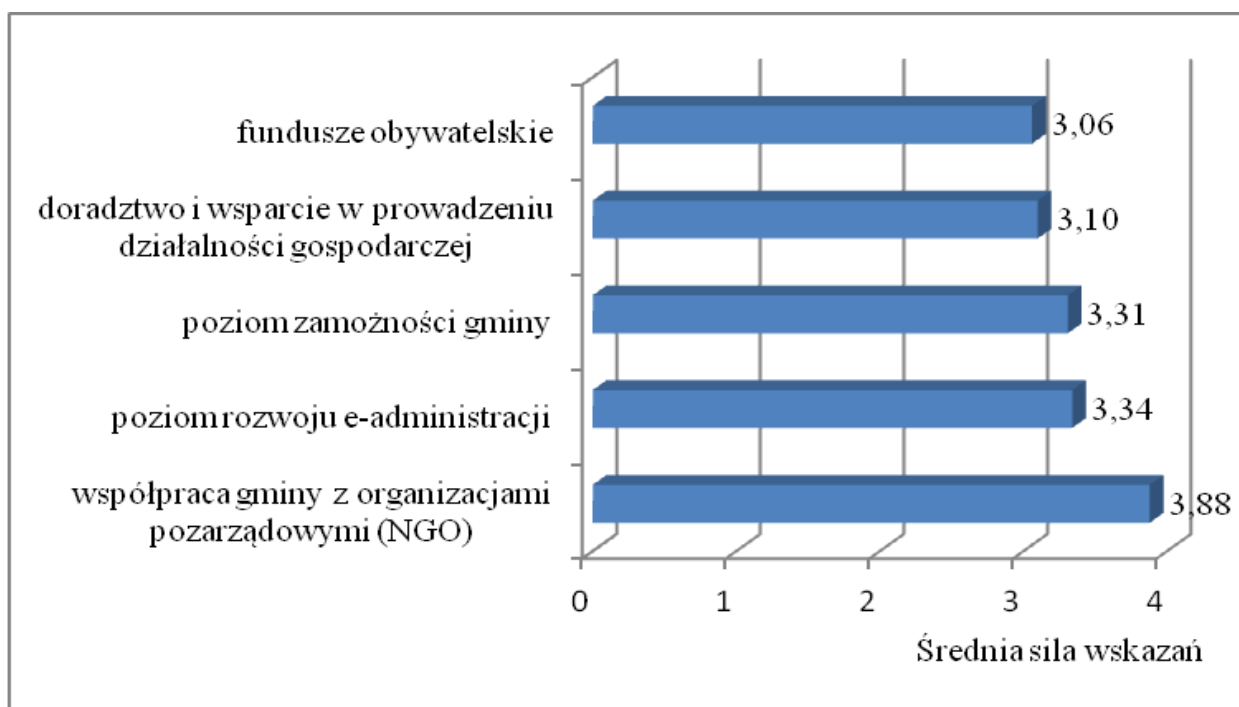
Z kolei jak wynika z opinii przedstawicieli gmin wiejskich na pierwszym miejscu znalazła się współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO), o czym świadczy wartość średniej 3,88 i wartość mediany 4.

Tabela 52. Zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Obszar: Administracja	Średnia siła wskazań	Mediana	Odchylenie standardowe
poziom zamożności gminy	3,31	3	0,74
poziom rozwoju e-administracji	3,34	3	0,97
współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO)	3,88	4	0,91
fundusze obywatelskie	3,06	3	1,18
doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej	3,10	3	0,94

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

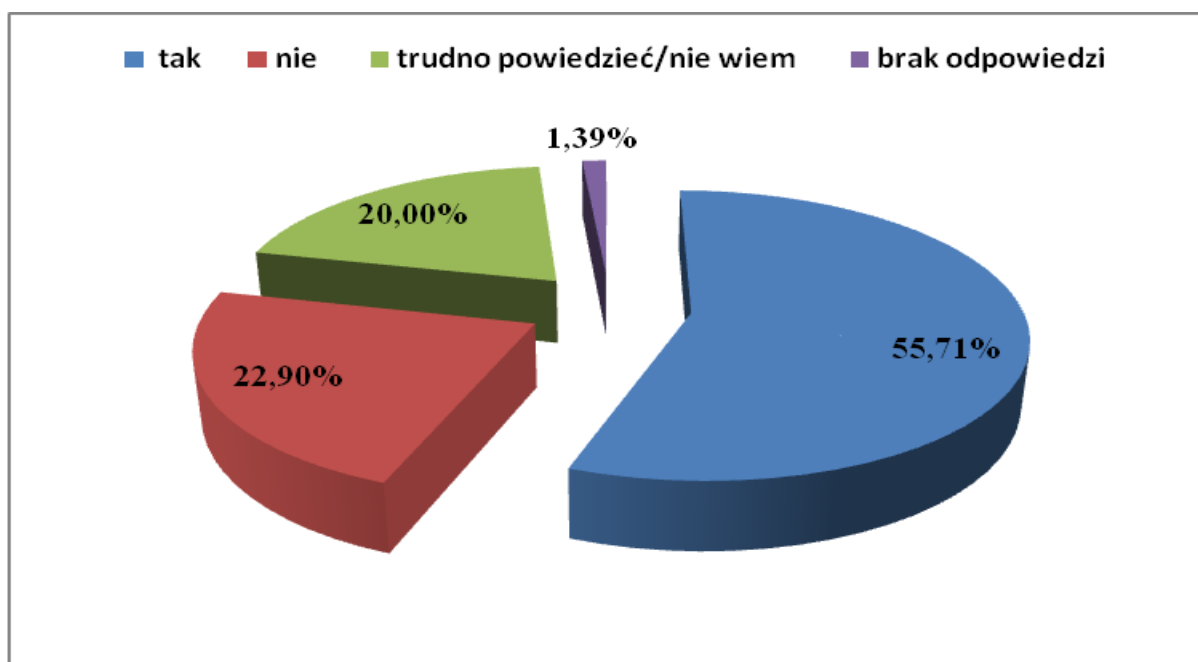
Drugie miejsce zajął poziom e-administracji (wartość średniej – 3,34), trzecie poziom zamożności gmin (wartość średniej – 3,31), kolejne doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej (wartość średniej – 3,10), zaś ostatnie fundusze obywatelskie (wartość średniej – 3,06). Opinie przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich kształtują się w przedziale 3,06-3,88.

Rysunek 43. Średnia siła wskazań potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Respondentów zapytano również „Czy realizuje Pana/i gmina działania we współpracy z innymi gminami?”. Jak wynika z danych zawartych na rysunku 44 ponad połowa badanych gmin współpracuje z innymi gminami.

Rysunek 44. Opinie na temat realizowanej współpracy przez gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Badani reprezentujący gminy wiejskie wskazywali w obszarze współpracy z innymi gminami na:

- Porozumienie dotyczące wspólnej realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Gorzowa Wielkopolskiego (ZIT MOF Gorzowa Wielkopolski Miejski Obszar Funkcjonalny Gorzowa Wielkopolskiego);
- Związek Celowy Gmin MG6;
- "Razem dla rozwoju powiatu żagańskiego"- podejmowanie wspólnych działań rozwojowych, których celem jest wzmocnienie sprawności administracyjnej samorządów terytorialnych;
- gospodarowanie odpadami, kulturą i turystyką;
- gospodarkę odpadami, zaopatrzenie w wodę, odbiór ścieków, komunikację zbiorową, edukację;
- Porozumienie Mużakowskie;
- porozumienie - budowę ścieżki rowerowej;
- Mały ZIT- pozyskanie środków unijnych na wspólne projekty realizowane z gminami partnerskimi;
- wymianę źródeł światła na LED na terenie całej gminy;

- ochronę środowiska, odbiór i zagospodarowanie odpadów;
- gospodarkę odpadami;
- działanie w sektorze inwestycji, drogownictwa, ochrona środowiska, turystyka;
- Porozumienie Łuk Mużakowa-Geopark;
- wspólne projekty dofinansowane z UE;
- wymianę źródeł oświetlenia ulicznego w ramach ZIT;
- ZZPG (Zielonogórski Związek Powiatowo-Gminny) - transport publiczny, ZGWL;
- w ramach MG6-gospodarka wodno-kanalizacyjna i odpadami;
- termomodernizację szkoły-wymiana C.O.
- pozyskanie środków zewnętrznych, prowadzenie schroniska dla zwierząt;
- polepszenie efektywności energetycznej budynków szkolnych.

Z kolei badani reprezentujący gminy miejsko-wiejskie wskazywali w obszarze współpracy z innymi gminami na:

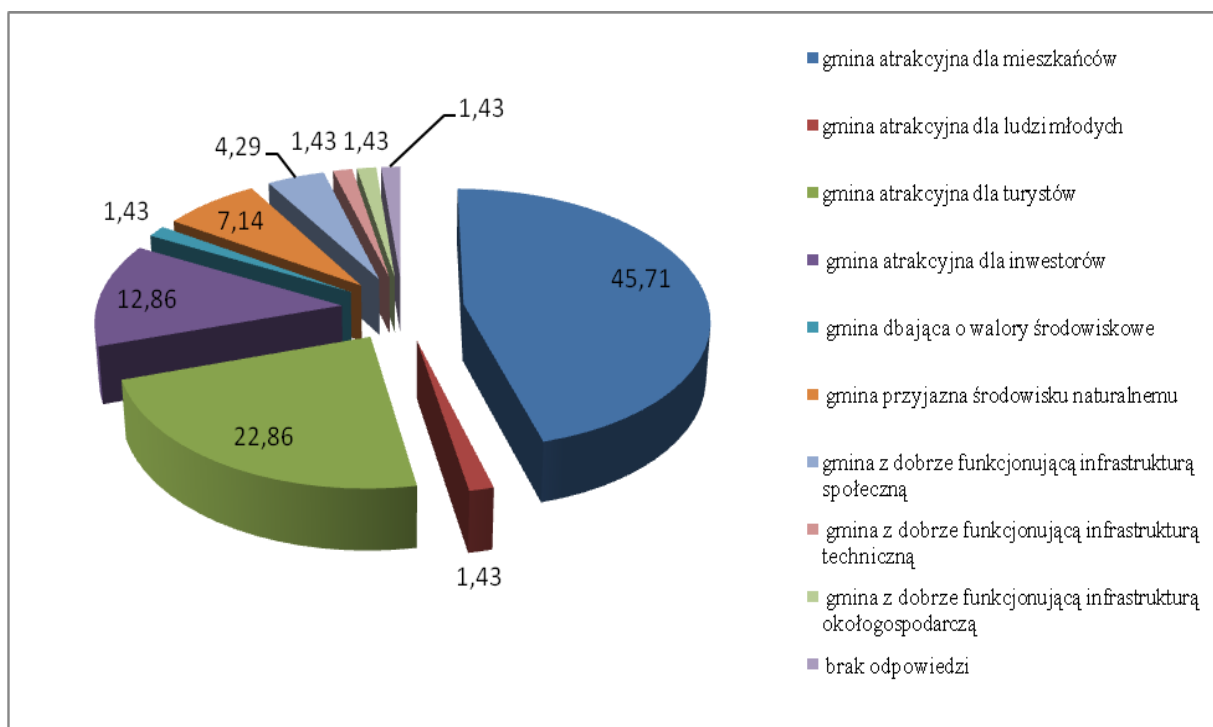
- nowosolski obszar funkcjonalny, współpraca w zakresie komunikacji autobusowej, turystyki;
- wspólne pozyskiwanie środków przedsięwzięcia kulturalne;
- projekty edukacyjne;
- Partnerstwo terytorialne „Północ województwa lubuskiego zawsze razem”;
- zagospodarowanie odpadami, porozumienie terytorialne;
- Żagań-Iłowa;
- gospodarkę odpadami komunalnymi - Celowy Związek Gmin CZG-12;
- Związek Komunalny - gospodarka odpadami; porozumienie terytorialne gmin;
- dotyczące współpracy gmin (Kozuchów, Nowa Sól, Nowe Miasteczko, Bytom Odrzański, Siedlisko, Kolsko, Sława, Szlichtyngowa, Wschowa); wzmocnienie, partnerstwa, łączenie potencjału
- organizację gospodarki odpadami komunalnymi;
- organizację transportu publicznego;
- kompleksowe uzbrojenie terenów inwestycyjnych;
- miejski obszar funkcjonalny -Międzyrzecz-Sulęcín;
- projekt uzbrojenia terenów inwestycyjnych;

- inwestycje termomodernizacyjne, wymiana starych pieców;
- budowę ścieżek rowerowych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych;

Natomiast wśród wskazań przedstawicieli gmin miejskich pojawiły się takie, jak:

- współpraca w ramach żarsko-żagańskiego obszaru funkcjonalnego;
- zagospodarowanie odpadów komunalnych;
- MOF; CZG 12- infrastruktura; ochrona środowiska;
- uzbrojenie terenów inwestycyjnych, kultura, ekologia, niska emisja.

W przeprowadzonej ankiecie respondenci poproszeni zostali również o ustosunkowanie się do podanych stwierdzeń, które najlepiej charakteryzują ich gminę, poprzez wskazanie spośród jednego sformułowania najlepiej oddającego charakter ich gminy. Mieli do wyboru takie stwierdzenia jak „gmina atrakcyjna dla mieszkańców”, „gmina atrakcyjna dla ludzi młodych”, „gmina atrakcyjna dla turystów”, „gmina atrakcyjna dla inwestorów”, „gmina dbająca o walory środowiskowe”, „gmina przyjazna środowisku naturalnemu”, „gmina z dobrze funkcjonującą infrastrukturą społeczną”, „gmina z dobrze funkcjonującą infrastrukturą techniczną”, „gmina z dobrze funkcjonującą infrastrukturą ekologiczną”. Wyniki zaprezentowano na rysunku 45.

Rysunek 45. Ocena sformułowań dotyczących gmin w świetle opinii ich przedstawicieli

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Z analizy danych przedstawionych na rysunku 45 wynika, że ponad 45% ankietowanych udzieliło odpowiedzi, że najlepiej ich gminę charakteryzuje sformułowanie „gmina atrakcyjna dla mieszkańców”. Natomiast o połowę mniej, bo około 23% badanych wybrała „gmina atrakcyjna dla turystów”, zaś prawie co ósmy ankietowany wskazywał na sformułowanie „gmina atrakcyjna dla inwestorów”, a co czternasty respondent „gmina przyjazna środowisku naturalnemu”, z kolei co dwudziesty trzeci na „gmina z dobrze funkcjonującą infrastrukturą społeczną”. Nieliczni wskazywali na sformułowanie „gmina atrakcyjna dla ludzi młodych”, „gmina dbająca o walory środowiskowe”, gmina z dobrze funkcjonującą infrastrukturą techniczną”, „gmina z dobrze funkcjonującą infrastrukturą ekologiczną”.

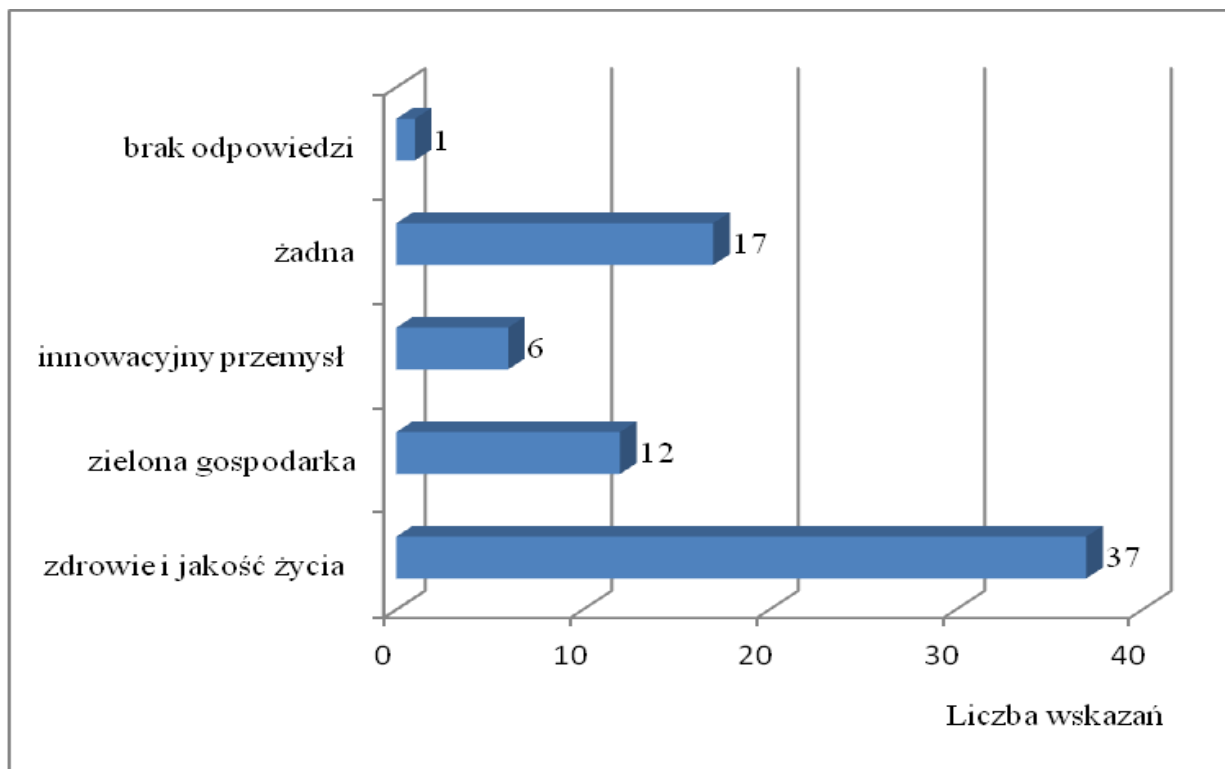
Jak się okazuje wśród kluczowych grup inteligentnych specjalizacji (tabela 53) ponad połowa ankietowanych (około 53%) wskazywała na zdrowie i jakość życia, prawie co szósty na zieloną gospodarkę, zaś co jedenasty na innowacyjny przemysł. Natomiast co czwarty badany nie uznaje za kluczowe wspomniane grupy inteligentnych specjalizacji. 1 osoba nie udzieliła odpowiedzi w tym obszarze.

Tabela 53. Kluczowe grupy inteligentnych specjalizacji w świetle opinii badanych

Grupy inteligentnych specjalizacji	Liczba	Procent wskazań [%]	Odsetek respondentów (n=70) [%]
zdrowie i jakość życia	37	50,68	52,86
zielona gospodarka	12	16,44	17,14
innowacyjny przemysł	6	8,22	8,57
żadna	17	23,29	24,29
brak odpowiedzi	1	1,37	1,43
Razem	73	100,00	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 46. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Którą z grupy inteligentnych specjalizacji w Pana/i gminie uznaje Pan/i za kluczowe?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Na uwagę zasługuje również fakt, że wśród prowadzonych w gminach obszarów specjalizacji w zakresie zielonej gospodarki pojawiły się:

- technologie środowiskowe, w tym m.in. produkty, procesy technologiczne, usługi, koncepcje działania, które powodują mniejszą uciążliwość dla środowiska naturalnego;
- Biogospodarka, obejmująca wszystkie sektory i związane z nimi usługi, które produkują, przetwarzają lub wykorzystują zasoby biologiczne w różnej formie;
- wysoko zaawansowane usługi środowiskowe;
- inne branże wspomagające, takie jak: sektor ICT, przemysł metalowy świadczący usługi dla obszaru technologii i usług środowiskowych, procesy logistyczne.

W kontekście prowadzonych w gminach obszarów specjalizacji w zakresie zdrowia i jakości znalazły się takie jak:

- wysoko zaawansowane usługi medyczne obejmujące przede wszystkim profilaktykę i rehabilitację;

- turystyka zdrowotna połączoną z innymi działaniami, takimi jak: sport, rekreację i wypoczynek;
- zdrowa, bezpieczna żywność (również produkty regionalne) od wytwarzania poprzez przetwórstwo, aż do sprzedaży na rynku regionalnym, krajowym i rynkach zagranicznych.

Z kolei w zakresie innowacyjnego przemysłu wskazano:

- przemysł ICT, obejmujący inteligentne media i infotainment, internet rzeczy, inteligentne technologie przemysłowe, zabezpieczenie wrażliwych danych;
- przemysł metalowy, obejmujące przedsiębiorstwa produkujące maszyny, urządzenia, zespoły i części metalowe, oraz konstrukcje i wyroby spawane;
- przemysł motoryzacyjny, w tym m.in. produkcję podzespołów, efektywność energetyczną i napędy alternatywne, bezpieczeństwo ruchu drogowego, inteligentne systemy transportowe;
- przemysł wydobywczy i energetyczny, obejmujący innowacyjne rozwiązania w zakresie procesu technologicznego, redukcję zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych, rozwój nowych, nieznanych dotąd zastosowań paliw kopalnych;
- drzewny, meblarski oraz papierniczy, w tym innowacje w zakresie technologii, funkcjonalności i estetyki oraz rozwój technik surowcooszczędnych, materiałoszczędnych oraz energooszczędnych;

Reasumując dotychczasowe rozważania, warto zauważyć, że istotnymi z punktu widzenia rozwoju gmin są jej uprawnienia do zaspokajania zbiorowych potrzeb. Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców ocenić można na wiele różnych sposobów, a jednym z nich jest analiza ilościowa instytucji świadczących usługi w wymiarze lokalnym, m.in. w przypadku analizowanych gmin jest to liczba przedszkoli, szkół podstawowych, bibliotek i filii. Odpowiednia ilość, jakość i dostępność usług świadczonych przez infrastrukturę m.in. społeczną, techniczną, okołogospodarczą w istotny sposób wpływa na atrakcyjność gmin, powiatu czy też województwa, przyczyniając się do ich rozwoju.

Rozdział 6. Wnioski i rekomendacje

Dotychczasowe rozważania w zakresie analizy potrzeb rozwojowych gmin województwa lubuskiego w świetle opinii ich przedstawicieli dają podstawy do utworzenia zbioru rekomendacji i zaleceń w obszarach: infrastruktura społeczna, techniczna, ekologiczno-gospodarcza, a także uwarunkowań środowiskowych, ze wskazaniem najpilniejszych potrzeb i wymagań stawianych gminom wiejskim, miejskim, miejsko-wiejskim w tym zakresie.

Podjętym się problemu wskazania potencjału rozwojowego gmin wiejskich, miejskich, miejsko-wiejskich województwa lubuskiego należy dokonać bilansu i wyróżnienia determinantów, jakie mogą pojawić się w przyszłości na podstawie obecnie obserwowanego stanu. Podstawą do takich rozważań jest przeprowadzenie analizy SWOT. Wyniki zaprezentowane w tabelach od 54 do 59 uzyskano na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wśród przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich, miejsko-wiejskich.

Tabela 54. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – silne i słabe strony gmin wiejskich województwa lubuskiego

Silne strony	Słabe strony
<p>Gmina wiejska 1 korzystne położenie geograficzne, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina wiejska 2 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 3 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 4 potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 5 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 6 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci</p>	<p>Gmina wiejska 1 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, słaba współpraca ze społecznością lokalną, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 2 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 3 zły stan dróg bądź ich brak, niedoinwestowanie bazy kulturalnej</p> <p>Gmina wiejska 4 duża odległość od aglomeracji miejskich</p> <p>Gmina wiejska 5 duża odległość od aglomeracji miejskich, brak oczyszczalni ścieków, zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej</p>

<p>wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 7 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 8 potencjał turystyczno-rekreacyjny</p> <p>Gmina wiejska 9 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 10 korzystne położenie geograficzne, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 11 potencjał turystyczno-rekreacyjny, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 12 turystyka i rekreacja ze względu na położenie</p> <p>Gmina wiejska 13 potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 14 korzystne położenie geograficzne, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 15 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe</p> <p>Gmina wiejska 16 rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina wiejska 17 korzystne położenie geograficzne, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina wiejska 18 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 19 tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 20</p>	<p>Gmina wiejska 6 zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, słaba współpraca ze społecznością lokalną, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą</p> <p>Gmina wiejska 7 zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych</p> <p>Gmina wiejska 8 brak oczyszczalni ścieków, zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej</p> <p>Gmina wiejska 9 brak oczyszczalni ścieków, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 10 słaba współpraca ze społecznością lokalną, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą</p> <p>Gmina wiejska 11 zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 12 zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, słaba współpraca ze społecznością lokalną, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 13 duża odległość od aglomeracji miejskich, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 14 duża odległość od aglomeracji miejskich, brak oczyszczalni ścieków, zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 15 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 16</p>
---	--

<p>korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta</p> <p>Gmina wiejska 21 tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina wiejska 22 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 23 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 24 potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina wiejska 25 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 26 korzystne położenie geograficzne, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina wiejska 27 dobra infrastruktura oświatowa, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina wiejska 28 potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina wiejska 29 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina wiejska 30 potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa</p> <p>Gmina wiejska 31</p>	<p>niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 17 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi</p> <p>Gmina wiejska 18 zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 19 zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 20 brak oczyszczalni ścieków, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej</p> <p>Gmina wiejska 21 brak oczyszczalni ścieków, zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 22 duża odległość od aglomeracji miejskich, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi</p> <p>Gmina wiejska 23 zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą</p> <p>Gmina wiejska 24 duża odległość od aglomeracji miejskich, zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niewystarczający dostęp do sieci gazowej</p> <p>Gmina wiejska 25 zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, słaba współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina wiejska 26 brak oczyszczalni ścieków, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 27 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej,</p>
---	---

<p>korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina wiejska 32 korzystne położenie geograficzne, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe</p>	<p>brak możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 28 brak oczyszczalni ścieków, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 29 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 30 brak oczyszczalni ścieków, zły stan dróg bądź ich brak</p> <p>Gmina wiejska 31 niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina wiejska 32 duża odległość od aglomeracji miejskich, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p>
---	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Tabela 55. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – szanse i zagrożenia gmin wiejskich województwa lubuskiego

Szanse	Zagrożenia
<p>Gmina wiejska 1 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, edukacja ekologiczna społeczeństwa</p> <p>Gmina wiejska 2 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, edukacja ekologiczna społeczeństwa</p> <p>Gmina wiejska 3 rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina wiejska 4 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze</p>	<p>Gmina wiejska 1 brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość</p> <p>Gmina wiejska 2 wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina wiejska 3 dewastacja środowiska naturalnego przez turystów, brak napływu kapitału/malejące</p>

<p>Gmina wiejska 5 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina wiejska 6 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina wiejska 7 rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina wiejska 8 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego</p> <p>Gmina wiejska 9 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, edukacja ekologiczna społeczeństwa</p> <p>Gmina wiejska 10 brak odp.</p> <p>Gmina wiejska 11 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 12 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze</p> <p>Gmina wiejska 13 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze</p> <p>Gmina wiejska 14 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, edukacja ekologiczna społeczeństwa</p> <p>Gmina wiejska 15 rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina wiejska 16 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, edukacja ekologiczna społeczeństwa, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 17 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy</p>	<p>zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina wiejska 4 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina wiejska 5 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina wiejska 6 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina wiejska 7 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina wiejska 8 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina wiejska 9 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina wiejska 10 brak odp.</p> <p>Gmina wiejska 11 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina wiejska 12 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina wiejska 13 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina wiejska 14 wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina wiejska 15 zagrożenia powodziowe, pożarowe</p> <p>Gmina wiejska 16 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków</p>
---	---

<p>Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 18 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 19 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina wiejska 20 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina wiejska 21 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 22 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina wiejska 23 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, edukacja ekologiczna społeczeństwa, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 24 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 25 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 26 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 27 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, nawiązywanie współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi</p>	<p>zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina wiejska 17 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina wiejska 18 wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina wiejska 19 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina wiejska 20 brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina wiejska 21 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina wiejska 22 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina wiejska 23 wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina wiejska 24 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina wiejska 25 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina wiejska 26 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina wiejska 27 brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość</p>
---	---

<p>Gmina wiejska 28 rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 29 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 30 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej</p> <p>Gmina wiejska 31 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, edukacja ekologiczna społeczeństwa, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina wiejska 32 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p>	<p>zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina wiejska 28 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina wiejska 29 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina wiejska 30 zagrożenia powodziowe, pożarowe</p> <p>Gmina wiejska 31 wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych</p> <p>Gmina wiejska 32 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p>
---	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Tabela 56. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – silne i słabe strony gmin miejskich województwa lubuskiego

Silne	Słabe
<p>Gmina miejska 1 rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, występujące zasoby naturalne, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina miejska 2 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina miejska 3 korzystne położenie geograficzne, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, dobra</p>	<p>Gmina miejska 1 duża odległość od aglomeracji miejskich, zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejska 2 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejska 3 duża odległość od aglomeracji miejskich, niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna</p>

<p>infrastruktura oświatowa</p> <p>Gmina miejska 4 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina miejska 5 potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina miejska 6 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, wysoka aktywność zawodowa mieszkańców, dobra infrastruktura oświatowa</p>	<p>Gmina miejska 4 duża odległość od aglomeracji miejskich, słaba współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejska 5 duża odległość od aglomeracji miejskich, zły stan dróg bądź ich brak, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejska 6 niedoinwestowanie bazy kulturalnej</p>
--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Tabela 57. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – szanse i zagrożenia gmin miejskich województwa lubuskiego

Szanse	Zagrożenia
<p>Gmina miejska 1 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejska 2 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, edukacja ekologiczna społeczeństwa, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejska 3 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejska 4 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, edukacja ekologiczna społeczeństwa</p> <p>Gmina miejska 5 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejska 6 położenie transgraniczne</p>	<p>Gmina miejska 1 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejska 2 wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejska 3 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejska 4 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejska 5 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych,</p>

	społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2 Gmina miejska 6 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów
--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Tabela 58. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – silne i słabe strony gmin miejsko-wiejskich województwa lubuskiego

Silne	Słabe
<p>Gmina miejsko-wiejska 1 korzystne położenie geograficzne, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 2 rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 3 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 4 korzystne położenie geograficzne, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, wysoka aktywność zawodowa mieszkańców, dobra infrastruktura oświatowa, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 5 korzystne położenie geograficzne, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 6 potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, dobra infrastruktura oświatowa, bogate dziedzictwo kulturowe; liczne zabytki</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 7 potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, dobra infrastruktura oświatowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 8 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, walory krajobrazowe</p>	<p>Gmina miejsko-wiejska 1 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, słaba współpraca ze społecznością lokalną, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 2 niewystarczający dostęp do sieci gazowej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 3 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, niedoinwestowanie bazy kulturalnej</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 4 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niedoinwestowanie bazy kulturalnej</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 5 zły stan dróg bądź ich brak, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 6 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, słaba współpraca ze społecznością lokalną, niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacji sanitarnej oraz ścieżek rowerowych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 7 duża odległość od aglomeracji miejskich, zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci</p>

<p>Gmina miejsko-wiejska 9 potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 10 korzystne położenie geograficzne, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 11 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 12 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 13 rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 14 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 15 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 16 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 17 potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 18 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 19 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa, dobra</p>	<p>wodociągowej i kanalizacyjnej, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 8 duża odległość od aglomeracji miejskich, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, słaba współpraca ze społecznością lokalną, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 9 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, słaba współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 10 zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 11 brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 12 niewystarczający dostęp do sieci gazowej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 13 duża odległość od aglomeracji miejskich, brak dostępu do sieci gazowej; brak kanalizacji dla prawie 50% mieszkańców</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 14 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 15 słaba współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 16 duża odległość od aglomeracji miejskich, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 17 duża odległość od aglomeracji miejskich, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 18 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 19 zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny</p>
---	--

<p>współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 20 korzystne położenie geograficzne, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, dobra infrastruktura oświatowa, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 21 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 22 potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 23 korzystne położenie geograficzne, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 24 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 25 potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 26 korzystne położenie geograficzne, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 27 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, walory krajobrazowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 28 potencjał turystyczno-rekreacyjny, dobra infrastruktura oświatowa, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 29 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, walory krajobrazowe, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p>	<p>sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 20 niedoinwestowanie bazy kulturalnej, słaba współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 21 niewystarczający dostęp do sieci gazowej</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 22 duża odległość od aglomeracji miejskich, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 23 zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 24 duża odległość od aglomeracji miejskich, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 25 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, niedoinwestowanie bazy kulturalnej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 26 zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 27 duża odległość od aglomeracji miejskich, zły stan dróg bądź ich brak, niedoinwestowanie bazy kulturalnej</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 28 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 29 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich brak, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 30 zły stan dróg bądź ich brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 31 niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zły stan dróg bądź ich</p>
---	--

<p>Gmina miejsko-wiejska 30 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, dobra infrastruktura oświatowa</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 31 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, walory krajobrazowe, dobra infrastruktura oświatowa, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 32 korzystne położenie geograficzne, potencjał turystyczno-rekreacyjny, rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej, tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe, tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe, występujące zasoby naturalne, walory krajobrazowe, wysoka aktywność zawodowa mieszkańców, dobra infrastruktura oświatowa, dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa, dobra współpraca ze społecznością lokalną</p>	<p>brak, zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niewystarczający dostęp do sieci gazowej, brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 32 niedoinwestowanie bazy kulturalnej</p>
--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Tabela 59. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – szanse i zagrożenia gmin miejsko-wiejskich województwa lubuskiego

Szanse	Zagrożenia
<p>Gmina miejsko-wiejska 1 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, edukacja ekologiczna społeczeństwa, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 2 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 3 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o</p>	<p>Gmina miejsko-wiejska 1 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 2 wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 3</p>

<p>zasoby kulturowo-przyrodnicze, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 4 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, nawiązywanie współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 5 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 6 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, nawiązywanie współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi, edukacja ekologiczna społeczeństwa, współpraca z sąsiednimi gminami, położenie Gminy; dostępność kolejowa; droga krajowa; bliskość dróg S3 i S5</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 7 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, edukacja ekologiczna społeczeństwa, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 8 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 9 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 10 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 11 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 12 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 13 rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 14 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, współpraca z sąsiednimi gminami</p>	<p>wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 4 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 5 wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 6 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 7 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 8 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 9 brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 10 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 11 zagrożenia powodziowe, pożarowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 12 zagrożenia powodziowe, pożarowe</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 13 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 14 wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p>
---	---

<p>Gmina miejsko-wiejska 15 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 16 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 17 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 18 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, nawiązywanie współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 19 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 20 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 21 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 22 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, edukacja ekologiczna społeczeństwa, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 23 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 24 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 25 pozyskanie środków z funduszy Unii</p>	<p>Gmina miejsko-wiejska 15 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 16 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 17 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 18 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 19 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 20 społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 21 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 22 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 23 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 24 zagrożenia powodziowe, pożarowe, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 25 społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 26 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków</p>
--	---

<p>Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 26 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 27 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 28 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 29 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, położenie transgraniczne</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 30 pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, nawiązywanie współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi, edukacja ekologiczna społeczeństwa, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 31 dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, nawiązywanie współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi, edukacja ekologiczna społeczeństwa, położenie transgraniczne, współpraca z sąsiednimi gminami</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 32</p>	<p>zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 27 brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 28 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 29 zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 30 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 31 zagrożenia powodziowe, pożarowe, brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość, zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych</p> <p>Gmina miejsko-wiejska 32 zagrożenia powodziowe, pożarowe, społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2</p>
--	--

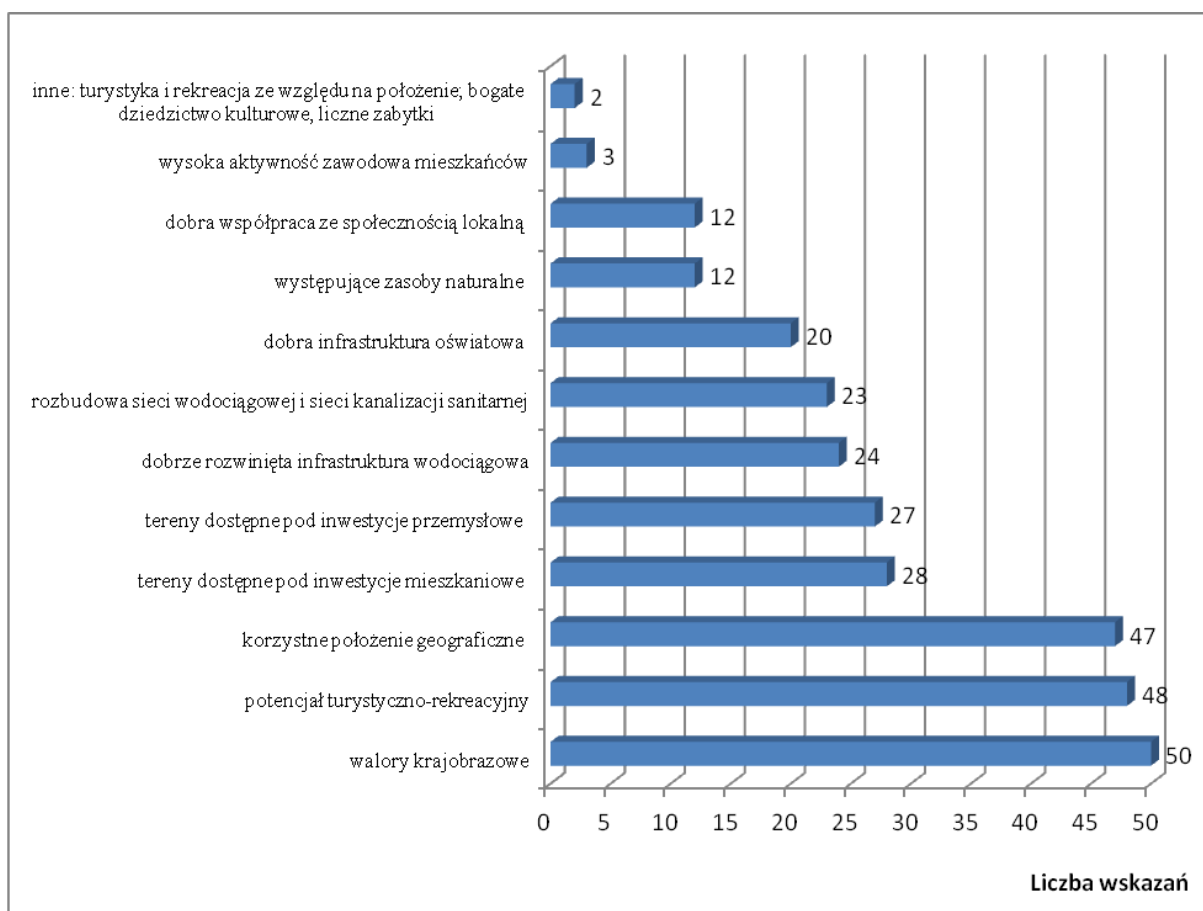
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Z badań wynika, że ponad 71% osób (tabela 60, rysunek 47) wskazuje wśród silnych stron walory krajobrazowe, na potencjał turystyczno-rekreacyjny ok. 68%, korzystne położenie geograficzne ponad 6% (tabela 60). Najmniejszy był odsetek respondentów wskazujących wysoką aktywność zawodową mieszkańców (4,29%). Dwie osoby (1,4% badanych) wymieniło inne silne strony rozwoju gmin, tj. turystyka i rekreacja ze względu na położenie oraz bogate dziedzictwo kulturowe, liczne zabytki.

Tabela 60. Analiza SWOT - zbiorcze zestawienie silnych stron gmin

Silne strony rozwoju gmin	Liczba wskazań	Procent wskazań [%]	Odsetek respondentów (n=70) [%]
walory krajobrazowe	50	16,89	71,43
potencjał turystyczno-rekreacyjny	48	16,22	68,57
korzystne położenie geograficzne	47	15,88	67,14
tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe	28	9,46	40,00
tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe	27	9,12	38,57
dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa	24	8,11	34,29
rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej	23	7,77	32,86
dobra infrastruktura oświatowa	20	6,76	28,57
występujące zasoby naturalne	12	4,05	17,14
dobra współpraca ze społecznością lokalną	12	4,05	17,14
wysoka aktywność zawodowa mieszkańców	3	1,01	4,29
Inne:	2	0,68	2,8
turystyka i rekreacja ze względu na położenie	1	0,34	1,4
bogate dziedzictwo kulturowe, liczne zabytki	1	0,34	1,4
Razem	296	100,00	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 47. Opinie respondentów dotyczące silnych stron gmin

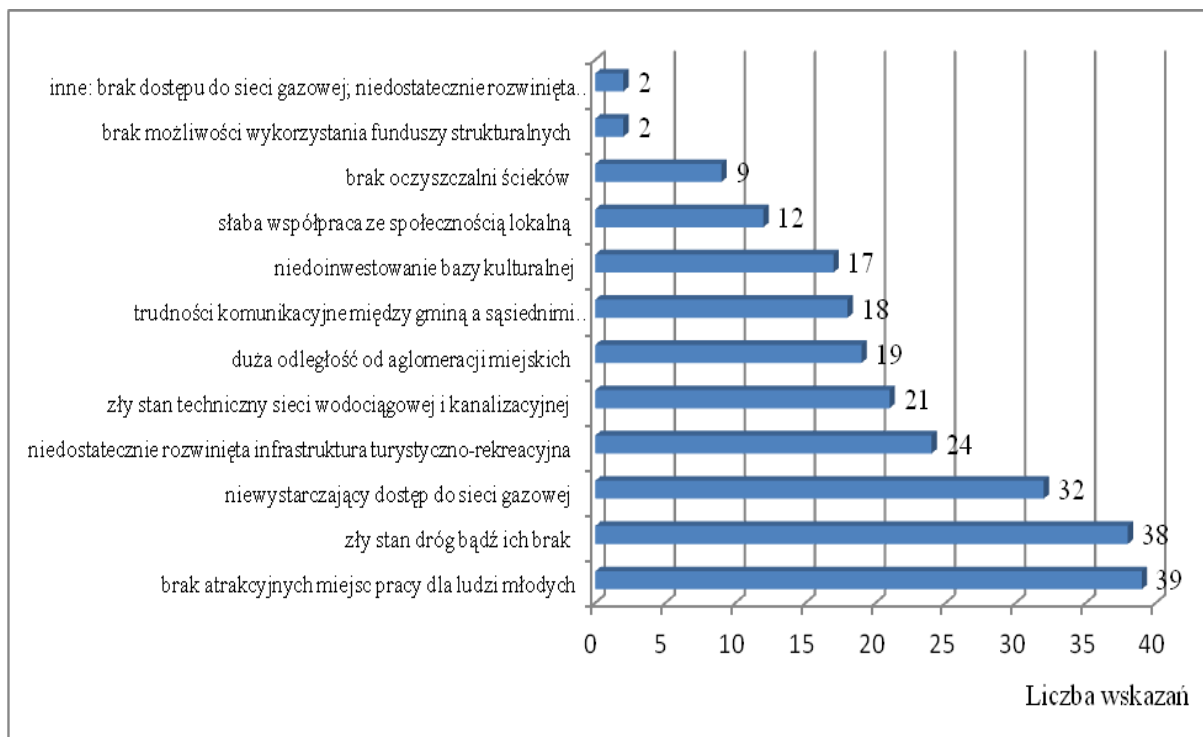
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Wśród słabych stron rozwoju gmin (tabela 61, rysunek 48) ponad połowa badanych osób, tj. około 56% wymieniła brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych. Nieco mniejszy odsetek respondentów, bo ponad 54% wskazywał na zły stan dróg bądź ich brak. Natomiast co drugi niewystarczający dostęp do sieci gazowej. Warto również zauważyć, że dla ponad 34% ankietowanych słabą stroną rozwoju gmin była niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna, zaś dla 30% zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Najmniejszą liczbę wskazań otrzymały brak oczyszczalni ścieków (9), brak możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych (2). Pojedynczy respondenci wskazywali również na takie słabe strony, jak brak dostępu do sieci gazowej (1), niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacji sanitarnej oraz ścieżek rowerowych (1).

Tabela 61. Analiza SWOT - zbiorcze zestawienie słabych stron gmin

Słabe strony rozwoju gmin	Liczba wskazań	Procent wskazań [%]	Odsetek respondentów [%]
brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych	39	16,74	55,71
zły stan dróg bądź ich brak	38	16,31	54,29
niewystarczający dostęp do sieci gazowej	32	13,73	45,71
niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna	24	10,30	34,29
zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej	21	9,01	30,00
duża odległość od aglomeracji miejskich	19	8,15	27,14
trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą	18	7,73	25,71
niedoinwestowanie bazy kulturalnej	17	7,30	24,29
słaba współpraca ze społecznością lokalną	12	5,15	17,14
brak oczyszczalni ścieków	9	3,86	12,86
brak możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych	2	0,86	
inne, w tym:	2	0,86	2,86%
brak dostępu do sieci gazowej;	1	0,43	1,43%
niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacji sanitarnej oraz ścieżek rowerowych	1	0,43	1,43%
Razem	233	100,00	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 48. Opinie respondentów dotyczące szans rozwoju gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

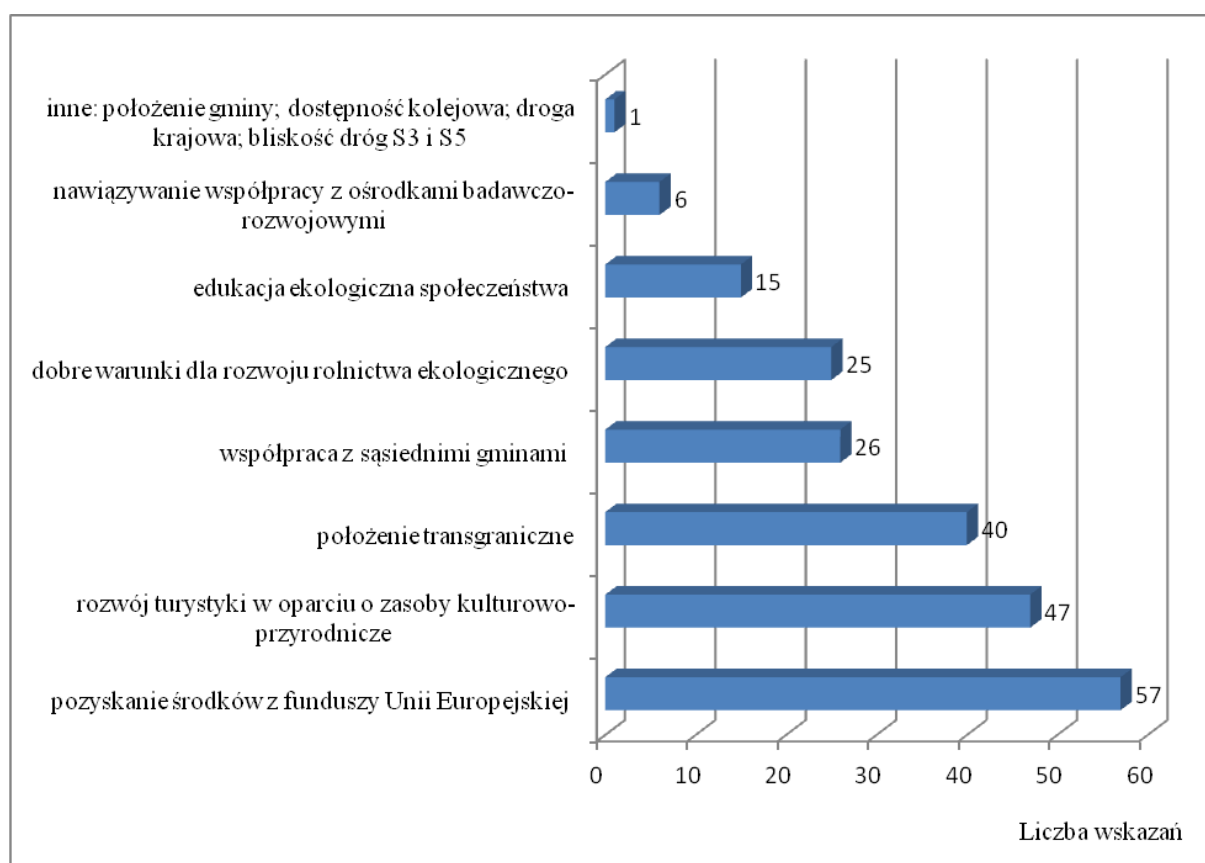
Biorąc pod uwagę szanse (tabela 62, rysunek 49) rozwoju gmin można zauważyć, że ponad 37% przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich wskazywała na pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej, zaś około 31% rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze, a ponad 30% na położenie transgraniczne. Pojedynczy respondenci wskazywali również na takie szanse strony, jak położenie gminy; dostępność kolejowa; droga krajowa; bliskość dróg S3 i S5 (1), zaś 1 nie udzielił odpowiedzi na pytanie zadane w kwestionariuszu.

Tabela 62. Analiza SWOT - zbiorcze zestawienie szans rozwoju gmin

Szanse rozwojowe gmin	Liczba wskazań	Procent wskazań [%]	Odsetek respondentów [%]
pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej	57	26,15	37,35
rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze	47	21,56	30,80
położenie transgraniczne	40	18,35	26,21

współpraca z sąsiednimi gminami	26	11,93	17,04
dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego	25	11,47	16,38
edukacja ekologiczna społeczeństwa	15	6,88	9,83
nawiązywanie współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi	6	2,75	3,93
inne: położenie gminy; dostępność kolejowa; droga krajowa; bliskość dróg S3 i S5	1	0,46	0,66
brak odpowiedzi	1	0,46	0,66
Razem		100,00	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 49. Opinie respondentów dotyczące szans rozwojowych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

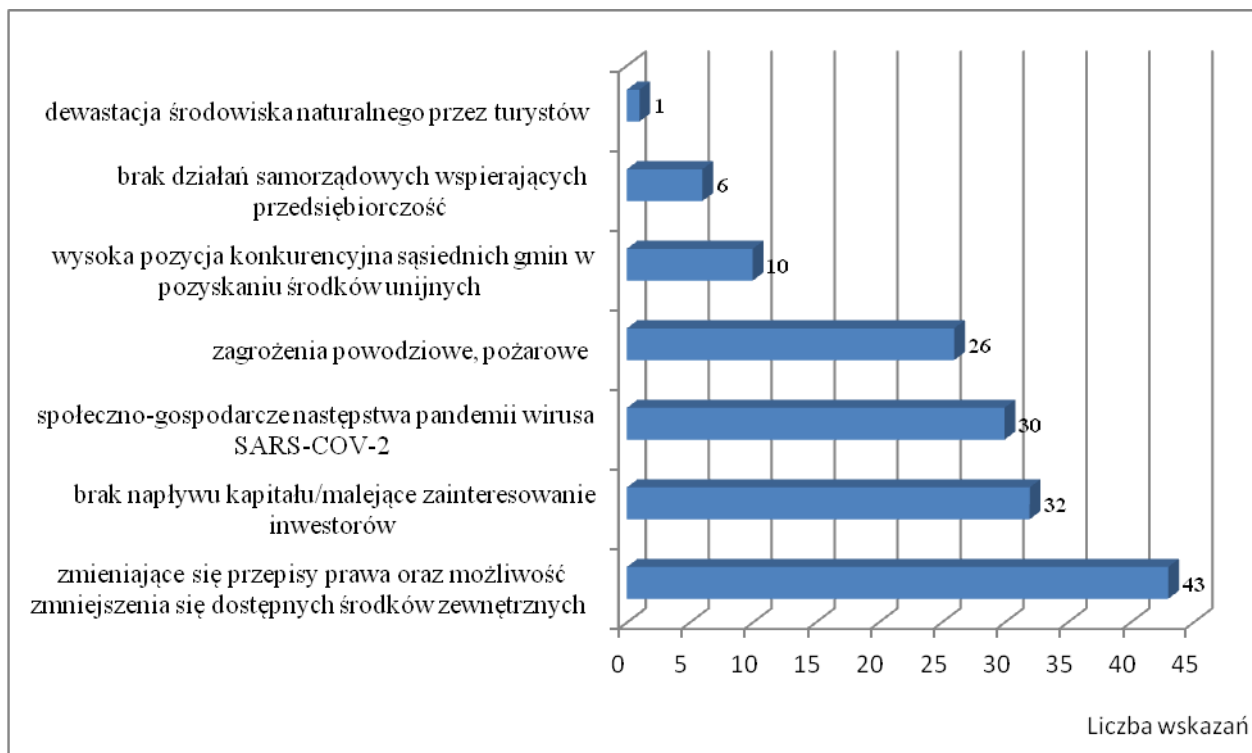
Biorąc pod uwagę zagrożenia rozwoju gmin wskazane przez 70 przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich, można zauważyć, że większość badanych osób,

bo ponad 61%, wskazywała na zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych, około 46% na brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów. Natomiast co drugi badany na społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2, zaś prawie co trzeci na zagrożenia powodziowe, pożarowe. Ponad 14% osób wskazało na wysoką pozycję konkurencyjną sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych, a prawie co dwunasty na brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość. 1 badany wskazał na dewastację środowiska naturalnego przez turystów.

Tabela 63. Analiza SWOT - zbiorcze zestawienie zagrożeń rozwoju gmin

Zagrożenia rozwojowe gmin	Liczba wskazań	Procent wskazań [%]	Odsetek respondentów [%]
zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych	43	29,05	61,43
brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów	32	21,62	45,71
społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2	30	20,27	42,86
zagrożenia powodziowe, pożarowe	26	17,57	37,14
wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych	10	6,76	14,29
brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość	6	4,05	8,57
dewastacja środowiska naturalnego przez turystów	1	0,68	1,43
Razem	148	100,00	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Rysunek 50. Opinie respondentów dotyczące zagrożeń rozwojowych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Podczas badań ustalono, jakie są kierunki rozwoju gmin województwa lubuskiego w perspektywie do 2025 r. Wyniki zaprezentowano w tabeli 64.

Tabela 64. Kierunki rozwoju gmin województwa lubuskiego w perspektywie do 2025 r. w opinii ich przedstawicieli

Gminy wiejskie
<ul style="list-style-type: none"> • bogate walory przyrodnicze dogodne dla rozwoju turystyki; brak jasno określonej polityki rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy; • przygotowanie ekspertyzy syntetyzującej, uwzględniającej wszelkie potencjały i szanse rozwoju gminy; • uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej; • rozwój infrastruktury technicznej (wodociągowej); • rozwój infrastruktury drogowej; budowa nowych obiektów sportowych (boisk, hal, tras rowerowych); • turystyka, energia odnawialna; • rozwój potencjału gospodarczego gminy, rozwój infrastruktury rekreacyjno-sportowej i turystycznej, zabezpieczenie przeciwpowodziowe, budowa bazy edukacyjnej dla dzieci do lat 6; • turystyka; działalność gospodarcza (strefa aktywności gospodarczej); • rozwój gospodarczy poprzez dalszy rozwój lokalnej strefy przemysłowej oraz rozwój rolnictwa m.in. ekologicznego. Rozwój budownictwa jednorodzinnego, współpraca

<p>społeczności lokalnej z otoczeniem i kulturą. Wykorzystanie potencjału związanego ze stanem środowiska naturalnego, proekologiczne działania samorządu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój gminy jako produktu turystycznego, oparty na potencjale geoparku Łuk Mużakowa; • gmina spełnia wymogi jakie są niezbędne by uzyskać statut obszaru ochrony uzdrowiskowej, aby w przyszłości po powołaniu do życia zakładów lecznictwa uzdrowiskowego - statutu uzdrowiska; • zapewnienie mieszkańcom warunków do rozwoju i podwyższenie poziomu jakości ich życia; prowadzenie polityki gminnej sprzyjającej rozwojowi społeczno-gospodarczemu w gminie; poprawa jakości środowiska w gminie; • rozwój polityki przestrzennej; • poprawa oferty turystycznej; • poprawa jakości dróg i oświetlenia; • polepszenie jakości życia mieszkańców gminy-jego standardów poprzez remonty dróg, budowę i modernizację oczyszczalni ścieków, rozwój w wymiarze społecznym, kulturalnym, zdrowotnym i ekologicznym; • rolnictwo, usługi turystyka; • rolniczy, turystyczny, przyrodniczy, rekreacyjny; • kanalizacja, drogownictwo, rozwój gospodarczy; • rozwój gminy wiejskiej w kierunku turystyki powiązanej z Geoparkiem Unesco „Łuk Mużakowa”; • W kierunku właściwym dla dobra mieszkańców z poszanowaniem ekologii, klimatu; • ekologia, OZE, gazyfikacja, kanalizacja; • turystyczno-rekreacyjny • walory krajobrazowe i położenie Gminy pozwala na rozwój turystyki w rejonie; • turystyka, ekologia; • budowa dróg, rozwój wodnokanalizacyjny, transport publiczny stacjonarny PSZOK; • budownictwo jednorodzinne; infrastruktura transportowa; poprawa gospodarki wodno-kanalizacyjnej; • kierunek pozwalający na rozwój miejsc rekreacji, dobrego powietrza, turystyki, promowania krainy miodu, termomodernizacja; • budowa infrastruktury technicznej, rozbudowa obiektów sportowo-rekreacyjnych, ochrona zasobów naturalnych gminy; • tworzenie terenów pod inwestycje; infrastruktura drogowa.
Gminy miejskie
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój w oparciu o branżę ceramiki i budowlanej; rozwój w oparciu o bazy logistyczne i składy, centa dystrybucji; • poprawa bezpieczeństwa (budowa obwodnicy); poprawa bazy sportowo-turystyczno-rekreacyjnej; budownictwo mieszkaniowe.
Gminy miejsko-wiejskie
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój przetwórstwa metali, oraz poprawa jakości życia; • rozbudowa infrastruktury drogowej;

- rozbudowa infrastruktury kanalizacyjnej;
- rozbudowa systemów odnawialnych źródeł energii;
- infrastruktura drogowa; infrastruktura wodnokanalizacyjna; infrastruktura gazowa;
- zagospodarowanie terenów inwestycyjnych oraz rozwój infrastruktury drogowej (obwodnica Bogaczowa i Nowogrodu Bobrzańskiego), kanalizacyjnej, wodociągowej (hydrofornia w Nowogrodzie Bobrzańskim), gazowej, sieci informatycznej (światłowód), wymiana oświetlenia i rozbudowa sieci oświetlenia na terenie gminy. Nieatrakcyjna dla odwiedzających i mieszkańców np. budowa ścieżek rowerowych;
- agroturystyka, turystyka, logistyka i transport, przemysł obróbczy (obróbka skrawaniem), przemysł drzewny i opakowaniowy (tekturowy), przemysł metalowy;
- rozwój dróg; rozwój turystyki i usług z nią związanych; odnawialne źródła energii; rozwój inwestycji kultury i bazy kulturalnej; budowa mieszkań;
- OZE, gospodarka wodno-ściekowa, rozwój infrastruktury turystycznej;
- żywność ekologiczna; turystyka weekendowa;
- turystyka i gałęzie pochodne;
- mieszkalnictwo; gospodarka - magazyn węglowodorów; gospodarka-kopalnia miedzi; turystyka;
- podniesienie atrakcyjności turystycznej; budowa kanalizacji, dróg i ścieżek rowerowych, podniesienie atrakcyjności kulturalnej, rewitalizacja terenów zielonych, podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej; pozyskanie środków unijnych w perspektywie finansowej 2021-2027;
- budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej; budowa sieci gazowej, poprawa nawierzchni dróg; aktywne pozyskiwanie inwestorów;
- zabezpieczenie potrzeb społeczno-bytowych mieszkańców (woda, oczyszczanie ścieków, oświetlenie, drogi);
- rozwój gospodarczy-strefa inwestycyjna;
- wzmocnienie potencjału gospodarczego poprzez rozwijanie terenów inwestycyjnych, większy nacisk na tereny zielone, likwidacja niskiej emisji, dalsze rozwijanie infrastruktury edukacyjnej i mieszkalnictwa;
- dalsza poprawa jakości środowiska naturalnego;
- infrastruktura drogowa, w tym budowa nowych dróg, remonty, tereny inwestycyjne, infrastruktura turystyczna (ścieżki rowerowe), kanalizacje sanitarne, oczyszczalnie ścieków;
- dalsza rozbudowa parku rozrywki „Majaland Kownaty”, która generowała będzie zwiększoną liczbę odwiedzających;
- przemysł i gospodarka;
- turystyczno-rolniczy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W toku badań ustalono, że gminach należałoby podjąć szereg działań takich jak:

- budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej (odsetek odpowiedzi - 84,3%)
- budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków (odsetek odpowiedzi - 57,1%)
- wsparcie dla programów szerszego wykorzystania energii ekologicznej (biopaliwa, energia słoneczna, energia wiatrowa, itp.) (odsetek odpowiedzi - 65,7%)
- stworzenie podstaw dla nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi, zapewniającego wzrost odzysku tych odpadów (odsetek odpowiedzi - 50%)

- przekształcenie istniejących systemów ogrzewania obiektów publicznych w bardziej przyjazne dla środowiska, a w szczególności ograniczenie "niskiej emisji", tj. wszelkich zanieczyszczeń komunikacyjnych, emisji pyłów i szkodliwych gazów z domowych pieców grzewczych (odsetek odpowiedzi - 70%)
- wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (odsetek odpowiedzi - 30%)
- promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach (odsetek odpowiedzi - 40%)
- zwiększenie dostępu do bazy edukacyjnej (budowa przedszkoli/szkół) (odsetek odpowiedzi - 41,4%)
- rozbudowa obiektów oświatowych (odsetek odpowiedzi - 25,7%)
- budowa placów zabaw/świeclic (odsetek odpowiedzi - 25,7%)
- zwiększenie oferty kulturalnej (festyny, imprezy plenerowe, itp.) (odsetek odpowiedzi - 30%)
- inwestowanie w otoczenie biznesu (odsetek odpowiedzi - 24,3%)
- dostęp do internetu (42,9%)
- dostęp do połączeń telefonicznych (odsetek odpowiedzi - 11,4%)
- rozwój systemu transportu publicznego (odsetek odpowiedzi - 31,4%)
- budowa dróg (87,1%)
- wprowadzenie rozwiązań dotyczących estetyki miejscowości (zieleni, skwery, itp.) (odsetek odpowiedzi - 54,3%)
- podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców (odsetek odpowiedzi - 60%)
- inne, takie jak remonty wodociągów i stacji uzdatniania (odsetek odpowiedzi - 1,4%)

W świetle przeprowadzonych badań i konsultacji z przedstawicielami władz gmin województwa lubuskiego można wskazać na kluczowe potrzeby inwestycyjne jakie są oczekiwane w jednostkach samorządowych. Nadal dominują tradycyjne potrzeby odnoszące się do aspektów związanych z infrastrukturą zapewniającą podstawowe potrzeby mieszkańców. Mimo znaczących nakładów poniesionych w minionych latach w tym zakresie i widocznych zmian także w zakresie deklaracji wspomnianych przedstawicieli gmin nadal działania te są niezbędne. Wynika to z jednej strony z uzupełnienia już istniejącej sieci jak również wymiany części zużytych instalacji. Dostrzegane są także rosnące potrzeby odnoszące się do nowoczesnych technologii związanych z zastosowaniem energii odnawialnej i większej dbałości o środowisko zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju.

Wyraźnie można też dostrzec zróżnicowanie pomiędzy gminami wiejskimi i wiejsko-miejskimi, które charakteryzują się na ogół zbliżonymi odpowiedziami i zapotrzebowaniem a gminami miejskimi. Wskazuje to konieczność zróżnicowania wsparcia w zakresie realizacji potrzeb inwestycyjnych dla tych różnych jednostek samorządowych.

Wśród wskazanych działań, które należy podjąć w gminach na pierwszy plan wysuwają się te związane z budową i modernizacją kanalizacji sanitarnej, przekształcenie istniejących systemów ogrzewania obiektów publicznych w bardziej przyjazne dla środowiska, a w szczególności ograniczenie "niskiej emisji", tj. wszelkich zanieczyszczeń komunikacyjnych, emisji pyłów i szkodliwych gazów z domowych pieców grzewczych, a także wsparcie dla programów szerszego wykorzystania energii ekologicznej (biopaliwa, energia słoneczna, energia wiatrowa, itp.).

Stosowana polityka wspierania inwestycji powinna uwzględniać coraz bardziej zróżnicowaną sytuację poszczególnych gmin z województwa lubuskiego. Uzyskane wyniki nie są bowiem jednoznaczne i jak już wspomniano wskazują na zachodzącą w gminach transformację w zakresie potrzeb inwestycyjnych. Duże dysproporcje występują pomiędzy gminami wiejskimi i wiejsko-miejskimi a miejskimi. W zakresie tej pierwszej grupy nadal kluczowe są inwestycje wodno-kanalizacyjne, drogowe oraz obszary zagospodarowania odpadów. Działania te pozwalają dalej poprawiać standard życia, ale i ochrony środowiska. Również zwraca się uwagę na sieć energetyczną oraz w dalszej mierze telekomunikacyjną. Jest to o tyle istotne, że zwiększa to jedno z podstawowych zagrożeń czyli brak generowania atrakcyjnych miejsc pracy i w konsekwencji warunków do funkcjonowania. Znaczenie zagospodarowania odpadów wzrasta w gminach miejskich podobnie jak problemy energetyczne. Poważnym zagrożeniem z jakim zmagają się gminy jest utrata konkurencyjności w stosunku do innych jednostek samorządowych. Problem ten jest coraz bardziej widoczny zwłaszcza, iż przedstawiciele gmin wskazują jako podstawowe zagrożenia dotyczące dostępności środków zewnętrznych na finansowanie działań oraz pojawiające się coraz bardziej ograniczenia w napływie inwestorów i szerzej kapitału. Może to stanowić poważne niebezpieczeństwo dla funkcjonowania tych jednostek w dalszej perspektywie. Pogłębia to równocześnie inne problemy dotyczące przyspieszenia starzenia się społeczności lokalnych i depopulacji tych obszarów. W świetle ostatnich doświadczeń i rozwoju technologii telekomunikacyjnej znaczenie lokalizacji uległo wyraźniej zmianie, ale wykorzystanie tych przemian wymaga dostępu do szeroko rozumianej infrastruktury pozwalającej na korzystanie z jednej strony z przewagi środowiskowej a z drugiej nie

ograniczającej dostępu do społeczności i gospodarki lokalnej, krajowej czy globalnej. W tym zakresie rekomendowane jest przygotowanie odpowiednich terenów inwestycyjnych połączonych z rozbudową istniejącej infrastruktury. Gminy w dużej mierze potrzebują polityki i programów zachęt do skutecznej pozytywnej selekcji nowych mieszkańców i zatrzymania istniejącego kapitału ludzkiego na ich terenach.

Wyraźne zmiany i to we wszystkich typach badanych jednostek samorządowych dotyczyły podejścia do rozwoju odnawialnych źródeł energii. Wyraźnie ten obszar uległ dowartościowaniu i plasował się relatywnie wysoko w znaczeniu dla poszczególnych samorządów. Czynnikiem ten był postrzegany jako element poprawy konkurencyjności lokalizacyjnej i tworzenia korzystnych warunków dla funkcjonowania systemu społeczno-gospodarczego. Znaczenie tej grupy czynników wzrasta w gminach miejskich, ale jak wskazano ma uniwersalny charakter. Podobnie dotyczy to stosowania rozwiązań proekologicznych w tym kształtowania terenów zielonych oraz termomodernizacji budynków.

Zakończenie

W opracowaniu skoncentrowano się na wybranych zagadnieniach związanych z analizą infrastruktury społecznej, technicznej, ekologicznej oraz dotyczącej stanu środowiska i zmian w nim zachodzących. W wymiarze lokalnym szczególnego znaczenia nabiera szeroko pojęta infrastruktura dla poprawy warunków życia mieszkańców. W świetle przeprowadzonych analiz wydaje się, że dotychczasowa polityka gmin w analizowanych obszarach jest uzasadniona i powinna być kontynuowana w przyszłości. Warto również zauważyć, że większość gmin zmagają się z licznymi problemami. Obecnie dużym wyzwaniem dla gmin jest pandemia COVID-19, która stała się bodźcem do nowych rozwiązań, które sprzyjają cyfryzacji społeczeństwa, zmieniając styl ich pracy, formy edukowania się i rozwoju, a zdobyte doświadczenie i kompetencje będą procentować w najbliższych latach. Gminy zmagają się z odpływem ludzi młodych, starzeniem się społeczeństwa, co skutkuje dostosowywaniem działań do potrzeb mieszkańców. Niewątpliwie uwidacznia się potrzeba większej aktywizacji lokalnej społeczności poprzez zainicjowanie działań, które zintegrują społeczność lokalną. Dotychczasowe rozważania dały podstawę do utworzenia zbioru rekomendacji i zaleceń, które są oparte na potrzebach i zasobach danej gminy. Trzeba zdawać sobie sprawę, że nie ma uniwersalnych rozwiązań, a w swoich działaniach i kierunkach rozwoju gminy muszą uwzględniać swój potencjał. Jednym z kluczowych aspektów w rozwoju jest ich wzajemna współpraca na rzecz realizacji wspólnych przedsięwzięć. Z dotychczasowej analizy wyłania się obraz pozytywny gmin województwa lubuskiego, jednakże nie pozbawiony problemów, z którymi zmagają się również większość polskich gmin. Nadal dominują tradycyjne potrzeby odnoszące się do aspektów związanych z infrastrukturą zapewniającą podstawowe potrzeby mieszkańców. Mimo znaczących nakładów poniesionych w minionych latach konieczne są w tym zakresie działania. Badania wskazują na występowanie sprzyjających warunków do zaspokojenia potrzeb mieszkańców poprzez odpowiednią ilość, jakość i dostępność usług świadczonych przez infrastrukturę, a także na identyfikację potrzeb mieszkańców, które w przyszłości będą mogły być lepiej zaspakajane.

Uogólniając, przeprowadzona analiza wskazuje, że rozwój w oparciu o wykorzystanie posiadanego potencjału w powiązaniu z aktywną i racjonalną polityką przestrzenną może przynieść wymierne rezultaty. Na możliwości rozwoju gmin wpływa szereg czynników, a mogące pojawić się w przyszłości negatywne zjawiska mogą ten rozwój spowolnić.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Raport opracowany przez Zachodni Instytut Badań Ekonomicznych na zlecenie Departamentu Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego. Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Raport współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” PROW 2014-2020.

Kwestionariusz ankiety dotyczący potrzeb rozwojowych gmin województwa lubuskiego

Szanowni Państwo!

Celem niniejszego kwestionariusza ankiety jest rozpoznanie aktualnych potrzeb rozwojowych na terenie gmin województwa lubuskiego. Zebrane informacje pozwolą na ustalenie stanu i specyfikę gmin województwa lubuskiego. Kwestionariusz ma charakter anonimowy.

Pytania

1. Proszę wybrać rodzaj gminy, w której sprawuje Pan/i funkcje wójta/burmistrza/prezydenta lub jest jej przedstawicielem

- wiejska
- miejska
- miejsko-wiejska

2. Poniżej przedstawiono obszary mające wpływ na rozwój jednostek samorządu terytorialnego. Proszę dokonać oceny poziomu ich rozwoju w Pana/i gminie. Do oceny proszę użyć skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza „bardzo źle”, a 5 – „bardzo dobrze”. Proszę dokonać oceny do każdego obszaru.

Wyszczególnienie	Skala ocen				
	Bardzo dobrze (5)	Dobrze (4)	Średnio (3)	Źle (2)	Bardzo źle (1)
Infrastruktura techniczna					
stan dróg					
dostępność usług transportu publicznego					
mała infrastruktura drogowa (chodniki, parkingi, oświetlenie, przystanki itp.)					
mała architektura (boisko, place zabaw,					

siłownia zewnętrzna itp.)					
segregacja odpadów					
odbiór, utylizacja, recykling odpadów					
dostęp do internetu					
dostęp do połączeń telefonicznych					
dostęp do sieci gazowej					
dostęp do sieci wodociągowej					
gospodarka ściekowa (kanalizacja)					
inne, jakie.....					
Infrastruktura ekologiczna					
centra działalności gospodarczej/inkubatory przedsiębiorczości					
instytucje doskonalenia i przekwalifikowania zawodowego					
inne, jakie.....					
Gospodarka i rynek pracy					
możliwość zatrudnienia na terenie gminy					
poziom aktywności zawodowej mieszkańców					
możliwość rozwoju zawodowego					
warunki prowadzenia działalności gospodarczej (program wsparcia, doradztwo, dostęp do informacji)					
dostępność gruntów i nieruchomości na działalność pozarolniczą					
dostępność gruntów i nieruchomości na działalność rolniczą					
dostępność instytucji otoczenia biznesu					
wspieranie przedsiębiorczości przez gminę					
warunki do rozwoju rolnictwa na obszarze gminy					
atrakcyjność inwestycyjna					
dostępność do usług					
odpowiednio wykwalifikowane zasoby ludzkie					
inne, jakie.....					
Środowisko i przestrzeń					
stan zagospodarowania przestrzeni publicznej (estetyka miejscowości, chodniki, ławki itp.)					
stan środowiska naturalnego					
czystość zbiorników wodnych (np. rzek, stawów)					
jakość powietrza					
jakość stanu środowiska naturalnego					
zagospodarowanie terenów zielonych					

poziom hałasu					
poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii w gminie					
inne, jakie.....					
Turystyka, rekreacja, kultura					
atrakcyjność turystyczna (punkty widokowe, szlaki turystyczne, tablice informacyjne, itp.)					
dostępność bazy turystyczno-noclegowej					
promocja walorów turystycznych i przyrodniczych					
oferta kulturalna (np. festiwale, imprezy plenerowe itp.)					
stan obiektów instytucji kulturalnych					
jakość usług w instytucjach kulturalnych					
dostępność obiektów sportowo-rekreacyjnych					
stan obiektów sportowo-rekreacyjnych					
jakość usług w obiektach sportowo-rekreacyjnych					
inne, jakie.....					
Spoleczeństwo					
poziom rozwoju potencjału demograficznego					
stan lokalnego rynku pracy					
dostępność do placówek oświatowych (przedszkola, szkoły)					
poziom edukacji w gminie (jakość kształcenia)					
zamożność mieszkańców					
sytuacja mieszkaniowa					
wykształcenie mieszkańców					
kompetencje cyfrowe mieszkańców					
inne, jakie.....					
Zdrowie					
infrastruktura zdrowia (dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej)					
stan obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej					
wyposażenie obiektów instytucji podstawowej opieki zdrowotnej					
jakość usług instytucji podstawowej opieki zdrowotnej					
wspieranie i upowszechnianie kultury					

fizycznej					
inne, jakie.....					
Bezpieczeństwo i zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne					
bezpieczeństwo społeczne					
zaangażowanie mieszkańców w sprawy społeczne					
zaangażowanie społeczności lokalnych w ochronę środowiska naturalnego					
poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego (liczba stowarzyszeń, inicjatyw społecznych itp.)					
udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji					
inne, jakie.....					
Administracja					
poziom zamożności gminy					
poziom rozwoju e-administracji					
współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi (NGO)					
fundusze obywatelskie					
doradztwo i wsparcie w prowadzeniu działalności gospodarczej					
inne, jakie.....					

3. Jakie zmiany dokonały się w Pana/i gminie w ciągu trzech ostatnich lat? Można zaznaczyć kilka odpowiedzi.

- budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej
- budowa dróg
- budowa przystanków autobusowych, wyposażenia przystanków, zajezdni
- zakup autobusów
- budowa ścieżek rowerowych
- budowa przedszkoli
- budowa placów zabaw
- remont szkół
- remont przedszkoli
- modernizacja, rozbudowa i budowa infrastruktury sportowej
- remont infrastruktury sportowej
- konserwacja i renowacja zabytków
- likwidacja dzikich wysypisk
- zamknięcie i rekultywacja wysypisk śmieci
- poszerzenie oferty spędzania wolnego czasu
- poprawa infrastruktury turystycznej
- polepszenie funkcjonowania systemu informacji kulturalnej i turystycznej
- montaż instalacji ochrony przeciwpowodziowej
- inne, jakie?.....

4. Czy dostrzega Pan/i potrzebę rozwoju na obszarze gminy

infrastruktury komunalnej, w zakresie:	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
a) sieci wodno-kanalizacyjnej			
b) energetycznej			
c) ciepłowniczej			
d) telekomunikacyjnej			

5. Jakie działania należałoby podjąć według Pana/i zdania w gminie? Można zaznaczyć kilka odpowiedzi.

- budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej
- budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków
- wsparcie dla programów szerszego wykorzystania energii ekologicznej (biopaliwa, energia słoneczna, energia wiatrowa, itp.).
- stworzenie podstaw dla nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi, zapewniającego wzrost odzysku tych odpadów
- przekształcenie istniejących systemów ogrzewania obiektów publicznych w bardziej przyjazne dla środowiska, a w szczególności ograniczenie "niskiej emisji", tj. wszelkich zanieczyszczeń komunikacyjnych, emisji pyłów i szkodliwych gazów z domowych pieców grzewczych
- wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych
- promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach
- zwiększenie dostępu do bazy edukacyjnej (budowa przedszkoli/szkół)
- rozbudowa obiektów oświatowych
- budowa placów zabaw/światlic
- zwiększenie oferty kulturalnej (festyny, imprezy plenerowe, itp.)
- inwestowanie w otoczenie biznesu
- dostęp do internetu
- dostęp do połączeń telefonicznych
- rozwój systemu transportu publicznego
- budowa dróg
- wprowadzenie rozwiązań dotyczących estetyki miejscowości (zieleń, skwery, itp.)
- podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców
- inne, jakie?.....

6. Proszę wskazać dział/y gospodarki, które w pierwszej kolejności należałyby w gminie rozwijać (maksymalnie 3 odpowiedzi)

- Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie
- Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe
- Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
- Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
- Sekcja F – Budownictwo
- Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
- Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- Sekcja J – Informacja i komunikacja
- Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
- Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
- Sekcja P – Edukacja
- Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- Sekcja S – Pozostała działalność usługowa
- Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
- Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne
- żaden z wyżej wymienionych

7. Jakie według Pana/i działania w zakresie konstrukcji zewnętrznych instrumentów dofinansowania działań proekologicznych mogłyby poprawić stan środowiska w Pana/i gminie?

Instrukcja: Proszę uszeregować poniższe odpowiedzi przypisując im wagi od 1 do 14, gdzie 1 oznacza najbardziej potrzebną zmianę kierunku zewnętrznego dofinansowania działań gminy w obszarze ochrony środowiska, a 14 –najmniej istotny.

- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje zwiększające ilość zieleni w gminie (drzew, krzewów, terenów parkowych itp.)
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje w monitoring środowiska na terenie gminy
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje w infrastrukturę zagospodarowania odpadów w gminie
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową w gminie

- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje związane z ochroną atmosfery przez wymianę starych pieców w gminie
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje w termomodernizację budynków w gminie
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje w OZE (Odnawialne Źródła Energii) w gminie
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na edukacje ekologiczną społeczności lokalnej
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje w mała retencję na terenie gminy
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje związane z likwidacją dzikich składowisk odpadów w gminie
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje związane z przeciwdziałaniem degradacji gleb w gminie
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje chroniące przed hałasem w gminie
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje w ochronę przeciwpożarową w gminie
- Zwiększenie dostępności środków zewnętrznych na inwestycje w ochronę przeciwpowodziową
- Inne, jakie?.....

8. Jakie zagrożenia dostrzega Pan/i ze strony obszaru środowiskowego dla Pana/i gminy?

- Brak właściwego zabezpieczenia lokalnej okolicy na wypadek obfitych opadów deszczu,
- Brak zabezpieczeń lokalnych obszarów przed dewastacją przez dzikie zwierzęta
- Niedostateczny poziom dofinansowania lokalnego sztabu kryzysowego przy występowaniu lokalnych "katastrof" naturalnych ze względu na ograniczone środki finansowe gminy
- Podwyższone ryzyko występowania zagrożenia wynikającego ze specyfiki położenia gminy (np. teren podmokły, duża ilość drzew i łąk zwiększające ryzyko pożaru itp.)
- Inne, jakie?.....

9. Jak ocenia Pan/i zmiany ogólnego stanu środowiska w swoim miejscu zamieszkania w okresie ostatnich pięciu lat?

- Nastąpiło polepszenie
- Bez zmian
- Nastąpiło pogorszenie

10. Jakie negatywne zjawiska społeczne dostrzega Pan/i w swojej gminie?

- Choroby cywilizacyjne i zawodowe
- Dyskryminacja
- Problemy adaptacyjne
- Starzenie się społeczeństwa
- Odpływ ludzi młodych
- Bezrobocie
- Alkoholizm i inne uzależnienia
- Bezdomność
- Przestępczość (np. kradzieże, pobicia)
- Brak poczucia bezpieczeństwa
- Problemy z integracją społeczności lokalnej
- Niski poziom aktywności społecznej
- Wykluczenie cyfrowe (brak dostępu do szybkiego internetu sporej grupy osób)
- Inne, jakie?.....
- Nie dostrzegam

11. Proszę wskazać silne strony rozwoju gminy. Można zaznaczyć kilka odpowiedzi.

- korzystne położenie geograficzne
- potencjał turystyczno-rekreacyjny
- rozbudowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej
- tereny dostępne pod inwestycje przemysłowe
- tereny dostępne pod inwestycje mieszkaniowe
- występujące zasoby naturalne
- walory krajobrazowe
- wysoka aktywność zawodowa mieszkańców
- dobra infrastruktura oświatowa
- dobrze rozwinięta infrastruktura wodociągowa
- dobra współpraca ze społecznością lokalną
- inne, jakie?.....

12. Proszę wskazać słabe strony rozwoju gminy. Można zaznaczyć kilka odpowiedzi.

- duża odległość od aglomeracji miejskich
- brak oczyszczalni ścieków
- niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczno-rekreacyjna
- zły stan dróg bądź ich brak
- zły stan techniczny sieci wodociągowej i kanalizacyjnej
- niewystarczający dostęp do sieci gazowej
- brak możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych
- niedoinwestowanie bazy kulturalnej
- słaba współpraca ze społecznością lokalną
- trudności komunikacyjne między gminą a sąsiednimi miejscowościami oraz poza gminą
- brak atrakcyjnych miejsc pracy dla ludzi młodych
- inne, jakie?.....

13. Proszę wskazać szanse rozwoju gminy. Można zaznaczyć kilka odpowiedzi.

- dobre warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego
- pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej
- rozwój turystyki w oparciu o zasoby kulturowo-przyrodnicze
- nawiązywanie współpracy z ośrodkami badawczo-rozwojowymi
- edukacja ekologiczna społeczeństwa
- położenie transgraniczne
- współpraca z sąsiednimi gminami
- inne, jakie?.....

14. Proszę wskazać zagrożenia rozwoju gminy. Można zaznaczyć kilka odpowiedzi.

- wysoka pozycja konkurencyjna sąsiednich gmin w pozyskaniu środków unijnych
- dewastacja środowiska naturalnego przez turystów
- zagrożenia powodziowe, pożarowe
- brak działań samorządowych wspierających przedsiębiorczość
- brak napływu kapitału/malejące zainteresowanie inwestorów
- zmieniające się przepisy prawa oraz możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych
- społeczno-gospodarcze następstwa pandemii wirusa SARS-COV-2
- inne, jakie?.....

15. Które z poniższych stwierdzeń najlepiej charakteryzuje gminę, którą Pan/i reprezentuje? Proszę zaznaczyć jedna odpowiedź.

- gmina atrakcyjna dla mieszkańców
- gmina atrakcyjna dla ludzi młodych
- gmina atrakcyjna dla turystów
- gmina atrakcyjna dla inwestorów
- gmina dbająca o walory środowiskowe
- gmina przyjazna środowisku naturalnemu
- gmina z dobrze funkcjonującą infrastrukturą społeczną
- gmina z dobrze funkcjonującą infrastrukturą techniczną
- gmina z dobrze funkcjonującą infrastrukturą okołogospodarczą

16. Którą z grupy inteligentnych specjalizacji w Pana/i gminie uznaje Pan/i za kluczowe:

- zielona gospodarka
- zdrowie i jakość życia
- innowacyjny przemysł
- inna, jaka.....
- żadna z powyższych

17. Proszę wskazać realizowany w Pana/i gminie obszar specjalizacji w zakresie zielonej gospodarki. Można zaznaczyć kilka odpowiedzi.

- technologie środowiskowe, w tym m.in. produkty, procesy technologiczne, usługi, koncepcje działania, które powodują mniejszą uciążliwość dla środowiska naturalnego

- Biogospodarka, obejmująca wszystkie sektory i związane z nim usługi, które produkują, przetwarzają lub wykorzystują zasoby biologiczne w różnej formie,
- wysoko zaawansowane usługi środowiskowe
- inne branże wspomagające, takie jak: sektor ICT, przemysł metalowy świadczący usługi dla obszaru technologii i usług środowiskowych, procesy logistyczne
- żaden z powyższych

18. Proszę wskazać realizowany w Pana/i gminie obszar specjalizacji w zakresie zdrowia i jakości życia. Można zaznaczyć kilka odpowiedzi.

- rozwój metod leczenia na bazie technologii medycznych oraz aparatury medycznej
- wysoko zaawansowane usługi medyczne obejmujące przede wszystkim profilaktykę i rehabilitację
- turystyka zdrowotna połączoną z innymi działaniami, takimi jak: sport, rekreację i wypoczynek
- zdrowa, bezpieczna żywność (również produkty regionalne) od wytwarzania poprzez przetwórstwo, aż do sprzedaży na rynku regionalnym, krajowym i rynkach zagranicznych
- branże powiązane takie, jak: sektor ICT, przemysł metalowy, medycyna kosmiczna, procesy logistyczne
- żaden z powyższych

19. Proszę wskazać realizowany w Pana/i gminie obszar specjalizacji w zakresie innowacyjnego przemysłu. Można zaznaczyć kilka odpowiedzi.

- przemysł ICT, obejmujący inteligentne media i infotainment, internet rzeczy, inteligentne technologie przemysłowe, zabezpieczenie wrażliwych danych
- przemysł metalowy, obejmujące przedsiębiorstwa produkujące maszyny, urządzenia, zespoły i części metalowe, oraz konstrukcje i wyroby spawane
- przemysł motoryzacyjny, w tym m.in. produkcję podzespołów, efektywność energetyczną i napędy alternatywne, bezpieczeństwo ruchu drogowego, inteligentne systemy transportowe
- przemysł wydobywczy i energetyczny, obejmujący innowacyjne rozwiązania w zakresie procesu technologicznego, redukcję zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych, rozwój nowych, nieznanych dotąd zastosowań paliw kopalnych
- drzewny, meblarski oraz papierniczy, w tym innowacje w zakresie technologii, funkcjonalności i estetyki oraz rozwój technik surowcooszczędnych, materiałooszczędnych oraz energooszczędnych
- sektor kosmiczny w tym m.in.: elektronika satelitarna i systemy FPGA – programowalne układy logiczne, czysty montaż, integracja i testy systemów i podsystemów satelitarnych, przetwarzanie i interpretacja danych satelitarnych oraz Cywilnych Systemów Nawigacji Satelitarnej, systemy zrobotyzowane i sztuczna inteligencja, kryptografia i

- przeciwdziałanie cyberzagrożeniom, medycyna kosmiczna, inżynieria materiałowa i badania wytrzymałościowe
- żaden z powyższych

20. Czy realizuje Pana/i gmina działania we współpracy z innymi gminami?

- tak
 nie
 trudno powiedzieć/Nie wiem

Jeżeli tak, proszę wskazać jakie są to działania oraz czego dotyczą.....

.....

21. Czy na terenie reprezentowanej przez Pana/Pani gminy funkcjonują Start-upy?

- tak
 nie
 trudno powiedzieć/Nie wiem

22. Jakie dostrzega Pan/i kierunki rozwoju gminy w perspektywie 2025 roku?

.....

.....

.....

Dziękujemy za udział w badaniu!

Spis literatury

1. Dolata M., *Infrastruktura społeczna jako czynnik zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich*, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Roczniki Naukowe 2014, tom XVI, zeszyt 5, ss. 40-44.
2. Krześ A., Znaczenie zasobów endogenicznych w rozwoju wrocławskiego obszaru metropolitalnego – wybrane aspekty, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2015, nr 391, ss. 275-283.
3. Kołodziejczyk, *Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2014, nr 360 Agrobiznes 2014. Problemy ekonomiczne i społeczne, ss. 198-207.
4. Kreag G., *The Impacts of Tourism*, Minnesota Sea Grant, April, 2001.
5. Mickiewicz A., Wawrzyniak B.M., *Znaczenie infrastruktury technicznej dla kształtowania obszarów wiejskich*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 166, Polityka ekonomiczna 2011; [dostęp Online]: <https://www.dbc.wroc.pl/>
6. Mynarski S., *Praktyczne metody analizy danych rynkowych i marketingowych*, Zakamycze, Kraków 2000.
7. Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego, Załącznik do Uchwały Nr 279/3968/18 Zarządu Województwa Lubuskiego z dnia 30 sierpnia 2018 r., Zielona Góra 2018.
8. Turystyka, GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Warszawa 2013.
9. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz.U. poz. 59.
10. Ustawą z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Dz.U. 1997 Nr 85 poz. 539 z późn. zm.
11. Ustawa z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, Dz. U. z 2021 r. poz. 777, 784.
12. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, Dz. U. z 2020 r. poz. 1990, z 2021 r. poz. 11, 234, 815, 1551, 1561.
13. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, *Stan środowiska w województwie lubuskim - raport 2020*, Departament Monitoringu Środowiska Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Zielonej Górze, Zielona Góra 2020 r.; [dostęp Online]: <http://www.gios.gov.pl/>

14. Zwolińska-Ligaj M., Ciechańska M., INFRASTRUKTURA TECHNICZNA JAKO CZYNNIK ROZWOJU LOKALNEGO NA PRZYKŁADZIE GMINY TERESPOL, Studia Ekonomiczne i Regionalne Economic and Regional Studies Tom/Volume V, Nr/Issue 2, Rok/Year 2012; [dostęp Online]: <https://docplayer.pl/>

Spis stron internetowych

1. Bank Danych Lokalnych 2021, <https://bdl.stat.gov.pl>, 10.10.2021 – data dostępu
2. <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/podzial-administracyjny-polski/>, 20.08.2021 – data dostępu
3. <https://zielonagora.stat.gov.pl/>, 20.08.2021 – data dostępu

Spis tabel

	Strony
Tabela 1. Infrastruktura oświatowa - szkolnictwo podstawowe.....	16
Tabela 2. Uczniowie w szkołach podstawowych.....	19
Tabela 3. Infrastruktura przedszkolna 2020 roku prowadzone przez jednostki samorządu gminnego	22
Tabela 4. Biblioteki i filie prowadzone przez gminę/miasto na prawach powiatu	24
Tabela 5. Turystyczne obiekty noclegowe w latach 2015-2020- obiekty ogółem.....	27
Tabela 6. Miejsca noclegowe ogółem w latach 2015-2020- obiekty ogółem	30
Tabela 7. Ocena gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich	34
Tabela 8. Ocena gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich	35
Tabela 9. Ocena gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin miejskich	37
Tabela 10. Ocena gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich.....	39
Tabela 11. Ocena turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich	41
Tabela 12. Ocena turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin wiejskich.....	42
Tabela 13. Ocena turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin miejskich	44
Tabela 14. Ocena turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich.....	45
Tabela 15. Ocena sfery społecznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich	47
Tabela 16. Ocena sfery społecznej przez przedstawicieli gmin wiejskich	48
Tabela 17. Ocena sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejskich.....	50
Tabela 18. Ocena sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich	51
Tabela 19. Ocena infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich.....	53
Tabela 20. Ocena infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich	54
Tabela 21. Ocena infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin miejskich.....	55
Tabela 22. Ocena infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich	57

Tabela 23. Ocena bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich	58
Tabela 24. Ocena bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejskich	60
Tabela 25. Ocena bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin miejskich.....	61
Tabela 26. Ocena bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejsko-miejskich	63
Tabela 27. Ogólna ocena stanu infrastruktury technicznej w gminie w percepcji ich przedstawicieli .	69
Tabela 28. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w infrastrukturę zagospodarowania odpadów w gminie	75
Tabela 29. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową w gminie	76
Tabela 30. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje związane z ochroną atmosfery przez wymianę starych pieców w gminie	76
Tabela 31. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w termomodernizację budynków w gminie.....	77
Tabela 32. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w OZE (Odnawialne Źródła Energii) w gminie...	78
Tabela 33. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na edukację ekologiczną społeczności lokalnej	79
Tabela 34. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w mała retencję na terenie gminy .	80
Tabela 35. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje związane z likwidacją dzikich składowisk odpadów w gminie	81
Tabela 36. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje związane z przeciwdziałaniem degradacji gleb w gminie.....	82
Tabela 37. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje chroniące przed hałasem w gminie	83
Tabela 38. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w ochronę przeciwpożarową w gminie.....	84
Tabela 39. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w ochronę przeciwpowodziową na terenie gminy	85

Tabela 40. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na zwiększanie ilości zieleni w gminie (drzew, krzewów, terenów parkowych itp.)	86
Tabela 41. Ocena preferowanych zmian w zakresie konstrukcji finansowych instrumentów wsparcia w kierunku większej alokacji środków na inwestycje w monitoring środowiska na terenie gminy	87
Tabela 42. Struktura i areal obszarów prawnie chronionych w województwie lubuskim w 2020 roku	95
Tabela 43. Struktura emisji zanieczyszczeń gazowych przez zakłady szczególnie uciążliwe w województwie lubuskim w 2020 roku.....	96
Tabela 44. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz wiejsko-miejskich	108
Tabela 45. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz wiejsko-miejskich w skali pięciostopniowej	109
Tabela 46. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin wiejskich	109
Tabela 47. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin miejskich	110
Tabela 48. Ocena infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich..	110
Tabela 49. Zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich.....	111
Tabela 50. Zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin wiejskich	112
Tabela 51. Zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin miejskich.....	114
Tabela 52. Zdiagnozowanie potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich	115
Tabela 53. Kluczowe grupy inteligentnych specjalizacji w świetle opinii badanych	120
Tabela 54. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – silne i słabe strony gmin wiejskich województwa lubuskiego.....	123
Tabela 55. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – szanse i zagrożenia gmin wiejskich województwa lubuskiego.....	126
Tabela 56. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – silne i słabe strony gmin miejskich województwa lubuskiego.....	129
Tabela 57. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – szanse i zagrożenia gmin miejskich województwa lubuskiego.....	130
Tabela 58. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – silne i słabe strony gmin miejsko-wiejskich województwa lubuskiego.....	131
Tabela 59. Analiza SWOT gmin województwa lubuskiego – szanse i zagrożenia gmin miejsko-wiejskich województwa lubuskiego.....	134

Tabela 60. Analiza SWOT - zbiorcze zestawienie silnych stron gmin	138
Tabela 61. Analiza SWOT - zbiorcze zestawienie słabych stron gmin	140
Tabela 62. Analiza SWOT - zbiorcze zestawienie szans rozwoju gmin	141
Tabela 63. Analiza SWOT - zbiorcze zestawienie zagrożeń rozwoju gmin	143
Tabela 64. Kierunki rozwoju gmin województwa lubuskiego w perspektywie do 2025 r. w opinii ich przedstawicieli.....	144

Spis rysunków

Strony

Rysunek 1. Lokalizacja województwa, w którym zrealizowano badania wśród gmin miejskich, wiejskich, miejsko-wiejskich.....	11
Rysunek 2. Lokalizacja gmin, w których realizowano badania.....	12
Rysunek 3. Struktura próby badawczej [%].....	33
Rysunek 4. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich.....	35
Rysunek 5. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich.....	37
Rysunek 6. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin miejskich.....	38
Rysunek 7. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich.....	40
Rysunek 8. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej gospodarki i rynku pracy przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich.....	42
Rysunek 9. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin wiejskich.....	43
Rysunek 10. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin miejskich.....	45
Rysunek 11. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej turystyki, rekreacji, kultury przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich.....	46
Rysunek 12. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej sfery społecznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich.....	48
Rysunek 13. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej sfery społecznej przez przedstawicieli gmin wiejskich.....	49
Rysunek 14. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejskich.....	50
Rysunek 15. Średnia siła wskazań oceny dotyczącej sfery społecznej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich.....	52
Rysunek 16. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich.....	53
Rysunek 17. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin wiejskich.....	55
Rysunek 18. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin miejskich.....	56

Rysunek 19. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury zdrowotnej i jakości usług oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich	57
Rysunek 20. Średnia siła wskazań oceny bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich	59
Rysunek 21. Średnia siła wskazań oceny bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin wiejskich.....	60
Rysunek 22. Średnia siła wskazań oceny bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin miejskich	62
Rysunek 23. Średnia siła wskazań oceny bezpieczeństwa i zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczne przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich	63
Rysunek 24. Negatywne zjawiska społeczne dostrzegane przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich.....	64
Rysunek 25. Opinie badanych dotyczące działu/ów gospodarki, które w pierwszej kolejności należałoby rozwijać w gminie.....	66
Rysunek 26. Zadeklarowana potrzeba rozwoju komunalnej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w gminie [w%].....	72
Rysunek 27. Zadeklarowana potrzeba rozwoju komunalnej infrastruktury energetycznej w gminie [w%].....	73
Rysunek 28. Zadeklarowana potrzeba rozwoju infrastruktury ciepłowniczej w gminie [w%].....	73
Rysunek 29. Zadeklarowana potrzeba rozwoju infrastruktury gminy infrastruktury telekomunikacyjnej w gminie [w%]	74
Rysunek 30. Ocena przedstawicieli gmin dotycząca zmian stanu środowiska w miejscu zamieszkania w ostatnich 5 latach	97
Rysunek 31. Ocena przedstawicieli gmin dotycząca stanu zagospodarowania przestrzeni publicznej (estetyka miejscowości, chodniki, ławki itp.)	98
Rysunek 32. Ocena stanu środowiska naturalnego w gminie	99
Rysunek 33. Ocena czystości zbiorników wodnych (np. rzek, stawów) w gminie	99
Rysunek 34. Ocena jakości powietrza w gminie	100
Rysunek 35. Ocena jakości stanu środowiska naturalnego w gminie	101
Rysunek 36. Ocena poziomu zagospodarowanie terenów zielonych w gminie.....	101
Rysunek 37. Ocena poziomu hałasu w gminie	102
Rysunek 38. Ocena poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii w gminie	103
Rysunek 39. Średnia siła wskazań oceny infrastruktury okołogospodarczej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich.....	108
Rysunek 40. Średnia siła wskazań potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich.....	112
	169

Rysunek 41. Średnia siła wskazań potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin wiejskich	113
Rysunek 42. Średnia siła wskazań potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin miejskich.....	114
Rysunek 43. Średnia siła wskazań potencjału administracji samorządowej przez przedstawicieli gmin miejsko-wiejskich	116
Rysunek 44. Opinie na temat realizowanej współpracy przez gminy	117
Rysunek 45. Ocena sformułowań dotyczących gmin w świetle opinii ich przedstawicieli	119
Rysunek 46. Odpowiedzi respondentów na pytanie „Którą z grupy inteligentnych specjalizacji w Pana/i gminie uznaje Pan/i za kluczowe?”	121
Rysunek 47. Opinie respondentów dotyczące silnych stron gmin	139
Rysunek 48. Opinie respondentów dotyczące szans rozwoju gmin.....	141
Rysunek 49. Opinie respondentów dotyczące szans rozwojowych gmin	142
Rysunek 50. Opinie respondentów dotyczące zagrożeń rozwojowych gmin	144

